

UNIVERZITA KARLOVA
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie
Studijní obor: Demografie

Bc. Eliška Dvořáková

Chudoba a materiální deprivace se zaměřením na seniorskou populaci v Česku

Poverty and material deprivation with focus on seniors in Czechia

Diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. RNDr. Jitka Rychtaříková, CSc.

Praha 2021

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Chudoba a materiální deprivace se zaměřením na seniorskou populaci v Česku vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 28.6.2021

.....
Eliška Dvořáková

Poděkování:

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Prof. RNDr. Jitce Rychtařikové, CSc. za odborné vedení této práce, její cenné rady a věnovaný čas.

Chudoba a materiální deprivace se zaměřením na seniorskou populaci v Česku

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou chudoby a materiální deprivace, které jsou stále velmi aktuálním tématem nejen v rozvojových státech, ale i ve vyspělých společnostech. Výchozí informací představuje výběrové šetření Životní podmínky (EU-SILC) z roku 2019, doplněno daty z Eurostatu a Českého statistického úřadu. Cílová skupina byla vymezena jako osoby 65 a víceleté. Hlavním cílem práce je určit poměry šancí být chudým či materiálně deprivovaným seniorem na základě vybraných sociodemografických charakteristik, kterými jsou pohlaví, věkové skupiny, rodinný stav a nejvyšší dosažené vzdělání. Stěžejní analýza byla provedena pomocí binární logistické regrese. Nejvyšší šance být chudým či materiálně deprivovaným vychází svobodným seniorům se základním vzděláním. Věkové kategorie s nejvyšší šancí se v jednotlivých analýzách mění, avšak vždy se jedná o věkovou skupinu 80–84, 85–89 nebo 90 a více let. Co se týče pohlaví, vyšší šanci být chudé a také materiálně deprivované mají vždy ženy seniorky oproti mužům seniorům. Dále byly v rámci hledání odpovědi na výzkumnou otázku vypočteny pravděpodobnosti výskytu chudoby a materiální deprivace. Přehledná deskriptivní statistika přinesla informaci o rozložení jedinců v České republice na základě výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC) 2019. Seniorská populace byla taktéž zobrazena v mezinárodním kontextu.

Klíčová slova: chudoba, materiální deprivace, senior, Česká republika, výběrové šetření Životní podmínky (EU-SILC)

Počet znaků bez mezer: 163 126

Poverty and material deprivation with focus on seniors in Czechia

Abstract

The diploma thesis addresses the issue of poverty and material deprivation, which are still very actual not only in developing countries but also in highly advanced societies. The initial information is The European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) from 2019, supplemented by data from Eurostat and the Czech Statistical Office. The target group was defined as persons 65 years old or over. The main goal of the thesis is to determine the chances of being a poor or materially deprived senior based on selected sociodemographic characteristics, which are gender, age groups, marital status and the highest educational attainment. The core analysis was performed using Binary Logistic Regression. The highest odds of being poor or materially deprived comes from single seniors with basic education. The age categories with the highest chance vary in individual analyses, however, they are always 80–84 years of age, 85-89 years of age or 90 years and older. Concerning gender, senior women always have a higher chance to be poor and also materially deprived than senior men. Furthermore, the probabilities of poverty and material deprivation were calculated as part of the search for answers to the research question. Clear descriptive statistics contain information about the distribution of individuals in the Czech Republic based on the European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) 2019. The senior population was also described in an international context.

Keywords: Poverty, material deprivation, senior, Czech Republic, The European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)

OBSAH

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK.....	8
SEZNAM TABULEK.....	9
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	11
1 Úvod	12
1.1 Cíle práce a hypotézy	13
1.2 Struktura práce.....	14
2 Přehled relevantní odborné literatury	15
2.1 Relevantní literatura	15
3 Senior a stárnutí.....	19
3.1 Pojem senior	19
3.2 Odchod do důchodu.....	22
3.3 Kvalita života ve stáří	23
3.4 Demografické stárnutí	24
4 Teoretická východiska	27
4.1 Chudoba.....	27
4.1.1 Koncepty chudoby	28
4.1.2 Měření chudoby	31
4.1.3 Souhrnný indikátor rizika chudoby a sociálního vyloučení.....	33
4.2 Materiální deprivace	34
4.2.1 Měření materiální deprivace	35
5 Zdroje dat a metodický postup.....	37
5.1 Zdroje dat.....	37
5.2 Výpočet použitých ukazatelů.....	39
5.2.1 Míra ohrožení příjmovou chudobou	39
5.2.2 Míra materiální deprivace.....	40
5.3 Metodologický postup	43
5.3.1 Aplikace logistické regrese v SAS.....	46
6 Mezinárodní srovnání.....	48
6.1 Srovnání charakteristik seniorské populace v rámci EU	48
6.2 Česká republika	53
7 Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace českých seniorů	57
7.1 Deskriptivní statistika seniorů podle příjmové chudoby a materiální deprivace	57
7.1.1 Deskriptivní charakteristika příjmové chudoby	58

7.1.2	Deskriptivní charakteristika materiální deprivace	62
7.2	Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace – senioři (věk 65+).....	67
7.2.1	Regresní analýza ohrožení příjmovou chudobou seniorské populace	68
7.2.2	Regresní analýza materiální deprivace seniorské populace	73
7.3	Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace – senioři (věk 65+) versus produktivní skupina ve věku 15–64 let.....	77
8	Závěr	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	89
	SEZNAM PŘÍLOH	99
	PŘÍLOHY.....	104

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
EU-SILC	European Union Statistics on Income and Living Conditions (Výběrové šetření Životní podmínky)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OSN	Organizace spojených národů
SAS	Statistical Analysis System (Integrovaný systém softwarových produktů)
USD	Americký dolar
WHO	World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – Vyjádření materiálně deprivovaných osob ve věku 65+ let ohledně sledovaných položek v procentech.....	42
Tab. 2 – Absolutní a relativní počty obyvatel České republiky v roce 2019 dle pohlaví	57
Tab. 3 – Absolutní a relativní počty obyvatel České republiky v roce 2019 dle věkových skupin	58
Tab. 4 – Hranice a míra příjmové chudoby v České republice v roce 2019.....	58
Tab. 5 – Míra ohrožení chudobou dle pohlaví v České republice v roce 2019	58
Tab. 6 – Míra ohrožení chudobou dle věkových skupin v České republice v roce 2019	59
Tab. 7 – Míra ohrožení chudobou seniorů (věk 65+) dle pohlaví v České republice v roce 2019.....	59
Tab. 8 – Míra ohrožení chudobou mužů seniorů (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019	60
Tab. 9 – Míra ohrožení chudobou žen seniorek (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019	60
Tab. 10 – Míra ohrožení chudobou mužů seniorů (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019	61
Tab. 11 – Míra ohrožení chudobou žen seniorek (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019	61
Tab. 12 – Míra ohrožení chudobou mužů seniorů (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019	62
Tab. 13 – Míra ohrožení chudobou žen seniorek (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019	62
Tab. 14 – Míra materiální deprivace v České republice v roce 2019	63
Tab. 15 – Míra materiální deprivace dle pohlaví v České republice v roce 2019	63
Tab. 16 – Míra materiální deprivace dle věkových skupin v České republice v roce 2019	63
Tab. 17 – Míra materiální deprivace seniorů (věk 65+) dle pohlaví v České republice v roce 2019.....	64
Tab. 18 – Míra materiální deprivace mužů seniorů (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019	64
Tab. 19 – Míra materiální deprivace žen seniorek (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019	65
Tab. 20 – Míra materiální deprivace mužů seniorů (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019	65

Tab. 21 – Míra materiální deprivace žen seniorek (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019	66
Tab. 22 – Míra materiální deprivace mužů seniorů (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019	66
Tab. 23 – Míra materiální deprivace žen seniorek (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019	67
Tab. 24 – Statistika účinků proměnných na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	69
Tab. 25 – Odhad poměru šancí být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019	69
Tab. 26 – Pravděpodobnost být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019	70
Tab. 27 – Statistika účinků proměnných na 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	71
Tab. 28 – Odhad poměru šancí být chudý na 70 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019	71
Tab. 29 – Pravděpodobnost být chudý na 70 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019	72
Tab. 30 – Statistika účinků proměnných materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019	73
Tab. 31 – Odhad poměru šancí být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+), 2019	74
Tab. 32 – Pravděpodobnost být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+), 2019	74
Tab. 33 – Statistika účinků proměnných materiální deprivace chudých na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	75
Tab. 34 – Odhad poměru šancí být materiálně deprivovaný a chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019	76
Tab. 35 – Pravděpodobnost být materiálně deprivovaný a chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019	76
Tab. 36 – Statistika účinků proměnných na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	78
Tab. 37 – Odhad poměru šancí být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	79
Tab. 38 – Pravděpodobnost být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	80
Tab. 39 – Statistika účinků proměnných materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	80
Tab. 40 – Odhad poměru šancí být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	81
Tab. 41 – Pravděpodobnost být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	82

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 – Typy věkových struktur podle Sundbärga.....	16
Obr. 2 – Podíl osob ve věku 65+ let v zemích EU27 ke dni 1.1.2019.....	49
Obr. 3 – Podíl osob ve věku 65+ let v zemích EU27 ke dni 1.1.2019 odděleně za muže a ženy.....	50
Obr. 4 – Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019.....	51
Obr. 5 – Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019 odděleně za muže a ženy	52
Obr. 6 – Podíl osob ohrožených materiální a sociální deprivací ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019.....	52
Obr. 7 – Podíl osob ohrožených materiální a sociální deprivací ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019 odděleně za muže a ženy	53
Obr. 8 – Věkové rozložení obyvatelstva ve věku 65+ let dle věkových skupin za muže a ženy v České republice ke dni 1.1.2019	54
Obr. 9 – Věková pyramida mužů a žen ve věku 65+ let v České republice ke dni 1.1.2019	54
Obr. 10 – Rodinný stav mužů a žen ve věku 65+ let v České republice ke dni 1.1.2019.....	55
Obr. 11 – Nejvyšší dokončené vzdělání mužů ve věku 65+ let v České republice v roce 2019 ...	56
Obr. 12 – Nejvyšší dokončené vzdělání žen ve věku 65+ let v České republice v roce 2019.....	56

Kapitola 1

Úvod

Prakticky od počátku lidské existence se člověk potýká s problémem chudoby. Média velmi často informují o extrémní chudobě v rozvojových zemích, jenže stálým faktem zůstává, že osoby žijící v chudobě se nemusí hledat daleko za hranicemi státu. Jedná se totiž o jev přítomný i ve velmi vyspělých zemích (Krebs a kol., 2007). Mezi chudobou ve vyspělých a rozvojových státech však existuje zásadní rozdíl. V rozvojových zemích se jedná o absolutní chudobu, zatímco lidé ve vyspělých státech zejména čelí chudobě relativní. Jedná se tedy o dva protichůdné koncepty, kdy na jedné straně lidé balancují na hraně přežití se zajišťováním základních fyziologických potřeb a na straně druhé s vyloučením z běžné participace společenského života (viz. Koncepty chudoby) (Mareš, 1999).

Řešení chudoby ve vyspělých státech je však neméně důležité, každý má totiž právo plně se účastnit společenského života a nedostatek finančních zdrojů by jedinci neměl bránit. Problém chudoby a materiální deprivace se stal od 80. let dvacátého století ústředím zájmem sociální politiky v zemích Evropské unie i mimo ni (Hora, Kofroň a Sirovátka, 2008). Relevanci tématu potvrzuje strategický plán Evropa 2020, kdy bylo mezi hlavní cíle zařazeno snížení rizika chudoby a materiální deprivace, společně se sociálním vyloučením (Horáková a kol., 2013; MPSV, 2014)

V důsledku redistribuce příjmů, prostřednictvím sociálního státu a ekonomického růstu, se dlouho znalci domnívali, že v bohatých vyspělých státech dojde k úplnému odstranění chudoby, a to již po druhé světové válce. Očekávání se však nenaplnila a chudoba do dnešních dní zůstala všudypřítomným jevem. A jelikož se jedná v průmyslových zemích o již zmíněnou relativní chudobu, je pravděpodobné, že i nadále bude součástí lidských životů, neboť s bohatnutím společnosti bude mít vždy někdo méně prostředků, a tím bude chudší než ostatní (Mareš a Rabušic, 1996; Krebs a kol., 2007).

Významným souvisejícím pojmem je materiální deprivace, kterou lze chápat jako určitý stav omezující přístup ke zdrojům a nemožnost spotřeby statků a služeb, které jsou považovány za běžné v konkrétní společnosti (Townsend, 1979). Měření materiální deprivace dříve probíhalo na 9 položkách, z nichž absence 4 označovala deprivované osoby. Nově byl však vymezen koncept materiální deprivace, který lépe odráží nejen hmotnou nouzi, ale současně i sociální hledisko. Proto v této práci za materiálně deprivovanou osobu lze považovat člověka strádajícího pěti z celkem 13 zkoumaných položek dle nového indikátoru materiální deprivace.

Příjmovou chudobou a materiální deprivací jsou ohroženy některé skupiny obyvatelstva více než jiné. Již v roce 1901 Rowntree napsal, že chudoba je především spojena se třemi životními cykly. Jedná se o období dětství, rodičovství a stáří. Příčinu lze najít v poklesu příjmů během rodičovství a přeneseně také v dětství a životní změnou přechodu z pracovního trhu do důchodu a s tím úzce spojená záměna mzdy se starobním důchodem ve stáří (Mareš, 1999). Dle Mareše (1999) je především chudoba ve stáří fatální. „Staří lidé tvoří prakticky ve všech evropských zemích nejčtenější kategorii chudých a patří mezi nimi k nejzranitelnějším.“ (Mareš, 1999, str. 49) A to především ti, kteří jsou ve velmi špatném zdravotním stavu kvůli svému pokročilému věku a ti co žijí osamoceně bez partnera nebo dokonce úplně vyloučení z jakékoliv sociální sítě (Mareš, 1999). Demografickým stárnutím, spojeným s prodlužováním lidského života, dochází ke zvětšování seniorské populace a tím k vyšší nutnosti řešení problému chudoby a materiální deprivace právě u osob 65letých a starších.

Předkládaná diplomová práce pracuje s daty z výběrového šetření Životní podmínky, které je každoročně organizováno Českým statistickým úřadem pod záštitou Evropské unie. Šetření je jednotně označováno jako EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions). Zkoumaným rokem byl vybrán rok 2019. A jak již vyplývá z názvu, práce je zaměřena na osoby v seniorském věku (65+ let), tedy jednotlivce spadající do postproduktivní složky obyvatelstva, která je spojována s odchodem do důchodu.

Přestože se chudobu, a s ní spojenou materiální deprivaci, ve vyspělých zemích téměř jistě nepodaří zcela vymýtit, je nutné tento problém neopomíjet a nadále se jím zabývat a diskutovat jej. Osobám žijícím pod hranicemi příjmové chudoby a materiální deprivace musí být umožněn kvalitní a důstojný život. Ústředním tématem práce se stalo sledování vybraných charakteristik (pohlaví, rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání a věkové skupiny) a na základě vícerozměrné statistické analýzy vyhodnocení poměru šancí být chudým či materiálně deprivovaným jedincem. Pomocí výpočtu pravděpodobností se práce bude snažit nalézt odpověď na výzkumnou otázku: *Zdali osoby s určitými sociodemografickými charakteristikami mají nejvyšší pravděpodobnost být chudé, mají současně nejvyšší pravděpodobnost být materiálně deprivované?*

1.1 Cíle práce a hypotézy

Prvním dílčím cílem práce je představit seniorskou populaci v mezinárodním kontextu dle dat Evropského statistického úřadu neboli Eurostatu a dále pouze v kontextu České republiky na základě dat z Českého statistického úřadu. Druhým parciálním cílem, před samotnou stěžejní analýzou, je podrobné představení dat výzkumu Životní podmínky (EU-SILC) 2019 pomocí deskriptivní statistiky a výpočet míry ohrožení příjmovou chudobou a míry materiální deprivace.

Hlavním cílem práce je podrobit analýze vybrané sociodemografické charakteristiky, pomocí binární logistické regrese, a dle nich určit poměry šancí být chudým či materiálně deprivovaným seniorem. Chudoba byla analyzována na 60 % a 70 % mediánového ekvivalizovaného čistého disponibilního příjmu a materiální deprivace celkem za všechny seniory a speciálně za seniory, kteří jsou jak materiálně deprivováni, tak současně chudí na 60 % hranice chudoby. Následně do

analýzy, kromě osob ve věku 65 a více let, také byla pro porovnání zahrnuta produktivní skupina ve věku 15–64 let.

Na základě primární rešerše literatury byly vytyčeny hypotézy, které následně budou v analytické části verifikovány a v závěru práce přehledně shrnuty:

- Ženy díky svému postavení na trhu práce a mateřství mají vyšší šanci být chudé či materiálně deprivované než muži. Tyto tendence se projeví také v seniorském věku.
- Chudobě a materiální deprivaci jsou nejvíce vystaveny osoby samostatně žijící, proto oproti manželskému svazku budou všechny kategorie dosahovat vyšší šance být chudé či materiálně deprivované.
- Čím vyšší dokončené vzdělání jedinec má, tím má nižší šanci být chudý či materiálně deprivovaný. Osoba se základním vzděláním tak bude mít mnohem vyšší šanci být chudá nebo materiálně deprivovaná oproti vysokoškolsky vzdělanému člověku.
- S rostoucím věkem jedince a více letům života odkázaných pouze na starobní důchod (popřípadě jiný typ důchodu) a na své životní úspory, dochází ke zvyšování šance být chudým a materiálně deprivovaným. Vyšší věk indikuje větší šanci být chudý či materiálně deprivovaný.

1.2 Struktura práce

Předkládaná diplomová práce je rozdělena do osmi kapitol, včetně úvodu a závěru. Úvodní kapitola seznamuje čtenáře s tématem celé práce, její strukturou a také zde dochází ke stanovení výzkumné otázky, hypotéz a cílů práce. Druhá kapitola nastiňuje relevanci tématu na základě diskuze literatury. Součástí teoretické části je dále třetí a čtvrtá kapitola, kde jsou blíže popsány základní koncepty práce, jako je pojem senior a stárnutí, chudoba a samozřejmě také materiální deprivace. Pátá kapitola zajišťuje přechod do praktické části, kde je podrobně popsán zdroj dat, výpočet hlavních ukazatelů a okomentován metodologický postup. Šestá kapitola obsahuje grafické zobrazení zkoumaných charakteristik v České republice a porovnání zemí v rámci Evropské unie. Hlavní analytická část se nachází v sedmé kapitole, kde díky deskriptivní statistice dojde k seznámení s daty výzkumu Životní podmínky (EU-SILC) 2019 a díky logistickým regresím a výpočtu pravděpodobností k verifikaci hypotéz. Závěrečná kapitola má za cíl shrnout zjištěné výsledky práce, jasně potvrdit či vyvrátit platnost hypotéz a odpovědět na výzkumnou otázku stanovenou v úvodu práce.

Kapitola 2

Přehled relevantní odborné literatury

Pro správné pochopení tématu, je důležitá rešerše jak české, tak také zahraniční literatury. Diskuze odborné literatury umožní správně analyzovat a interpretovat danou problematiku chudoby a materiální deprivace, stejně tak jako důležitou otázku individuálního a demografického stárnutí.

2.1 Relevantní literatura

Otázce lidského stárnutí se věnuje mnoho autorů, neboť individuální stárnutí je neodmyslitelnou součástí života každého jedince. Věda, která zaštiťuje vše kolem stáří a stárnutí se nazývá gerontologie, přičemž již samotný název nauky je odvozen z řeckého slova gerón, tedy stařec (Kalvach a kol., 2004).

V české literatuře se stala velice významnou souhrnnou geriatrickou monografií kniha *Geriatric a gerontologie*. Tato velice rozsáhlá publikace od kolektivu autorů kolem Zdeňka Kalvacha z roku 2004 se snaží upozornit na zvláštnosti zdravotního a funkčního stavu ve stáří. Jelikož je kniha velice dobře propojena s demografickým hlediskem, přečtení některých jejích kapitol se stalo významným výchozím bodem této práce.

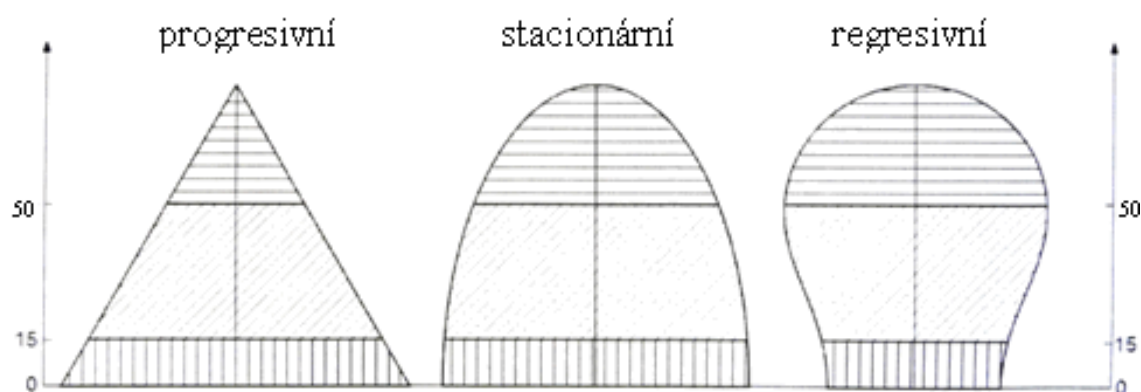
Velice složitou záležitostí se stává vymezení pojmu starého člověka, jelikož dopady a projevy stáří mohou být u každého jedince různorodé. To je důvodem, proč neexistuje jednotný věk vstupu do stáří a mnoho autorů zastává odlišná dělení etap života ve stáří. Petr Sak a Karolína Kolesárová ve své knize *Sociologie stáří a seniorů* z roku 2012 tvrdí, že o české populaci lze obecně říct, že seniorem se stává člověk mezi 60. a 70. rokem života. S dolní hranicí vstupu do stáří od Saka a Kolesárové se ztotožňuje britský výzkum z roku 2011 *Ageism in Europe: Findings from the European Social Survey*, kde autoři došli k výsledku, že v České republice lidé vnímají věk 60,4 za přelomový mezi středním věkem a stářím. Nejvýše tuto hranici mají ze subjektivního hlediska nastaveni Řekové a to na 68,2 let (Abrams a kol, 2011). Ve studii *Special Eurobarometer 378: Active Ageing* z roku 2012 čeští respondenti dokonce uvádějí věk pod hranicí šedesáti let (59,5 roku), kde se evropský průměr ustálil na 63,9 rocích. Zajímavé výsledky lze spatřit mezi pohlavími a jejich průměry. Muži v Evropské unii uvádějí nižší věk vstupu do stáří než ženy, a to 62,7 let, zatímco ženy 65 let (Special Eurobarometer 378, 2012).

Relevantním článkem zabývajícím se involucí, neboli stárnutím, je příspěvek v časopisu Demografie od Jitky Rychtaříkové (2011) *Demografické faktory stárnutí*, ve kterém se autorka

přehledně rozepisuje o stárnutí na celospolečenské úrovni. Demografické stárnutí je pojmenování pro výrazné změny ve věkové struktuře obyvatelstva, přičemž se zpravidla jedná o posun světové populace do vyššího věku, dochází tedy k nárůstu seniorské populace. Příčinou demografického stárnutí je kombinace několika faktorů, které budou podrobněji rozebrány ve třetí kapitole (viz. Demografické stárnutí).

Proměny věkové struktury obyvatelstva se promítají do věkové pyramidy, což je grafický nástroj, který přehledně zobrazuje pohlavně-věkovou strukturu zvolené populace. Její tvar ovlivňují základní demografické procesy jako je úmrtnost a porodnost, ale současně i migrace. Pokud se ve věkové pyramidě objevují náhlé a výrazné zářezy, jsou výsledkem působení relativně krátkodobého faktoru, kterým může být například opatření populační politiky, války či epidemie (Dupalová a Hulíková Tesárková, 2014). Již na přelomu 19. a 20. století popsal švédský demograf Sundbärg tři základní typy populačních struktur (viz. Obr. 1). Pro bližší seznámení těchto typů poslouží kniha *Základy demografie* vydaná v roce 1986 Zdeňkem Pavlíkem, Jitkou Rychtaříkovou a Alenou Šubrtovou. První typ věkové pyramidy se nazývá progresivní, v níž dominantně převažuje dětská složka (0–14 let) nad složkou postreprodukční (50+ let). Pro takovou společnost je typická vysoká úroveň plodnosti doprovázena vysokou úrovní úmrtnosti. Tento typ populační struktury lze nalézt v rozvojových zemích. Druhý typ je označován jako stacionární, kde je dětská a postreprodukční složka téměř vyrovnaná. Stacionární populace zřetelně neroste ani neklesá, neboť počet zemřelých je adekvátně nahrazen počtem živě narozených. Posledním typem je regresivní tvar věkové pyramidy, kde dochází ke snižování počtu obyvatel, neboť zde převažuje postreprodukční složka nad dětskou. Jak bude blíže popsáno ve 4 kapitole (viz. Demografické stárnutí), takovýto typ populační pyramidy je příznačný pro Českou republiku (Pavlík a kol, 1986).

Obr. 1 – Typy věkových struktur podle Sundbärga

Zdroj: Demografický informační portál, 2010 podle Kuklo, 2009, str. 136

Demografické stárnutí úzce souvisí s demografickou revolucí (též demografický přechod), neboť změny, které vedou ke stárnutí populace mají svůj počátek právě v demografické revoluci. Demografická revoluce je fundamentální změna v reprodukčním chování populace, ke které dochází během transformace z tradiční společnosti na moderní (Coale, 1989). Situaci před demografickým přechodem vhodně popsal Ronald Lee (2003, str. 167): „Před zahájením demografického přechodu byl život krátký, rození četná, populační růst pomalý a populace

mladá.“, poté došlo k poklesu ukazatelů úmrtnosti, na což navázal pokles úrovně porodnosti a tím se život stal dlouhý a populace stárla. Původní pokus o vysvětlení teorie demografické revoluce je připisován francouzskému demografovi Adolphe Landrymu v knize *La révolution démographique* vydané roku 1934. V anglicky psané literatuře se o první rozvinutou teorii postaral americký demograf Frank Notestein v roce 1945 (Dyson, 2013). Začátek demografické revoluce se datuje již do poloviny 18. století ve Francii a Anglii, přičemž v rozvojových zemích stále trvá. Očekávání jsou však taková, že do roku 2100 by měl být tento přechod ve všech zemích světa ukončen (Lee, 2003).

Dále se předpokládá, že do roku 2050 přibude 1,5 miliarda lidí ve věku 65 a více let oproti roku 2020, jedná se o více než dvojnásobek. Nejvyšší nárůst budou zaznamenávat země východní a jihovýchodní Asie, kde se z 275 milionů v roce 2020 zvýší počet osob starších 65 let na 572 milionů. U ostatních Asijských regionů se očekává příbytek 204 milionů osob 65letých a starších a v Evropě a severní Americe nárůst o 91 milionů (United Nations, 2020a).

Z předešlých řádků je tedy jasné, že seniorská populace je velkou a rostoucí skupinou. Nicméně, tato část populace je nejvíce závislá na nastavení sociálního systému a v průměru se musí potýkat s nižšími příjmy než ve svém ekonomicky aktivním věku, což se negativně odráží v rostoucích nákladech na bydlení, na zdravotní péči a léky a u jiných nezbytných výdajů (Vidovićová a kol, 2015). Seniorská populace je tudíž více náchylná k životu v chudobě a často je sužována materiální deprivací či sociálním vyloučením.

S tím také v mnoha případech může souviset ageismus neboli věková diskriminace, kdy je rozlišován jedinec a jeho schopnosti a vlastnosti na základě věku jakožto relevantní proměnné (Vidovićová a Rabušic, 2005). Dopad ageismu u starších lidí může hrát hlavní roli v sociálním a ekonomickém rozvoji, přičemž více se dotýká starších žen, které jsou náchylnější k chudobě, ale také například k fyzickému či mentálnímu týrání (Butler, 2009). Místem, kde se s ageismem lze setkat nejčastěji, je pracoviště, kde se právě mnohdy kvůli svému věku musejí starší pracovníci setkávat s negativními postoji od zaměstnavatelů a kolegů. Věk však není jednoznačným ukazatelem horšího zdraví, nižšího vzdělání, nižší průběžnosti či produktivity (WHO, 2021).

V české společnosti se tématem chudoby zabývá mnoho autorů. Pro mou práci byly výchozí práce od Petra Mareše, například *Sociologie nerovnosti a chudoby* z roku 1999, ve které zkoumá příčiny a různé formy chudoby anebo studie *Chudoba v České republice v datech: (šetření sociální situace domácností): dílčí studie projektu o možnostech monitorování chudoby v ČR* vydaná v roce 2004. Mnoho důležitých faktů lze nalézt v jednotlivých vydáních Sociologického časopisu, který vychází šestkrát ročně již od roku 1965. Navážu-li na sociologa Petra Mareše, jedná se například o jeho článek *K měření subjektivní chudoby v české společnosti*, který vydal společně s Ladislavem Rabušičem roku 1996. Mezi další autory, kteří přispěli svými texty do Sociologického časopisu, se řadí Jiří Večerník se svým dílem *Úvod do studia chudoby v Československu* (1991) či Stein Ringen se svým článkem z roku 2005 *Problém chudoby – několik doporučení k definici a měření*.

S chudobou se starší lidé potýkají zejména kvůli jejich vyloučení z trhu práce a vstupu do důchodu, kde důchod bývá nižší než předchozí výdělek. Proto dochází k poklesu životní úrovně. Nejvíce se tyto změny projevují na jedincích se špatným zdravotním stavem a samostatně

žijících bez partnera či sociální pomoci (Mareš, 1999). Ovšem takovéto názory o chudé seniorské populaci nesdílejí všichni autoři. Například Crystal (1996) tvrdí, že obecně životní úroveň starých lidí roste, a proto již stáří nemůže být všeobecně spojováno s chudobou. Preston (1984) vede debaty ohledně početního růstu starých lidí. Dle něj tato rostoucí početní skupina ovlivňuje natolik sociální politiku, že dochází ke zlepšování jejich životní úrovně na úkor mladších věkových skupin.

První, kdo sepsal vlivnou práci, ve které zdůrazňoval, že blahobyt jedince, tudíž s ním spojená nerovnost a chudoba, závisí na mnoha dimenzích v lidském životě, byl Peter Townsend. Studie nese název *Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living* a byla vydána v roce 1979. Townsend je současně autorem „Indexu mnohonásobné deprivace“, který měří míru určitého nedostatku v domácnosti (Townsend, 1979).

Obecně jsou senioři považováni za zranitelnou skupinu osob. V této zranitelnosti se odráží již zmíněná tendence k životu v chudobě a deprivaci, ale také například exkluze ze společenského života. Podle Jehoel-Gijsbers a Vroomana (2008) je to proto, že s nárůstem zdravotních problémů a ztrátou placené práce, a s tím souvisejícím poklesem peněz, starší osoby riskují omezení účasti v různých oblastech života. Blíže se těmito problémy bude zabývat čtvrtá kapitola (viz. Teoretická východiska).

Kapitola 3

Senior a stárnutí

Stárnutí je velice důležitý pojem, který je nedílnou součástí lidských životů. Na stárnutí lze nahlížet ze dvou úhlů, buď jako na stárnutí jedince z individuální perspektivy nebo jako na fenomén rozšířený ve 20. století v celospolečenském měřítku. Tato práce se zabývá seniory v Česku, proto je nutné vymezit, kdo je pojmem senior označován a pochopit celkový pohled na stáří, stárnutí a s tím spojené demografické stárnutí právě na celospolečenské úrovni.

3.1 Pojem senior

Vymezení pojmu senior není tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát. Jedná se zde o kategorii, která v sobě spojuje biologické a medicínské aspekty spolu se sociologickými. Dle Saka a Kolesárové (2012, str. 25) je senior „člověk v završující fázi se specifickým postavením ve společnosti“.

Se samotným vymezením tohoto pojmu je na místě vysvětlit jiné dva související pojmy, díky nimž bude možné lépe uchopit význam slova. Jsou jimi stárnutí a stáří. Stárnutí lze chápat jako biologicky zákonitý proces, při kterém se snižují adaptační schopnosti a také ubývají funkční rezervy organismu. Tento proces probíhá již od samotného početí, avšak opravdové stárnutí uvažujeme až s poklesem funkcí po dosažení sexuální dospělosti (Kalvach a kol., 2004). Pacovský (1990, str. 30) specifikuje, že „Stárnutí v úzkém slova smyslu je přechodnou vývojovou periodou mezi dospělostí a stářím.“, a že „Strukturální i funkční změny vzniklé při fyziologickém stárnutí a stáří mají převážně regresivní charakter, jsou nevratné, neopakují se.“

Stárnutí v tomto slova smyslu je velice individuální, což znamená, že u každého jedince probíhá v různé míře a rychlosti. To je způsobeno kromě involučních změn také původní fyzickou kondicí, životním stylem a návyky (Holmerová a kol., 2007).

Samotné stáří je životní fází, do které člověk dospěje pomocí zmiňovaného stárnutí. Tato fáze je ohraničena dvěma body, přičemž horní hranice je neměnná a jasně vymezena smrtí. Dolní hranice, hranice přechodu ze střední generace, je však často diskutována, neboť projevy stáří do života každého jedince vstupují postupně a odlišně od jiných. Spodní hranice také podléhá změnám v závislosti na věku hodnotitele, kdy se s rostoucím věkem vzdaluje hranice vymezující starého člověka (Sak a Kolesárová, 2012). Pro malé dítě je starým člověkem 30letý, pro 30letého to může být 50letý a 50letý jedinec za starého považuje sedmdesátníka.

Stáří se vymezuje a členění velice obtížně, neboť jeho projevy a příčiny jsou velice individuální a mnohočetné. I z tohoto důvodu se nedá vymezit pouze obecně, ale rozlišuje se na stáří kalendářní (chronologické), stáří biologické a stáří sociální (Kalvach a Mikeš, 2004). Nejdůležitější roli při určování hranice stáří však stále hraje kalendářní věk, s čímž souvisí věk odchodu do starobního důchodu. Tato hranice přechodu ze středního aktivního věku do stáří bývá označována věkem 60 či 65 let, ale setkat se můžeme i s hranicí 70 let (Nešporová, Svobodová a Vidovičová, 2008). Posouvání věkové hranice stále do vyššího věku je způsobeno prodlužováním očekávané doby dožití a také zlepšováním zdravotního a funkčního stavu stárnoucích generací (Kalvach a kol., 2004). OSN se přiklání k hranici stáří v 65 letech, neboť dělí obyvatelstvo do tří hlavních věkových skupin: dětská 0–14 let, produktivní 15–64 let, seniorská 65 a více let (Vohralíková a Rabušič, 2004; ČSÚ, 2018)

Samotné stáří se dále dělí na jednotlivé etapy, které jsou opět různě vymezeny. Jedno z možných dělení, ke kterému se přiklání i Světová zdravotnická organizace (Říčan, 2006) je následující:

- a) 60 až 74 let – počínající stáří
- b) 75 až 89 let – vlastní stáří
- c) 90 a více let – dlouhověkost (Holmerová a kol., 2007).

Dále se lze setkat s následujícím dělením počínaje šedesátým pátým rokem:

- a) 65 až 74 – mladí senioři
- b) 75 až 84 – staří senioři
- c) 85 a více let – velmi staří senioři (Kalvach a kol., 2004).

Z psychologického hlediska lze vymezit stáří do pouhých dvou kategorií a to:

- a) 60 až 75 let – rané stáří
- b) 75 a více let – pravé stáří (Vágnerová, 2007).

Díky neustálému zvyšování kvality života lidí a celkovému zlepšení zdravotního stavu, dochází k prodlužování lidského života. Dle MPSV „Dožívání se vyššího věku je komplexní proces, který se promítá jak do života jednotlivých seniorů, tak do celé společnosti, ovlivňuje mezigenerační vztahy a zahrnuje všechny oblasti života.“ (Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, 2014, str. 5). Ve vyšším věku se tedy dále rozlišují osoby 80leté, respektive 85leté a starší, jenž lze nazvat tzv. oldest old. Další hranicí, které se dožívá stále více osob v nejvyspělejších státech je hranice sto let, tzv. století nebo hranice 110 let, tzv. superstoletí (Rychtaříková, 2011).

Za nejstarší osobu Česka je považována Marie Míková, která se narodila v Chýnově a zemřela ve Vídni ve 122 letech a 178 dnech. Doposud nejstarším obyvatelem České republiky, který se narodil i zemřel na našem území, je Marie Bernátková, jenž zemřela 4. května 1969 ve 111 letech a 194 dnech (Wikipedia, 2020a). Nejstarším zdokumentovaným člověkem světa (a zároveň nejstarší ženou) byla Jeanne Calment z Francie, která se dožila obdivuhodných 122 let a 164 dní. Nejstarším zdokumentovaným mužem světa byl Japonec Jiroemon Kimura, který se dožil 116 let a 54 dnů (Wikipedia, 2020b).

Za seniora dle výše uvedeného lze tedy považovat člověka, který dosáhl hranice stáří. V této práci se bude jednat o hranici 65 let, a tudíž bude senior vymezen jako osoba ve věku 65 a více let. Pro jiné účely MPSV uvažuje seniora jako osobu, „která dosáhla věku potřebného k odchodu do starobního důchodu podle § 29 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění bez ohledu na to, zda starobní důchod pobírá či nikoliv“ (Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, 2014, str. 4).

Jedním z nejdůležitějších přístupů ke stárnutí populace je dimenze genderová, která se zaměřuje na různost situací mezi pohlavími a jejich specifické potřeby, na které poté reaguje danými opatřeními. Nejvýraznější nerovnost mezi pohlavími lze nalézt ve sféře ekonomické. Rozdíly, které vznikají na pracovním trhu se odrážejí na příjmech v důchodovém věku (Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, 2014). Tyto rozdíly vznikají kvůli existenci platové nerovnosti mezi pohlavími. Česká republika v roce 2018 měla dokonce třetí nejvyšší rozdíl ve výdělcích neboli Gender Pay Gap, kdy tento rozdíl činil 20,1 % oproti průměru Evropské unie 14,8 % (Evropský parlament, 2020). V roce 2019 došlo v České republice k mírnému zlepšení na 18,9 % a tím se zařadila na páté místo, přičemž průměr Evropské unie klesl na 14,1 % (Eurostat, 2019a). Různost v odměňování mužů a žen je způsobena vyšší účastí žen při péči o děti a domácnost a vyšší mírou zaměstnanosti na částečné úvazky kvůli sladění pracovního a rodinného života.

Faktor, který se nesmí opomenout a který velice ovlivňuje jednotlivé přístupy je naděje dožití, která se mezi pohlavími výrazně liší. V České republice naděje dožití při narození v roce 2019 činila u žen 82,1 let, kdežto u mužů o téměř 6 let méně a to 76,3 let (ČSÚ, 2019a). Dále se také vypočítává naděje dožití ve věku 65 let, která ve zkoumaný rok vycházela 16,3 roku pro muže a 19,9 let pro ženy v České republice (ČSÚ, 2019a). Vyšší délka života žen a nižší důchody v souvislosti nižšími platy způsobuje, že seniorky musejí vyžít s nižšími příjmy delší dobu než muži senioři. Dalším faktem zůstává, že pokud muži mají nižší naději dožití, mnoho žen ovdoví a musí si v domácnosti vystačit s jedním příjmem. Důsledkem je, že ženy seniorky jsou ve výrazně vyšší míře ohroženy chudobou a sociálním vyloučením než muži senioři (Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, 2014).

V seniorském věku je již na místě potýkat se s nějakými zdravotními problémy a sníženou mobilitou, proto staří lidé utratí více peněz za léky a ostatní zdravotnické výdaje. Horší zdravotní stav a snížená mobilita způsobuje vyšší závislost na pomoci druhých, ať už se jedná o rodinné příslušníky nebo o péči v sociálních zařízeních, což může často vést k negativním psychickým dopadům. O starém člověku se musí uvažovat jako o osobě více zranitelné v závislosti na jejich zdravotních omezeních, možné osamělosti či sociální izolaci (Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, 2014.)

Pokud se o sebe již senior nedokáže zcela sám postarat, má od státu možnost přestěhovat se například do domova pro seniory či domova s pečovatelskou službou. Dále je tu možnost ubytování v soukromých zařízeních, za které si však senior připlatí znatelně více. Důležitá je v tomto případě finanční pomoc od rodinných příbuzných, bez kterých by si takovéto služby ze svého starobního důchodu starší lidé nemohli vůbec dovolit (Kolářová, 2011).

3.2 Odchod do důchodu

Přechod z ekonomicky aktivního života do starobního důchodu přináší velký nátlak na psychiku člověka. Jedná se o výraznou statusovou změnu, kdy se člověk stává starým, jak po sociální stránce, tak také mentální. Mění se způsob trávení času, životní styl, chování i priority seniorů (Vohralíková a Rabušič, 2004).

Je důležité uvědomit si základní potřeby, které jsou uspokojovány pomocí zaměstnání. Pět nejdůležitějších vymezila Marie Jahoda (1979),

„zaměstnání:

1. vytváří pro zaměstnaného člověka reálnou strukturu času (dne, týdne a roku);
2. znamená příležitost pravidelně sdílené sociální zkušenosti mimo rámec rodiny;
3. umožňuje jedinci podílet se na cílech a účelech, které ho přesahují;
4. vymezuje jeho osobní status a jeho identitu;
5. vynucuje si řadu aktivit, k nimž bez zaměstnání člověk není motivován.“

(in Mareš, 1994, str. 59)

Ze zmíněného je jasné patrné, že odchod do starobního důchodu má velký vliv na subjektivně vnímanou kvalitu života člověka, jak po psychické, tak sociální stránce, neboť dochází k výrazným životním změnám. Odloučení od několikaleté, někdy celoživotní práce je složité a velice záleží na každém seniorovi individuálně, jak tuto změnu zvládne. Vágnerová (2007) specifikovala čtyři fáze přechodu do starobního důchodu. Nejprve je samotná příprava na důchod, následuje bezprostřední reakce na změnu, poté přichází deziluze, postupné přizpůsobování, a nakonec adaptace na životní styl důchodce a stabilizace nového stereotypu.

S odchodem ze zaměstnání se člověku v důchodu nabízí spousta volného času, který není zpravidla nijak strukturovaný. Stereotypy platné v ekonomicky aktivním věku již neplatí a senior si tak musí zvolit jiný životní styl (Vohralíková a Rabušič, 2004). Zpočátku nabytý volný čas a uvolnění z pracovního života je doprovázeno radostí, avšak nedojde-li k vytvoření zájmů a koníčků k vyplnění každodenního volného času, může docházet k závažným psychickým problémům (Vohralíková a Rabušič, 2004).

Dle výzkumu Život ve stáří (Kuchařová, 2003) 41 % respondentů hodnotí svůj odchod do důchodu kladně, 29 % si není jistých a zbylých 30 % odcházelo ze zaměstnání do starobního důchodu nerado – 9 % muselo odejít ze zdravotních důvodů, 17 % respondentů již nebylo žádáno ze strany podniku a 4 % respondentů odcházelo z důvodu péče o rodinu. Lidé s vyšším vzděláním odcházejí ze zaměstnání s vyšším časovým odstupem po dosažení důchodového věku. I přes tento fakt vysokoškolsky vzdělaní lidé stále hodnotí svůj odchod do důchodu za předčasný, sami by si přáli, aby odchod nastal později. Většinou se však již nesetkají se zájmem od zaměstnavatelů na další prodloužení pracovní smlouvy, proto je pro ně (pravděpodobně pro určité specializace) důchodový věk možným diskriminujícím faktorem (Kuchařová, 2002).

„Být důchodcem je sociální status, jehož určujícím atributem je, že člověk pobírá pravidelný měsíční příjem, aniž by musel pracovat.“ (Vohralíková a Rabušič, 2004, str. 35) Tento příjem se nazývá starobní důchod a je to jeden ze čtyř možných druhů důchodů v českém důchodovém systému, spolu s invalidním, sirotčím a vdovským či vdoveckým. Nárok na starobní důchod má každý, kdo dosáhl stanoveného důchodového věku a získal potřebnou dobu důchodového

pojištění. Odejít do starobního důchodu není povinností, ale právem, a lze do něj odejít předčasně, při splnění podmínky o důchodovém pojištění, či později (ČSSZ, 2020a).

Důchodový věk historicky dosáhl mnoho změn a s největší pravděpodobností bude stále narůstat do vyššího věku, což je způsobené zvyšující se nadějí dožití. Všechny typy důchodů jsou vypláceny ze systému státního pojištění. Prakticky současní ekonomicky aktivní lidé odvádějí důchodové pojištění nynějším důchodcům, a tak by to mělo platit nadále. Problém však nastává v nárůstu seniorské složky a tím snižování početního rozdílu mezi ekonomicky aktivními a neaktivními (Vohralíková a Rabušič, 2004). Důchodový věk se měnil v závislosti na pohlaví a u žen pak dále závisel na počtu vychovaných dětí. U pojištěnců narozených před rokem 1936 věk odchodu do důchodu pro muže činil 60 let a pro ženy v rozmezí 53–57 let, kde 57 let byl důchodový věk pro bezdětnou ženu a naopak 53 let byl věk odchodu do důchodu pro ženu, která vychovala alespoň 5 dětí. U pojištěnců narozených v období 1936 až 1971 docházelo postupně po měsících ke zvyšování věku odchodu do starobního důchodu, nejprve u mužů a poté i u žen (viz. Příloha 1). Po roce narození pojištěnců 1971 došlo ke sjednocení na současných 65 let bez závislosti na počtu vychovaných dětí (ČSSZ, 2020b). Bartošová (1997) dodává, že historicky nízká hranice odchodu do důchodu byla spojena především se zdravotním stavem společnosti, u mužů dán do souvislosti s manuální prací a u žen s těžkými porody a potraty.

Druhým požadavkem ke splnění podmínek pro odchod do starobního důchodu je potřebná doba pojištění jedince. I ta prošla určitým vývojem, kdy před rokem 2010 činila 25 let a nyní po roce 2018 činí již 35 let (ČSSZ, 2020a).

Starobní důchod se skládá ze dvou částí, základní a procentní výměry. Základní část je jednotná pro všechny a činí 10 % průměrné měsíční mzdy. Procentní výměra je odvozená z doby pojištění a dosaženého výdělku. Tato procentní výměra starobního důchodu činí alespoň 770 korun českých měsíčně (Zákon č. 155/1995 Sb., 2019). Pro rok 2020 základní výměra v České republice dosáhla 3 490 Kč, připočteme-li k základní výměře ještě minimální procentní výměru vyjde částka 4 260 Kč, která odpovídá minimální výši starobního důchodu (MPSV, 2020c). Průměrná výše sólo¹ vyplácených plných starobních důchodů vycházela v roce 2019 pro obě pohlaví 13 468 Kč. Jak jsem však již zmiňovala, ženy se musejí potýkat s nižšími příjmy, tudíž i s nižším důchodem, který činí průměrně pouhých 12 277 Kč oproti mužskému průměru 14 783 Kč (ČSSZ, 2021).

3.3 Kvalita života ve stáří

Kvalitu života seniorů ovlivňuje mnoho faktorů, stejně tak jako u života dospělých. Jedny z nejdůležitějších aspektů jsou materiální zajištění spolu s dobrým zdravotním stavem. Dalšími výraznými faktory jsou rodinný stav, dostupnost služeb, osobní záliby a mnoho dalších. Jelikož u seniorů dochází k odchodu do starobního důchodu, nechávají tak za sebou neustálou honbu po penězích a kariéře a jsou více zaměřeni na otázky kolem zdraví a sociálních vazeb (Vohralíková a Rabušič, 2004).

¹ vyplácené samostatně bez souběhu s pozůstalostním důchodem (ČSÚ, 2020a)

V subjektivním hodnocení svého života u seniorů převládá mírný optimismus. Pokud se jedná o porovnání s životem v mládí a ve středním věku, vyšlo sice stáří jako nejhůře ohodnoceno, avšak rozdíly mezi jednotlivými skupinami nejsou nijak závratné a 9 % dotázaných dokonce ohodnotilo stáří za nejlepší období svého života (Kuchařová, 2002).

Pokud se však jedná o materiální stránku života, převažuje u důchodců dlouhodobě pocit nespokojenosti. Tento podíl dle výzkumu STEM narůstá, a to z úrovně spokojenosti 48 % v roce 1994 na úroveň 41 % v roce 2002 (Haberlová, 2002). Podle dalšího výzkumu STEM z roku 2009 považuje 78 % veřejnosti starobní důchody za nepřiměřeně nízké, 69 % lidí si myslí, že výše důchodu nestačí k pokrytí základních potřeb a naprostá většina populace (78 %) se také shoduje, že daný důchodový systém neumožňuje prožít důstojné stáří (STEM, 2009).

V dnešní společnosti lze stále více nalézt trend aktivního stáří, který přes své různorodé podoby odkazuje k aktivitě a soběstačnosti. Na druhé straně se nachází pasivní stáří, které povětšinou definovalo tradiční stáří, kdy mezi hlavní definice patří závislost na podpoře státu, finanční strádání a neproduktivita. „Koncept aktivního stáří je charakteristický důrazem na zlepšení kvality života stárnoucí populace prostřednictvím aktivního individuálního zapojení se do kultivace seniorského období života, a to například také pomocí co nejdelší participace na pracovním trhu.“ (Skálová, 2015, str. 139) Fyzická a sociální aktivita ve stáří je dobrá jak pro seniory potýkající se s nemocí či traumatem, tak také potýkající se především s osamělostí (Katz, 2000). Nicméně aktivní styl života ve starším věku není pro každého. Senior může být limitován například biologicky, ekonomicky či si zkrátka aktivním seniorem nepřeje být (Skálová, 2015).

Partnerské soužití ovlivňuje kladně aktivní životní styl, neboť partneři jsou spolu často zapojeni do párových aktivit. Dalším pozitivním faktorem je vzdělání, které určuje přístup k životu v každém věku a dále se na uspokojivém stáří kladně odráží kulturní aspekt. Nejvýraznějším determinantem aktivního stáří je podle studie Život ve stáří (2002) zdravotní stav, který samozřejmě nejvíce ovlivňuje aktivity probíhající mimo domov a také aktivity spojené s fyzickou námahou (Kuchařová, 2002).

Přesto ve společnosti není dostatečně akceptován přínos seniorské populace, ale uvažuje se o ní v kontextu rostoucích výdajů na zdravotní a sociální péči, stejně tak jako zvyšující se nároky na důchodový systém. Proto starším lidem musí být dle Dvořáčkové (2014, str. 24) „zajištěna sociální, politická i ekonomická participace na životě společnosti, finanční a místní dostupnost k dopravě, bydlení, službám a kultuře a bezpečné prostředí příznivé pro všechny generace“.

3.4 Demografické stárnutí

Výše zmíněné stárnutí jednotlivců bylo během 20. století doplněné o novou dimenzi. Mnohé debaty se přesunuly z individuální percepce na celospolečenskou úroveň. Toto téma již přesahuje stránku demografickou a zasahuje i do složky ekonomické, sociální a lékařské, proto je nutné zkoumat dopady na společnost, ekonomiku a zdravotní stav populace (Rychtaříková, 2011).

Již počátkem 19. století dochází k prodlužování délky života a tím k posunu úmrtí do vyššího věku. Hlavní příčina je spatřena ve výrazném zlepšení životních podmínek, jako je pokrok

a rozšíření lékařské péče, lepší hygienické podmínky, zvýšení životní úrovně a životního stylu. Prodlužování naděje dožití jde v moderních společnostech obvykle ruku v ruce se snižováním ukazatelů porodnosti. Je velice důležité uvědomit si, že celospolečenské stárnutí není jen omezeno prodlužováním délky lidského života, ale také dalšími demografickými ukazateli, jako je pokles úrovně porodnosti. Právě tehdy, dojde-li ke kombinaci těchto dvou činitelů, může nastat proces zvaný demografické stárnutí (Dimitrová, 2007).

Jedná se o nárůst absolutního i relativního počtu osob starších 65 let, tedy seniorské populace (Dimitrová, 2007). Díky demografickému stárnutí dochází k přeměně velikostí složek obyvatelstva. Výrazný nárůst postproduktivní složky (65 a více let) bude především doprovázen snižujícím se podílem osob v produktivním věku (15–64 let) způsobeným poklesem osob v předreprodukčním věku (0–14 let) díky nízké porodnosti (Svobodová, 2011).

Zmíněné změny se odrážejí na tvaru věkové pyramidy. Pokud se jedná o zpomalení růstu osob zastupující mladší věkové skupiny, způsobené poklesem porodnosti, jedná se o *stárnutí v základně věkové pyramidy*. Jestliže však narůstá podíl osob v seniorské populaci, zapříčiněno rostoucí nadějí dožití, jedná se naopak o *stárnutí ve vrcholu věkové pyramidy*. Nicméně, oba tyto typy probíhají většinou současně (Demografický informační portál, 2014a).

Na rozdíl od stárnutí individuálního, věková struktura může nejenom stárnout, ale i mládnout, a to díky zvýšení porodnosti a tím zvýšením podílu dětské složky v populaci. Dle Rychtaříkové (2011) může dokonce obyvatelstvo jedné země současně stárnout i mládnout. Dobrým příkladem je Česká republika ve 2. polovině 20. století. Věková struktura České republiky byla omlazována dětmi narozenými během babyboomu v 70. letech a současně stárla vlivem přechodu početné generace narozených před první světovou válkou do seniorského věku (Rychtaříková, 2011).

Jednou z možností, která se nabízí při zpomalování demografického stárnutí země je migrace, neboť u převážné většiny imigrantů dochází k migraci v nízkém věku. Jejich cílem je dosažení lepších životních podmínek, a především lepších pracovních možností (Eurostat, 2019b). Migrace obecně má však ze všech dříve zmíněných komponentů nejmenší vliv na věkovou strukturu.

Za úplně první faktor demografického stárnutí lze považovat demografickou revoluci, neboť při ní dochází ke kvantitativní a kvalitativní změně demografických činitelů (Dimitrová, 2007). Díky těmto změnám také docházelo k zúžení základny a rozšíření vrcholu věkové pyramidy, zásluhou poklesu vysokých hodnot úmrtnosti a porodnosti na nízké hodnoty těchto ukazatelů (Rychtaříková, 2011). Demografická revoluce probíhá v různých zemích s odlišným načasováním a intenzitou. Obecně lze říct, že čím později demografická revoluce v zemi nastane, tím bude rychlejší její průběh (Pavlík a kol, 1986).

Pokud v populaci převažuje vyšší počet ekonomicky aktivního obyvatelstva oproti obyvatelstvu na něm závislým, dochází k přechodnému období označovanému jako demografické okno nebo lépe demografická dividenda. Toto období může trvat i několik dekád a nastává s jistým zpožděním po zřetelném poklesu živě narozených. Nejméně po patnácti letech vzroste počet ekonomicky aktivních osob v populaci, což s sebou přináší pozitivní zastoupení na pracovním trhu. Po uzavření demografického okna však daná populace rychle zestárne (Lee a Mason, 2006). Česká republika se nachází za vrcholem podílu osob v aktivním věku a demografické okno se pomalu uzavírá, přičemž úplné uzavření se očekává okolo roku 2050.

Seniorská populace České republiky dokonce již v roce 2006 převýšila podíl dětské složky (Rychtaříková, 2011).

Ke dni 1.1.2021 byl podíl seniorské populace v České republice 20,2 %, zatímco dětská složka činila podíl 16,1 %, na aktivní obyvatelstvo potom zbývá podíl o velikosti 63,8 % (ČSÚ, 2021). Dle střední varianty projekce obyvatelstva České republiky (2018–2100) se podíl osob ve věku 65 a více let zvýší v roce 2050 na 28,6 % a v roce 2100 na 29,5 % (ČSÚ, 2018).

Zajímavými ukazateli věkové struktury obyvatelstva jsou index stáří a index ekonomického zatížení. Index stáří je počet osob ve věku 65+ na 100 osob ve věku 0–14. Pokud výsledná hodnota indexu vyjde nižší než sto, podíl dětské složky převyšuje podíl seniorské, pokud však výsledná hodnota je vyšší než sto, znamená to, že v dané populaci převyšuje seniorská složka nad dětskou (ČSÚ, 2009). V roce 2019 v České republice tento index stáří dosahoval hodnoty 123 a dále bude narůstat až v roce 2050 dosáhne hodnoty 193 a v roce 2100 dle projekce dokonce přesáhne hranici 200 a to s hodnotou 207 (ČSÚ, 2018).

Index ekonomického zatížení, jenž vyjadřuje počet osob ve věku 0–19 a 65 a více let na 100 obyvatel ve věku 20–64, je v projekci obyvatel České republiky z roku 2018 nazván indexem závislosti. Lépe řečeno, index závislosti je pouze poměr dětské složky na 100 obyvatel v aktivním věku (index závislosti I.) nebo poměr seniorské složky na 100 obyvatel v aktivním věku (index závislosti II.). Pokud se jedná o již zmíněný poměr jak dětské, tak seniorské složky dohromady na 100 osob v produktivním věku, výsledkem je index ekonomického zatížení, proto jsem si jej tak dovolila nazvat i v tomto případě (Demografický informační portál, 2014b). V roce 2019 dosahoval hodnoty 66,4, v roce 2050 by již měl dosahovat hodnoty 92,6 a v roce 2100 dokonce 95,1 (ČSÚ, 2018). Tento výsledek naznačuje, že na jednoho člověka v aktivním věku připadne téměř jeden ekonomicky neaktivní člověk. Podotýkám však, že ne každá osoba, která spadá do produktivní kategorie musí být skutečně ekonomicky aktivní (Demografický informační portál, 2014b).

Stárnutí populace je globální fenomén. Na světě k roku 2020 žilo 728 milionů lidí starších 65 let a dle projekcí se má více než zdvojnásobit na 1,5 miliard do roku 2050. Celkově podíl seniorské populace na světě stoupl z 6 % v roce 1990 na 9,3 % v roce 2020 a v roce 2050 by dle projekcí měl dosahovat podílu 16 %, což znamená, že každý šestý člověk na světě bude ve věku 65 a více let (United Nations, 2020b).

Kapitola 4

Teoretická východiska

Ačkoli lidé mají určité ponětí o tom, co je to chudoba a koho lze za chudého považovat, a koho naopak již ne, mezi odborníky se vedou stálé debaty o jejím vymezení, způsobu měření a původu (Niemietz, 2010). A právě s chudobou již v dnešní době úzce souvisí pojem materiální deprivace. Bližší představení těchto konceptů si klade za cíl právě tato kapitola, která nese název Teoretická východiska.

4.1 Chudoba

Již od počátku civilizace se lidstvo setkává s chudobou, avšak pohled na ni a její definování se během let mnohokrát proměnil. Pro chudobu nenalezneme jednotnou definici, stejně tak, jak tomu je u mnoha dalších sociálních fenoménů. „Neexistuje „správná“ či „vědecká“ definice chudoby, o níž by se dosáhlo obecného konsensu, stejně jako neexistuje jediný obecně přijatý způsob jejího měření.“ (Mareš a Rabušic, 1996, str. 298).

V českém prostředí se však nejčastěji setkáme s definicí chudoby od Krebse s kolektivem, která zní „Chudoba je stav, který je důsledkem nerovného přístupu k rozdělovanému bohatství společnosti, k jejím materiálním zdrojům, kdy životní podmínky a uspokojení základních potřeb není v potřebné míře zabezpečeno dostatečnými zdroji (příjmy, statky) a kdy tyto příjmy nelze z nějakých objektivních příčin zvýšit (stáří, invalidita, péče o dítě aj.) a kdy občan nedisponuje ani jinými zdroji či majetkem, který by mu umožnil získat prostředky ve výši, která je společností uznána jako minimální“ (Krebs a kol., 2007, str. 107).

Mnoho let byla chudoba spojována pouze s materiální stránkou života, kdy chudý člověk nedokázal uspokojit své základní potřeby spojené s dostatkem jídla, ošacením a zabezpečením vhodného příbytku. V polovině 80. let již definice chudoby zahrnovala špatnou dostupnost zdravotní péče a vzdělání. V 90. letech se do definice chudoby začínají zahrnovat i některé nepeněžní aspekty, jako je bezmocnost a izolace, díky tomu je chudoba považována za multidimenzionální jev (Misturelli a Heffernan, 2010). Náhled na chudobu se tedy postupně měnil. Nejdříve byla chudoba chápána pouze jako nedostatek materiálních zdrojů, zatímco dnes je stále častěji spojována s určitou sociální, politickou či kulturní exkluzí (Böhnke, 2010).

Po druhé světové válce se demokratické státy přikláněly k myšlence minimalizovat chudobu a zmenšovat dosud výrazné nerovnosti, což vedlo k rozšíření tzv. sociálních států, které pro své obyvatele zaručují určitý minimální životní standard. Chudoba je však stále aktuální

a všudypřítomný jev, a proto se s ní nesetkáváme pouze v rozvojových zemích světa, ale také v zemích, které se řadí mezi nejvyspělejší státy vůbec. A jelikož se ve vyspělých státech především jedná o relativní chudobu (viz. Koncepty chudoby), je více než pravděpodobné, že se lidstvo s chudobou bude potýkat po celou dobu své existence (Krebs a kol., 2007).

Ringén (2005) se brání myšlence, že lze lidi jednoduše rozdělit na chudé a „ne-chudé“, a proto chudobu dělí na tři stupně. Jedním ze stupňů je *nouze* (destitution), kdy má jedinec nedostatek toho, co každý nezbytně potřebuje k životu. Dalším stupněm je *nedostatek* (want), který nastává u lidí, kteří mají nedostatek toho, k čemu má mít každý přístup a posledním stupněm je *zranitelnost* (vulnerability), kdy jedinec postrádá životní jistotu, a přestože není zcela chudý, může se jím při změně okolností lehce stát.

Ve vyspělých zemích je dnes chudoba chápána jako omezení jedinců plně se účastnit života ve společnosti, jenž je důsledkem nedostatečných zdrojů vycházející z finanční nouze (Mareš, 2004). Společně s chudobou se často vyskytuje určitý druh deprivace, kupříkladu pracovní, zdravotní či bytová. Je však nutné důkladně odlišovat chudobu od různých typů deprivace a to tím, že chudoba zůstane vymezena určitými koncepty (Krebs a kol., 2007).

4.1.1 Koncepty chudoby

Jelikož je chudoba sociální konstrukt, a tím pádem může být její obsah různě vymezen a mít nastavena odlišná kritéria, existuje mnoho způsobů, jak ji monitorovat a měřit (Mareš, 2004). „Neměříme chudobu jako takovou, ale její jednotlivé koncepty.“ (Mareš, 2004, str.4) Způsob, jakým je chudoba definována, určuje jak člověka, který je považován za chudého, tak také i celkový rozsah chudoby ve společnosti (Mareš a Rabušic, 1996).

Jednotlivé koncepty chudoby jsou rozděleny podle mnoha hledisek, které se mohou vzájemně křížit a které jsou zastoupeny protichůdnými dvojicemi (Mareš a Rabušic, 1996). Jednotlivých konceptů chudoby je možno nalézt spoustu, avšak tato práce se bude blíže zabývat pouze pěti hlavními dvojicemi.

Absolutní versus relativní

V první řadě je třeba zmínit koncept absolutní a relativní chudoby. Absolutní chudoba je spojována s termínem existenčního minima². Jedná se o pouhé fyziologické přežití jedince. Člověk, který spadá do této kategorie se potýká s problémy spojenými s nedostatkem nástrojů k uspokojení nejzákladnějších potřeb jako je dostatek jídla a pití (Mareš, 1999). Mezinárodní hranici chudoby určuje Světová banka, která tuto hranici v roce 2015 zvýšila z 1,25 USD na 1,90 USD na den (The World Bank, 2017). Termín absolutní chudoby je aktuální v rozvojových zemích, kde lidé stále umírají hlady. Ve vyspělých státech je absolutní chudoba nahrazena relativní.

Dle Krebse s kolektivem (2007) jsou hranice absolutní chudoby dány takzvaným subsistenčním neboli existenčním minimem. Jedná se o způsoby, díky nimž je jednatel

² Minimální hranice peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití (MPSV, 2020d).

schopen zaplatit výdaje nutné k přežití. Tímto konceptem se zabýval Rowntree již v roce 1899, kdy stanovil existenční minimum při svém výzkumu chudých rodin v Yorku. Rowntree byl během výzkumu zásadový ohledně toho, co považoval za nezbytné minimum a sebemenší luxus, jako například noviny, dárky či alkohol, nepřipouštěl (Krebs a kol., 2007). Dalším stoupencem absolutního konceptu je Sen, dle kterého se nemůže měnit úroveň chudoby podle ekonomického růstu a poklesu země (Mareš, 1999). Být chudým neznamená jen to, že dotyčný vlastní menší bohatství než jiní, ale že nevlastní bohatství takové, díky němuž by zvládl uspokojit své životní potřeby (Sen, 1983).

Na druhé straně stojí koncept relativní chudoby, ve kterém se nejedná o utišení životních nezbytností, ty jsou v celé společnosti uspokojeny, avšak přesto je část populace vyřazena z participace běžného života ve společnosti. Na rozdíl od absolutní chudoby, kdy je potřeba znát definice základních potřeb, tak při pohledu na relativní chudobu potřebujeme znát společenské standardy v dané zemi, které mezi sebou porovnáváme (Mareš, 1999). Člověk chudý v jedné společnosti nemusí vykazovat známky chudoby ve společnosti jiné. Relativní chudoba se uvažuje ve vztahu k celkovému stupni blaha v dané zemi v daném čase (Nedomová a Špiláčková, 2014).

Přímé versus nepřímé

Další protichůdná dvojice je tvořena přímými a nepřímými koncepty chudoby. „Přímé míry jsou založeny na spotřebě statků a kvalitě života či na jeho deprivaci.“ (Mareš a Rabušič, 1996) Chudoba je měřena až po transformaci příjmů do spotřebních jednotek, samotné příjmy nejsou brány jako dostatečné pro měření chudoby (Halleröd, 2007). Koncept přímé chudoby lze spojit s kupní silou peněz a s reálným příjmem (Mareš, 1999). Dle Rowntreeho (1901) tento koncept souvisí se sekundární chudobou, která na rozdíl od primární chudoby nevzniká nedostatečnými příjmy, ale neschopností adekvátního hospodaření s penězi. Osoby, které nedisponovali nezbytnými prostředky k uspokojení nejzákladnějších lidských potřeb, spadají do definice primární chudoby, a naopak osoby jenž dostatečnými zdroji disponují, ale neumějí je vhodně spravovat, spadají do definice sekundární chudoby (Mareš, 1999).

V souvislosti s přímým konceptem chudoby a nízkým životním standardem vytvořil Townsend (1979) index mnohonásobné deprivace, který charakterizuje nedostatek, jako je absence teplého jídla každý den či toalety v bytě. Ve své definici tedy stanovuje chudobu jako deprivaci. „Jedinci, rodiny a skupiny mohou být označeny za chudé, jestliže jejich zdroje nejsou postačující pro zajištění druhu stravy, participace a životních podmínek a příjemností života, které jsou obvyklé, nebo jejichž dosažení je přinejmenším široce podněcováno a schvalováno ve společnosti, k níž náležejí. Jejich příjmy jsou natolik pod úrovní příjmů, kterými disponují v této společnosti průměrní jedinci či rodiny, že je to de facto vylučuje z životních standardů, zvyklostí a činností v ní obvyklých.“ (Townsend, 1979, str. 13)

Nepřímé koncepty naopak vycházejí z příjmů před spotřebou. Jedná se o hrubé příjmy, do kterých se nezapočítává kupní síla peněz (Halleröd, 2007). Ovšem vyskytuje se zde řada metodologických problémů souvisejících se zjišťováním veškerých příjmů domácnosti či jedince (Mareš, 1999).

Preskriptivní versus konsensuální

Preskriptivní a konsensuální koncepty chudoby jsou rozlišeny podle toho, kdo určuje, kdo je chudým. V první variantě, konceptu preskriptivním, jsou experti ti, kteří vymezují charakteristiky chudoby. „Patří k nim různé spotřební koše³, „garantované minimální příjmy“ jako úroveň nějaké vymezené sociální dávky a různě vymezená životní minima jako příjmové hranice zakládající nárok na sociální podporu.“ (Mareš, 1999, str. 117)

Ve variantě druhé, tedy konsensuálním konceptu, jsou definice založeny na veřejném mínění. V každé společnosti je platný konsensus o tom, kdo je a kdo není chudý. Z tohoto pohledu se tedy nejedná o práci s expertními odhady, ale s respondenty zastupující názor celku (Mareš, 1999).

Objektivní versus subjektivní

V neposlední řadě je řeč o objektivním a subjektivním konceptu chudoby, který je chápán z různých optik. Objektivní chudoba, je chudoba taková, která je stanovena zvenčí, především státem, a je měřitelná podle nějakých kritérií, která jsou stanovena normativně či pomocí společenského konsensu (Nedomová a Špiláčková, 2014). Především jsou ale stanovena v každém státě individuálně, což znamená, že člověk objektivně chudý v jedné zemi, nemusí splňovat podmínky pro objektivní chudobu v zemi jiné. Takováto chudoba se zrcadlí v různých oblastech společenského života či na úradech a ovlivňuje například přerozdělování sociálních dávek (Mareš, 1999; Nedomová a Špiláčková, 2014).

Pokud člověk sám hodnotí míru své chudoby, jedná se již o pohled subjektivní. Ten je založen na pocitech a názorech lidí, kterých se to týká (Mareš, 1999). Osoby tak hodnotí vlastní životní situace a porovnávají je s ostatními. Avšak z hlediska kvality výpovědi o míře chudoby v dané zemi není tento způsob dostatečný, neboť mnoho lidí se cítí chudými, aniž by dle objektivních hledisek chudými byli, a naopak někteří lidé, kteří splňují podmínky objektivní chudoby se za chudé nepovažují, jelikož být chudý s sebou přináší nežádoucí status (Krebs a kol., 2007).

Dle Mareše (1999) „subjektivní mínění osob, které se samy považují za chudé, bývá korelováno s jejich objektivními charakteristikami, jako jsou příjem, velikost rodiny atd.“ Přesto tento koncept neslouží k vytváření oficiálních hranic chudoby, jedná se o pouhý jeho doplněk, který upozorňuje na možná rizika (Krebs a kol., 2007).

Některé výzkumy ukazují, že subjektivní chudoba se mění s životním cyklem jedince. V průběhu středního věku je nízká, příchodem padesátých narozenin začíná stoupat a ve stáří již zůstává trvale velice vysokou (cca 60–70 %) (Mareš, 1999). Subjektivní chudoba se měří několika různými postupy, od nejjednoduššího dotazu přes sebezahazení na škále až po stanovení subjektivní příjmové hranice chudoby (Mareš a Rabušič, 1996). Pro celkové popsání subjektivní chudoby je však nutné zeptat se každého individuálně, a to za vynaložené náklady nestojí. Proto

³ „V ekonomické teorii představuje spotřební koš modelovou spotřebu průměrné domácnosti. Obsahuje několik set položek, které jsou agregovány do 12-ti skupin (např. odívání, potraviny, doprava, rekreace atd.), jednotlivým položkám je určena váha podle jejich zastoupení ve výdajích průměrné domácnosti. Spotřební koš tak představuje reprezentativní skupinu statků, na jejichž základě je počítána cenová hladina, resp. míra inflace.“ (Else AZ, 2020)

se jedná pouze o popis na úrovni akademické obce z jiné perspektivy, než aby nabízel objektivní hledisko (Nedomová a Špiláčková, 2014). Subjektivní pohled také vždy přináší vyšší výskyt chudoby, než je tomu při měření objektivním (Krebs a kol., 2007).

Stará versus nová

Mimo tradiční koncepty chudoby nalezneme od 20. století v odborné literatuře nové dvojice, které se vztahují ke konkrétním objektům. Jeden takovýto případ je právě koncept staré a nové chudoby, který se vztahuje k trhu práce (Nedomová a Špiláčková, 2014).

Stará neboli demografická chudoba nikterak nesouvisela s trhem práce. Hlavní příčiny chudoby v předindustriální době byly spojené s životním cyklem jedince či celé domácnosti. Takováto chudoba byla spjata s věkem a životními epizodami, jako například při zakládání rodiny či pořízování bytu (Mareš, 1999). „I dnes tvoří stará chudoba velkou část chudých. Jsou v ní zastoupeni nemocní a tělesně či duševně handicapovaní, osamělé matky s dětmi, důchodci a staří lidé (zejména osaměle žijící) či příslušníci etnických minorit, často (ilegální) imigranti.“ (Mareš, 1999, str. 45)

Koncept staré chudoby se rozšířil po roce 1945 a kulminoval v 60. letech. Bylo to dáváno do souvislosti s vysokým a stabilním ekonomickým růstem, vysokou mírou zaměstnanosti a zvyšováním standardu středních tříd. Rozšířením nezaměstnanosti v 70. letech došlo k přechodu od staré k nové chudobě (Mareš, 1999).

Nová, jinak také vertikální chudoba, je již spojená s trhem práce a s pozicemi na trhu práce (Nedomová a Špiláčková, 2014). Novou chudobu vnímáme v kontextu s dlouhodobou nezaměstnaností a znevýhodněným postavením jednotlivce a sociální skupiny. O nové chudobě lze říct, že se v moderní době vyskytuje v podobě takzvané pracující chudoby (Keller, 2010). Jedná se zde o termín nízkovýdělkoví zaměstnanci, který používá Eurostat pro zaměstnance, jenž si vydělávají méně než dvě třetiny příjmového mediánu v konkrétním státě. Podíl nízkovýdělkových zaměstnanců v České republice dosahoval hodnoty 15,1 % v roce 2018, což současně téměř odpovídalo unijnímu průměru (15,3 %) (Eurostat, 2020c).

Mezi základní charakteristiky přechodu ze staré na novou chudobu řadí Room (1990) mimo jiné rychlý nárůst počtu osob závislých na sociální podpoře, zadluženost osob a domácností, vzrůst počtu lidí bez domova či nárůst počtu dětí, které vychovává pouze jeden rodič.

4.1.2 Měření chudoby

Monitorování chudoby je velice důležité proto, aby se identifikovali ti, kteří chudými opravdu jsou a aby se zjistil jejich celkový podíl ve společnosti, s čímž souvisí vyplácení sociálních dávek chudým (Mareš, 2002). Chudoba je založena na konceptualizaci, a proto „nikdy neměříme chudobu jako takovou (ani v případě tzv. objektivního přístupu). Vždy měříme jen její určitý koncept.“ (Mareš, 1999, str. 120).

K tomu, abychom lépe pochopili, zdali je svět na správné cestě k odstranění extrémní chudoby, musí docházet k pravidelnému měření pokroku. To si dala za cíl například Světová banka (The World Bank), která má vytvořenou strategii na měření a analyzování chudoby, kterou považuje za prioritní. Z výsledků měření bylo viditelné zlepšení ve snižování chudoby. Podle

odhadů z roku 2015 žilo na hranici či pod hranicí 1,90 amerického dolaru na den 10 % světové populace. Takovéto procento je téměř o 36 % nižší než v roce 1990. Před propuknutím pandemie Covid-19 se dokonce jednalo o méně než 8 procent světové populace, která žila na či pod zmíněnou hranicí (The World Bank, 2020a). V důsledku pandemie Covid-19 však přibýlo přibližně dalších 88 až 115 milionů osob žijících v chudobě v roce 2020, přičemž celkový počet by měl, dle odhadů, koncem roku 2021 vzrůst až na 150 milionů osob. Jedná se tak pravděpodobně o 9,1 až 9,4 % světové populace, která žije pod uvedenou hranicí 1,90 amerického dolaru na den. Globální extrémní chudoba vzrostla poprvé za více než dvacet let a pokud by nedošlo k zasažení celého světa pandemií Covid-19, míra celosvětové chudoby by se v roce 2020 dle odhadů snížila na 7,9 % (The World Bank, 2020b).

Konečným záměrem většiny měření je hranice chudoby, pod kterou se nacházejí lidé s chudobou takovou, která je již pro ně neúnosná a potřebují sociální podporu státu. Jedná se o hranici určitého životního standardu, který je v dané společnosti všeobecně uznáván za přiměřený (Mareš, 1999). V Evropské unii je tato hranice příjmové chudoby nastavena na úrovni ležící 60 % pod mediánem příjmového rozložení ekvivalizovaného disponibilního příjmu na osobu v konkrétním členském státě (Eurostat, 2020a). Není však vyloučeno setkat se i s jinou hranicí chudoby. Její úroveň může být kromě 60 % národního mediánu, také 40 %, 50 % a 70 % (Sirovátka, Kofroň, Jahoda, 2011). Pro srovnání mezi státy se obvykle používají standardy kupní síly, neboť se nějakým způsobem musejí brát v potaz rozdíly v životních nákladech (Eurostat, 2020a).

Dále se musejí brát v úvahu různé velikosti rodin, stejně tak jako složení jednotlivých domácností. K tomu slouží ekvivalenční škály, které přepočítávají celkový příjem domácnosti na osobu. Pro první dospělou osobu je nastavena váha 1, pro každou další osobu, která dosáhla věku 14 let a výše je připisována váha 0,5 a pro děti mladší 13 let včetně váha 0,3 (Večerník a Mysíková, 2015). V České republice v roce 2020 pro domácnost jednotlivce, dle výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC) 2020, tato hranice dosahovala 13 640 korun českých na jeden měsíc a pro rodiče s dvěma dětmi do 13 let 28 644 korun českých na jeden měsíc. Tato hranice však průběžně narůstá v závislosti na ekonomice státu (EU-SILC, 2020).

Na našem území se od konce 20. století využívají převážně koncepty objektivní chudoby ke zjištění hladiny chudoby (Rabušic, 1998). Zákonem daná hranice chudoby je charakterizována existenčním minimem, což je minimální hranice peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění stravy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Jeho hodnota k 17. prosinci 2019 v České republice činila 2 200 korun českých na měsíc. Životní minimum (viz. poznámka pod čarou 2) pro jednotlivce dosahovala výše 3 410 korun českých za měsíc. Ani jedna z řečených minimálních hranic nezahrnuje náklady na bydlení (MPSV, 2019). K 1. dubnu 2020 vzrostla hodnota existenčního minima na 2 490 korun českých a životní minimum na 3 860 korun českých (MPSV, 2020a). V České republice je nejpoužívanější metodou měření ohrožení příjmovou chudobou standardní metoda OECD, jenž je založená na určitém procentu mediánu z ekvivalizovaného disponibilního příjmu, u nás je tato hranice 60 %. Tudíž za chudého je považován ten, jenž svými příjmy nedosahuje této hranice (Večerník, 1991).

Měření chudoby doprovází spousta metodologických problémů, kterým se nevyhne žádný z konceptů. V první řadě se nabízí měřit chudobu pomocí příjmů, avšak zde vyplouvá na povrch potíže s jeho pojetím a sledováním. Dochází k problému identifikace reálného, který se obtížně zjišťuje a respondenty bývá většinou podceňován a standardního příjmu, který je založen na myšlence adekvátního příjmu, však bez definice, k čemu se tato adekvátnost vztahuje. Další potíže lze spatřit při stanovení měrné jednotky. Nabízí se měřit jednotlivce, rodiny či celé domácnosti v závislosti na očekávání, že v rodinách a domácnostech členové sdílejí jak bohatství, tak i chudobu a příjmy jsou zde všem členům rovnoměrně přerozdělovány (Mareš, 1999). Avšak Piachaud (1982) se svým názorem staví proti myšlence rovnoměrné distribuce příjmů, tudíž i člen domácnosti, která není považována za chudou, chudý může být. Nejčastěji se jedná o děti a ženy. Mezi další problémy lze zařadit například otázku délky sledovaného období či volbu měřicích ekvivalenčních škál (Mareš, 1999).

Stále více autorů spatřuje největší problém v měření chudoby pouze pomocí příjmu (Nolan a Whelan, 2010, Alkire a Foster, 2011). Kromě limitujících ekonomických ukazatelů se nabízí celá řada neekonomických ukazatelů, které je nutno vzít v potaz, jako je například přístup ke službám a dále také životní podmínky. V Evropě se tak stalo nejpopulárnější měření chudoby pomocí deprivacních indexů, kde je kladen důraz na nepeněžní ukazatele (Nedomová a Špiláčková, 2014).

4.1.3 Souhrnný indikátor rizika chudoby a sociálního vyloučení

Sociální deprivace, tak jak ji chápe Jehoel-Gijsbers společně s Vroomanem (2008), zahrnuje sociální izolaci, redukci zapojení do místní komunity či celé společnosti, omezení dodržování základních sociálních norem, stejně tak jako snížení normativní integrace. Ve své podstatě uvažují o sociální deprivaci jakožto o porušování lidských práv. Stejně tak celou situaci pojímá Evropská unie, která si vytyčila boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení jako jeden z hlavních cílů strategie Evropa 2020 (EHSV, 2014). Strategie Evropa 2020 navazuje na Lisabonskou smlouvu jejíž platnost vypršela v roce 2010. V horizontu dalších deseti let Evropská unie pracuje na splnění vytyčených cílů týkajících se inteligentního a udržitelného růstu podporujícího začlenění (Evropská komise, 2010).

K posouzení plnění stanoveného cíle v oblasti boje s chudobou a sociálním vyloučením byl stanoven souhrnný evropský indikátor rizika chudoby nebo sociálního vyloučení, který v sobě kombinuje tři ukazatele: ohrožení příjmovou chudobou, těžkou materiální deprivací a velmi nízkou pracovní intenzitou (EHSV, 2014). Lidé, kteří spadají do definice ohrožení příjmovou chudobou, jsou tací jedinci, kteří mají příjmy nižší, než je stanovena hranice 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu v dané zemi (viz. Měření chudoby). Hmotná deprivace pokrývá problémy související s ekonomickou zátěží, bydlením a předměty dlouhodobé spotřeby. Těžce materiálně deprivované osoby žijí v podmínkách značně omezených nedostatkem zdrojů a nemohou si dovolit alespoň čtyři z devíti zkoumaných položek. Nejedná se zde tedy o aktualizovaný ukazatel s celkovým počtem 13 položek, se kterým je počítáno v této práci (viz. Měření materiální deprivace). Velmi nízká intenzita práce se zjišťuje u osob ve věkovém rozmezí 0–59 let, které žijí v domácnosti, ve které se nevyskytuje zaměstnaná osoba či osoba

ve věku 18–59 let, která nenaplnila svůj pracovní potenciál alespoň z 20 % v uplynulém roce (Eurostat, 2018). Osoby ve věku 65 a více let tedy nejsou z logiky věci vůbec měřeny. Aby jedinec spadl do definice tohoto souhrnného ukazatele rizika chudoby nebo sociálního vyloučení, stačí aby se vyskytoval pod hranicí pouze jednoho z vymezených ukazatelů (Večerník a Mysíková, 2015). V roce 2019 bylo v České republice 12,5 % osob ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením, což je nejméně ze sledovaných zemí Evropské unie, kde unijní průměr dosahuje hodnoty 21,1 %. Nejvyšší riziko vycházelo u žen, u mladých dospělých, u osob s nízkou dosaženou úrovní vzdělání a u osob s dlouhodobými zdravotními omezeními (Eurostat, 2020d).

V této diplomové práci zaměřené na seniorskou populaci nebyla problematika souhrnného indikátoru chudoby a sociálního vyloučení analyzována z důvodu nestanovení ukazatele velmi nízké pracovní intenzity u osob 65 a víceletých.

4.2 Materiální deprivace

Důležitým ukazatelem chudoby je materiální deprivace. Druhů deprivací neboli nedostatku něčeho, existuje celá řada, avšak chudobu můžeme zařadit právě k materiální deprivaci jenž je jejím obecnějším pojmem. Řada studií však chudobu považuje přímo za deprivaci, a to nejčastěji jako multidimenzionální (Mareš, 2002). Tato deprivace se netýká vyloženě pouze peněz, ale je jimi silně ovlivněna (Ringén, 2005). „Nesleduje se nedostatek jedné či druhé položky indikující chudobu (statku, služby či aktivity, jejíž absence vede k deprivaci) jednotlivě, ale sleduje se to, jak se nedostatek těchto položek v domácnostech jedinců i rodin hromadí.“ (Mareš, 2002, str. 34)

Materiální deprivace v sobě zahrnuje nedostatek zboží, prostředků, služeb a životního prostředí, které jsou považovány společností za běžné. Tato definice je založena na výzkumu 1 000 britských domácností, ve kterých Townsend testoval jednotlivé indikátory, o kterých si myslel, že jsou životními potřebami, bez kterých dochází k deprivaci (Townsend, 1979).

Absenci jednotlivých statků, díky níž nejsou lidé schopni uspokojovat své fyziologické a sociální potřeby Townsend měří pomocí indexu deprivace. U většiny indikátorů dochází k vysoké korelaci s příjmem, avšak životy lidí ovlivňuje více faktorů, než pouhý plat. Proto index kromě materiální deprivace měří i sociální a psychickou deprivaci (Mareš, 1999). Townsend poskytl dvě sady indikátorů deprivace, první delší seznam šedesáti položek měřících styl života a kratší seznam dvanácti položek, které byly vybrány z předešlého. Nejedná se o reprezentativní výběr z jednotlivých skupin na delším soupisu, ale pouze o snahu vybrat právě ty ukazatele, které se vztahují k celé populaci (Townsend, 1979). Townsendův index mnohonásobné deprivace v sobě zahrnuje jak objektivní, tak současně subjektivní hlediska. Hranici chudoby stanovil jako bod, ve kterém hodnota indexu stoupá rychleji v porovnání s poklesem příjmu (Mareš, 2002).

Piachaud (1981) kritizuje Townsendův seznam indikátorů deprivace, neboť se domnívá, že Townsend nebral v úvahu různé životní styly, které se během života mění v závislosti na věku, zdravotním a rodinném stavu a dalších proměnných. Tudíž to, co vypadá jako deprivace může být pouze projev jiného životního stylu. Mack a Lansley (1985) vytvořili svou koncepci deprivace s indikátory, které také spojují jako Townsend s výdaji. Jednotlivé položky však navíc

obsahovaly míru nezbytnosti, kterou jim připisovali respondenti z výběrového šetření provedeném v Británii roku 1983 a tím se zjistil vliv indikátorů pomocí vážení.

4.2.1 Měření materiální deprivace

Měření materiální deprivace nabývá na vážnosti s příchodem nových členských států do Evropské unie, čímž tak doplňuje měření chudoby pomocí nových nástrojů skrze jednotlivé indikátory materiální deprivace. Hlavním důvodem takového přechodu je fakt, že nové členské země mívají nižší stupeň mediánových příjmů než ostatní členské státy a stejně tak užší příjmové rozložení což vede k nízké položené hranici chudoby. Pokud je hranice chudoby položena nízká, tak také počet osob vyskytující se pod touto hranicí je nízký (Sirovátka, Kofroň, Jahoda, 2011).

Kromě toho relativní míra rizika chudoby v sobě skrývá mnoho problémů v měření. Jedním z nich je například problém s příjmem, jakožto nepřímým ukazatelem životní normy a taky myšlenka, že sám o sobě nemá příliš velkou vypovídající hodnotu, neboť nebere v potaz půjčky, úspory a dary. Dále velice záleží na úrovni výdajů nejzákladnějších potřeb a jejich podílu v příjmu, jako je třeba výdaj na bydlení (Sirovátka, Kofroň, Jahoda, 2011). Proto se zavedl ukazatel míry materiální deprivace, který se na rozdíl od mediánu příjmu blíží k absolutnímu pojetí chudoby (Večerník a Mysíková, 2015).

V roce 2009 došlo k rozpracování a využití indikátorů materiální deprivace díky Guio, která pracovala se šetřením EU-SILC z roku 2005 a z něj vybrala 14 relevantních položek. Míra deprivace pomocí takzvaného Guio indexu se stanoví pomocí zjištění procenta z populace, kterému se nedostává určitý počet ukazatelů (Sirovátka, Kofroň, Jahoda, 2011). Počet vybraných položek, jakožto ukazatelů materiální deprivace, se v čase mění. Za materiálně deprivované byly označovány osoby, které strádaly nejméně 4 položkami z 9 sledovaných. Jedná se o položky zahrnující předměty dlouhodobé spotřeby, kterými jsou pračka, automobil, telefon a barevný televizor. Dále se jedná o potíže plynoucí z finanční situace domácnosti, které zahrnují neschopnost zaplacení neočekávaného výdaje, jeden týden v roce na dovolené mimo domov, dostatečné vytápění bytu, možnost dopřát si obden maso či rybu a vyhnout se vzniku dluhů (ČSÚ, 2020b).

Některé položky z předešlého seznamu, především předměty dlouhodobé potřeby jako telefon a televizor, se však staly marginálními a většina domácností si je mohla již konstantně dovolit. Z toho důvodu ubývalo domácností, které se daly považovat za materiálně deprivované, a tak muselo dojít ke změně definice dle EU, která se rozšířila o sociální hledisko. Tento upravený indikátor materiální a sociální deprivace zahrnuje věci pro osobní potřebu. Deprivovaná osoba je v tomto kontextu osoba, která si z finančních důvodů nemohla dovolit 5 ze 13 sledovaných hledisek (ČSÚ, 2020b).

Výběrové šetření Životní podmínky z roku 2019 již tento nový aktualizovaný ukazatel materiální a sociální deprivace obsahuje, a proto se na něj zaměřím i já ve své práci. Míra materiální deprivace se sledovanými 9 položkami má v České republice klesající tendenci. V roce 2019 dosahovala hodnoty 2,7 %. Nový ukazatel se 13 položkami v současné době lépe odráží skutečnou situaci deprivovaných jedinců a v roce 2019 dosáhl hodnoty 5,3 % (ČSÚ, 2020b). Rozdíl je tedy znatelný.

Stupeň materiální deprivace (13 hledisek):

- a) má problém s placením (nájemného, pravidel. plateb, hypotéky nebo ostat. půjček)
- b) nemůže si dovolit kupovat nový nábytek a vyměnit jej za opotřebovaný
- c) zaplatit dovolenou
- d) jíst obden maso
- e) dostatečně vytápět byt
- f) zaplatit neočekávaný výdaj (10 700 Kč)
- g) auto
- h) počítač a připojení k internetu
- i) dva páry dobře padnoucích bot
- j) pořizovat si nové oblečení
- k) scházet se alespoň jednou za měsíc s přáteli/příbuznými
- l) věnovat se ve volném čase nějaké placené aktivitě
- m) utratit každý týden určitou částku pro sebe

(EU-SILC, 2019)

Kapitola 5

Zdroje dat a metodický postup

5.1 Zdroje dat

Následující šestá kapitola, kde dochází k mezinárodnímu porovnání velikosti seniorské populace, ohrožení příjmovou chudobou a ohrožení materiální deprivací čerpá data z Eurostatu, kde si lze jednoduše navolit jednotlivé charakteristiky zkoumaných zemí spolu s časovým obdobím. V mém případě se jedná o 27 zemí Evropské unie v roce 2019. Mezi další zdroje šesté kapitoly se řadí demografické ročenky vydávané Českým statistickým úřadem. Díky tomuto pramennému dílu mohly vzniknout tabulky v podkapitole o České republice (viz. Česká republika) znázorňující hlavní charakteristiky této práce, kterými jsou pohlaví, věkové skupiny, rodinný stav a nejvyšší dosažené vzdělání, vztažené vždy k seniorské populaci.

Ústředním datovým zdrojem pro hlubší analýzu chudoby a materiální deprivace v České republice se staly individuální anonymizované údaje výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC) za rok 2019. Na základě Nařízení (EC) 1177/2003 má Česká republika, jakožto člen Evropské unie, povinnost každoročně provádět výběrové šetření o příjmech a životních podmínkách domácností EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions). V České republice toto plnění spadá pod Český statistický úřad, který daný celoevropský projekt v národní verzi nazývá právě Životní podmínky (EU-SILC, 2019). Mimo státy Evropské unie probíhá šetření i na Islandu, v Norsku, Švýcarsku, Makedonii, Srbsku a Turecku a díky jednotné metodice lze lehce porovnat všechny vyjmenované státy a členské státy navzájem (ČSÚ, 2019c).

První výběrové šetření na našem území proběhlo v roce 2005 a v roce 2019 se jednalo již o patnáctý sběr, který proběhl ve dnech od 2. února do 26. května. Cílem průzkumu je získání reprezentativních údajů o příjmech jednotlivých domácností, způsobu bydlení, vybavenosti domácnosti a o pracovních či zdravotních podmínkách dospělých osob (EU-SILC, 2019).

Zjišťování proběhlo ve všech krajích České republiky pomocí náhodného dvoustupňového výběru za každý kraj samostatně dle jeho velikosti. Výběrovou jednotkou je byt. Na prvním stupni byly náhodně vybrány sčítací obvody a poté z nich bylo vybráno deset bytů na úrovni druhého stupně výběru. Jednotkou výběru je hospodařící domácnost, do které patří osoby obvykle žijící ve vybraném bytě. Celé výběrové šetření o příjmech a životních podmínkách domácností EU-SILC je stanoveno jako čtyřletý rotační panel, což znamená, že každá domácnost zůstává součástí šetření po čtyři roky a poté je nahrazena zcela novou domácností. Tazatelé tak navštívili

nových 4 750 náhodně vybraných bytů, dále 6 684 bytů, jenž byly součástí šetření i předchozí rok a 119 nových bytů, do kterých se přestěhovali respondenti účastníci se průzkumu rok předtím. Z celkových 11 553 vybraných bytů bylo 692 případů, ve kterých šetření nemohlo proběhnout, protože byt byl kupříkladu neobydlen či nebyla nalezena adresa. Jelikož náhradní výběr je zakázán, celého šetření se v roce 2019 zúčastnilo 10 861 bytů a 10 895 hospodařících domácností. Nižší počet bytů je dán tím, že v jednom bytě může žít více než jedna hospodařící domácnost⁴ (EU-SILC, 2019).

Samotné zjišťování údajů v terénu z větší části probíhalo prostřednictvím elektronického dotazníku (CAPI) a u necelé třetiny domácností skrze papírové dotazníky (PAPI). Vyskolený tazatel vedl s respondentem rozhovor a získané údaje zaznamenával do speciálních formulářů. Pro tento účel existují tři druhy stálých dotazníků. Dotazník A se váže na byt a osoby obvykle žijící v daném bytě. Tento dotazník je zaměřen na základní demografické charakteristiky. Mimo jiné jsou také zjišťovány údaje o společném hospodaření a vztahu k osobě, která stojí v čele domácnosti. V návaznosti na dotazník A se vyplňuje dotazník B za hospodařící domácnosti, zaměřen na otázky o bydlení, finanční situaci, dávkách sociální podpory a sociální péče a jiné. Dotazník C je již vztažen na osoby starší 16 let a obsahuje otázky týkající se pracovní aktivity a příjmu. Každoročně je výběrové šetření zaměřeno na speciální modul, který se v roce 2019 týkal přenosu sociálního a materiálního znevýhodnění mezi generacemi. Tyto modulové otázky se nachází ve čtvrtém dotazníku CM (EU-SILC, 2019).

Důležitým faktem zůstává, že se jedná o výběrové šetření, kde je nutné výsledky správně vztáhnout k celé populaci. Výsledná data se tak musí přepočítat v souladu s metodikou schválenou Eurostatem pomocí systému tzv. integrovaných vah. Jedná se o jedinou sadu přepočítacích koeficientů, které umožňují souběžné zhotovení výstupů za hospodařící domácnosti a jednotlivé osoby (EU-SILC, 2019).

Oporou pro výpočty byl zvolen počet trvale obydlených bytů a počet osob bydlících v bytech, které byly dále rozděleny podle ekonomického postavení, věkových skupin a pohlaví a velikostních skupin obcí za každý kraj. V prvním případě, počtu trvale obydlených bytů, byly odhady určeny dle výsledků Sčítání lidí, domů a bytů v roce 2011 spolu s přírůstkem, respektive úbytkem, celkového počtu bytů mezi roky 2011 a 2018. V druhém případě byly odhady počtu osob žijících v bytech založeny na údajích demografické statistiky k 1. lednu 2019. Z těchto počtů byli odečtení lidé žijící v ústavních domácnostech, v zařízeních a osoby žijící mimo byt. Tím se zamezí zkreslení, které vzniká z rozdílného složení nevyšetřených domácností, tzv. non-response (EU-SILC, 2019).

Jedná-li se o otázky týkající se příjmů či nákladů na bydlení, respondenti si často nemusí vzpomenout na jejich přesnou výši a ve výsledku mohou být buď podhodnocené či nadhodnocené anebo dotazovaní takovýto údaj neudají vůbec. Obecně největší zkreslení lze pozorovat, pokud respondent uvádí své čisté příjmy. V porovnání s příjmy na makroúrovni bude výše příjmu zjišťovaná přímým dotazem vždy nižší, přesto vývoj příjmů domácností odpovídá trendům dle

⁴ „Hospodařící domácnost je založena na prohlášení osob, které spolu žijí, že společně také hospodaří, tj. společně hradí základní nezbytné výdaje domácnosti jako je strava, náklady na bydlení, ostatní provozní výdaje domácnosti.“ (ČSÚ, 2019c)

národního účetnictví. Proto lze považovat výsledky šetření Životních podmínek (EU-SILC) za reprezentativní, srovnatelné a v čase konzistentní (EU-SILC, 2019).

5.2 Výpočet použitých ukazatelů

Diplomová práce je zejména zaměřena na dvě velká témata peněžního a materiálního strádání, proto ze všeho nejdříve bylo nutné vypočítat míru ohrožení příjmovou chudobou, stejně tak jako míru materiální deprivace, se kterými je poté blíže pracováno v sedmé analytické kapitole.

5.2.1 Míra ohrožení příjmovou chudobou

Nejpoužívanějším ukazatelem příjmové chudoby na světě je míra ohrožení chudobou, celosvětově známá pod názvem At-risk-of-poverty rate. Tento ukazatel však neměří samostatně bohatství či chudobu, ale nízký příjem ve srovnání s ostatními obyvateli vybrané země, proto se nutně s vysokou mírou ohrožení příjmové chudoby nemusí jednat o nízkou životní úroveň jedince (Eurostat, 2021). Nikoho však nepřekvapí, že tyto dvě stránky spolu velice souvisí a jedno je často doprovázeno druhým.

Výpočet míry ohrožení příjmovou chudobou, dle jednotné metodiky Eurostatu, je založen na tzv. ekvivalizovaném disponibilním příjmu. Ekvivalizovaný disponibilní příjem domácnosti se získá jako podíl čistého disponibilního příjmu domácnosti a počtu jejích spotřebních jednotek. Příprava vstupních údajů vycházela ze dvou souborů individuálních anonymizovaných dat, kde datový soubor za hospodařící domácnosti byl propojen s výchozí databází za jednotlivce přes jedinečnou identifikační proměnnou domácnosti. Následně se vypočtený ekvivalizovaný disponibilní příjem přiřadil všem členům dané domácnosti. Nově vytvořený soubor za jednotlivce (rozšířený o proměnnou ekvivalizovaného čistého disponibilního příjmu) se poté vzestupně seřadil dle nové proměnné ekvivalizovaného disponibilního příjmu a na základě této proměnné byla určena hranice chudoby jako 60 % mediánu disponibilního ekvivalizovaného příjmu. V mém případě byly vypočteny nejen hodnoty 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu, jakožto nejpoužívanější hranici chudoby, ale také 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu. Jelikož je druhá hranice o 10 procentních bodů vyšší, bude se pod touto hranicí nacházet více lidí. Výsledná data byla přepočtena pomocí integrovaných vah na celou populaci. Výsledky získané výše popsaným postupem a z nich vypočtené následné ukazatele se shodovaly se souhrnnými ukazateli publikovanými Českým statistickým úřadem (EU-SILC, 2019). Samotná míra chudoby je procentní podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem nižším než určená hranice chudoby na celkovém počtu osob či vybrané skupině osob (EU-SILC, 2019). Tyto hranice pro Českou republiku v roce 2019 vyšly 153 811 Kč pro 60 % mediánový ekvivalizovaný příjem a 179 446 Kč pro 70 % mediánový národní ekvivalizovaný příjem na jeden kalendářní rok. Výpočty míry ohrožení příjmovou chudobou za jednotlivé charakteristiky, především co se týká seniorů, se nachází v sedmé kapitole (viz. Deskriptivní charakteristika příjmové chudoby).

Kalkulace se spotřební neboli ekvivalenční jednotkou jsou velice vhodné, neboť je brána v potaz jak velikost, tak také konkrétní demografické složení dané domácnosti. V šetření Životních podmínek (EU-SILC) je počítáno s dvěma druhy stupnic, které jedincům připisují

odlišné váhy. První z nich je zde nazvána jako stupnice spotřebních jednotek OECD, kde se první dospělá osoba váží váhou 1, dalším osobám, kterým je více než 13 let, je připisována váha 0,7 a dětem mladším nebo rovno 13 let je připsána váha 0,5. Druhá stupnice, modifikovaná stupnice spotřebních jednotek OECD, která byla využita při samotném výpočtu míry ohrožení chudobou v této diplomové práci, více zohledňuje úspory vzniklé vyšším počtem členů domácnosti. První dospělé osobě je také připsána váha 1, osobám starším 13 let je připisována váha 0,5 a dětem váha 0,3. Tyto spotřební škály byly zkonstruovány kvůli porovnatelnosti různých typů domácností a přihlédnutí k úsporám vícečlenných domácností na nákladech za služby či předměty využitelné větším počtem členů jedné domácnosti (EU-SILC, 2019).

Nutno zmínit, že veškeré informace o peněžních a naturálních příjmech se ve výběrovém šetření Životní podmínky (EU-SILC) zjišťují za celý předcházející rok, tedy za rok 2018 a z těchto příjmů jsou poté sestrojeny hranice ohrožení příjmovou chudobou platné pro rok, ve kterém probíhalo šetření, tedy rok 2019 (EU-SILC, 2019). Avšak takovéto zpětné zjišťování příjmů je problematické, neboť, jak již bylo zmíněno výše, respondent si nemusí vzpomenout na přesnou hodnotu, a tak je velmi pravděpodobné, že uváděná částka týkající se příjmu může být podhodnocena. Pokud si dotazovaný nevzpomene na výši loňských příjmů, povětšinou je odhaduje od příjmů v době dotazování, ty se však nemusí shodovat (Mareš, 1999).

Důležitým faktem zůstává, že se jedná o míru příjmové chudoby, tudíž je hranice odvozována pouze od příjmů domácnosti. Nijak zde není zohledňován například majetek, úspory a jiné, což znamená, že člověk nacházející se pod hranicí chudoby, který má podstatné finanční úspory, vůbec chudým být nemusí.

5.2.2 Míra materiální deprivace

Míra materiální deprivace je druhým hlavním ukazatelem této práce. Dle jednotné metodiky Eurostatu jsou stanoveny sledované položky od kterých, podle jejich přítomnosti či absence, je odvozována samotná míra materiální deprivace. Ve výběrovém šetření Životní podmínky (EU-SILC) 2019, je počítáno se dvěma sadami sledovaných položek. V případě domácností se jedná o sadu 9 položek, zatímco v datovém souboru za jednotlivce se počítá již se sadou 13 položek. Za materiálně deprivovanou domácnost je považována taková domácnost, která uvedla strádání nejméně 4 položkami z celkem 9 sledovaných. Materiálně deprivovaná osoba je ta, která si z finančních důvodů není schopna zajistit 5 a více položek z celkových 13. Jelikož se tato práce zaměřuje na jednotlivce, bylo pracováno s druhou aktuálnější sadou 13 položek. Všechny 13 položek je vypsáno a blíže rozebráno již výše v teoretické části práce zaměřené na měření materiální deprivace (viz. Měření materiální deprivace) (EU-SILC, 2019).

Které položky si čeští senioři nejčastěji nemohou dovolit lze pozorovat v následující tabulce (Tab. 1). Jako nejvýraznější položka se jeví koupě nového nábytku a výměna toho opotřebovaného, nemůže si ji dovolit 42,9 % seniorů z celkového počtu 65letých a starších. Senioři, kteří se zároveň nachází pod 60 % hranice chudoby a nemohou si jej dovolit je o 25 % více (67,8 %). Další výraznou položkou je zaplacení dovolené, která byla vybrána 27,2 % seniorů. Naopak nejmenší problém mají osoby materiálně deprivované s placením nájemného, pravidelnými platbami, hypotékami či s jiným druhem půjček, a to 0,4 %, většiny (59,1 %) se tato

položka vůbec netýká. Blíže je také popsáno procentní zastoupení osob 65letých a starších, které současně spadá pod hranici 60 % mediánu ekvivalizovaného příjmu. Opět takto ohrožení senioři považují za největší problém koupi nového nábytku, zaplacení dovolené a zaplacení neočekávaného výdaje ve výši 10 700 korun českých.

Tab. 1 – Vyjádření materiálně deprivovaných osob ve věku 65+ let ohledně sledovaných položek v procentech

SLEDOVANÉ POLOŽKY	VYJÁDŘENÍ RESPONDENTA	MATERIÁLNÍ DEPRIVACE	
		Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Problém s placením (nájemného, pravidel. plateb, hypotéky nebo ostat. půjček)	Ano, má problémy	0,4	0,5
	Ne, nemá problémy	40,5	41,6
	Netýká se	59,1	57,9
*Kupovat nový nábytek a vyměnit jej za opotřebovaný	Ano	57,1	32,2
	Ne, nemůže si dovolit	42,9	67,8
*Zaplatit dovolenou	Ano	72,8	47,8
	Ne, nemůže si dovolit	27,2	52,2
*Jíst obden maso	Ano	92,9	84,8
	Ne, nemůže si dovolit	7,1	15,2
*Dostatečně vytápěný byt	Ano	96,7	94,1
	Ne, nemůže si dovolit	3,3	5,9
*Zaplatit neočekávaný výdaj (10 700 Kč)	Ano	77,9	55,6
	Ne, nemůže si dovolit	22,1	44,4
*Auto	Má vlastní	59,2	22,7
	Nemá, nemůže si dovolit	5,4	13,1
	Nemá, z jiných důvodů	35,3	64,2
*Počítač a připojení k internetu	Má vlastní	58,3	28,8
	Nemá, nemůže si dovolit	2,9	8,5
	Nemá, z jiných důvodů	38,5	62,8
*Dva páry dobře padnoucích bot	Ano	96,6	95,5
	Ne, nemůže si dovolit	0,5	1,5
	Ne, z jiných důvodů	2,9	3,0
*Pořizovat si nové oblečení	Ano	85,4	71,5
	Ne, nemůže si dovolit	3,5	10,4
	Ne, z jiných důvodů	11,1	18,8
*Scházet se alespoň jednou za měsíc s přáteli/příbuznými	Ano	89,4	85,2
	Ne, nemůže si dovolit	1,1	3,3
	Ne, z jiných důvodů	9,5	11,4
*Věnovat se volném čase nějaké placené aktivitě	Ano	42,4	31,4
	Ne, nemůže si dovolit	4,2	11,4
	Ne, z jiných důvodů	53,4	57,1
*Utrátit každý týden určitou částku pro sebe	Ano	72,0	67,8
	Ne, nemůže si dovolit	4,1	9,5
	Ne, z jiných důvodů	23,9	22,7

Poznámky: * nahrazuje slovní spojení – *nemůže si dovolit*

Zdroj: EU-SILC 2019, vlastní zpracování

5.3 Metodologický postup

Veškeré grafy nalézající se v šesté kapitole o mezinárodním srovnání (viz. Mezinárodní srovnání) byly vytvořeny v aplikaci Microsoft Excel. Analýzy v následujících kapitolách již proběhly v počítačovém softwaru SAS 9.4, ke kterému byla zapůjčena licence Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy.

Základní deskriptivní analýza v úvodu sedmé kapitoly, byla vytvořena za pomoci procedury *freq* a přináší primární informace o celkových počtech osob spadajících pod hranici příjmové chudoby, a to jak na hladině 60 %, tak také 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu. Následně byla vytvořena deskriptivní statistika také pro osoby odpovídající definici materiálně deprivovaných celkem a materiálně deprivovaných a zároveň chudých na 60 % hranice.

Regresní analýzy mají za cíl nalézt co možná nejvhodnější, nejvýstižnější a zároveň smysluplný model, díky kterému je popsán vztah mezi závislou (vysvětlovanou, predikovanou) proměnnou a jednou či více proměnných nezávislých (vysvětlujících, predikujících). Pokud je analýza prováděna se spojitou vysvětlovanou proměnnou, je použita lineární regrese. Není-li však vysvětlovaná proměnná spojitá, je použita regrese logistická (Řeháková, 2000). Ve stěžejní sedmé analytické kapitole, Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace českých seniorů (viz. Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace českých seniorů), je pracováno s kategorickými proměnnými a pokud se jedná o takovéto proměnné, které není možno měřit či kvantifikovat, ale pouze zařazovat do určitých tříd neboli kategorií, je využita právě metoda logistické regrese. Ta se liší od lineární také tím, že predikuje pravděpodobnost dané události, která se buď stala anebo nestala (Meloun a Militký, 2004).

V mém případě vysvětlovaná proměnná nabývá pouze hodnot 0 a 1, tudíž v analýze byla konkrétně použita binární logistická regrese, kde $Y = 1$ znamená, že zkoumaný jev nastal a $Y = 0$ nikoliv. Jedním z hlavních pojmů v logistické regresi je šance (odds), která se nesmí zaměňovat s pravděpodobností či logitem. Tyto tři pojmy sice vyjadřují různými způsoby to samé, avšak nejsou totožné a častou chybou se stává právě jejich interpretace. Šance, pravděpodobnost a logit jsou však vzájemně lehce převoditelné. Šance, že konkrétní jev nastal, tedy $Y = 1$, také psáno jako šance (J), je určen podílem pravděpodobnosti $Y = 1$ a pravděpodobnosti $Y \neq 1$, tedy:

$$\text{šance}(Y = 1) = \frac{P(Y = 1)}{[1 - P(Y = 1)]}$$

(Řeháková, 2000, str. 476)

Minimální hodnota šance je dána 0, zatímco maximální hodnota stanovená není (∞), výsledná hodnota je tedy vždy kladné číslo. Následně se provádí transformace pomocí přirozeného logaritmu šance, ve kterém se hodnoty nalézají v rozmezí od minus nekonečna ($-\infty$) do plus nekonečna (∞). Tato proměnná je označována jako $\text{logit}(Y)$:

$$\text{logit}(Y) = \ln \{P(Y = 1) / [1 - (P(Y = 1))]\}$$

(Řeháková, 2000, str. 477)

Zpět na šanci lze logit převést díky exponenciální funkci tzv. odlogaritmováním a od šance je již lehké dostat se zpět k pravděpodobnosti pomocí vzorce:

$$P(Y = 1) = \frac{\text{šance}(Y = 1)}{[1 + \text{šance}(Y = 1)]}$$

(Řeháková, 2000, str. 477)

Při samotné analýze byla vybrána jedna kategorie z predikujících proměnných jako referenční, jejíž regresní koeficient bude označen hodnotou 0. Zbývající kategorie nezávislých proměnných budou s touto referenční kategorií srovnávány (Tvrdlík, 1998).

Vhodnost modelu je testována několika způsoby. První z nich je statistika $-2 \log \text{likelihood}$, která určuje míru těsnosti proložení dat logistickým regresním modelem (Meloun a Militký, 2004). Stejně tak jako *Akaikeho informační kritérium (AIC)* a *Schwarzovo informační kritérium (SC)*. Jedná se o měřítka shody modelu s pozorováními, která lze použít k porovnání jednotlivých modelů (Huber and Modlin, 2017). Pro všechny statistiky platí, čím je hodnota menší, tím je model vhodnější. Perfektní těsnost proložení je dosažena s hodnotou rovné nule (Zvára, 2002; Meloun a Militký, 2004). V první řadě se určí statistika pro model pouze s konstantou, a poté pro model včetně vybraných nezávislých proměnných (Řeháková, 2000). Přínos vysvětlujících proměnných je poté lehce čitelný.

Poměr věrohodnosti *chi-kvadrát* (χ^2) se vypočítá jako rozdíl mezi nulovým modelem $-2 \log \text{likelihood}$ a hodnotou $-2 \log \text{likelihood}$ předpokládaného modelu, tedy modelu s nezávislými proměnnými. *Test poměru věrohodností, skórový test* a *Waldův test* testují nulovou hypotézu, zda jsou v logistickém modelu všechny regresní koeficienty rovny nule. Pokud je p-hodnota menší nebo rovna zvolené hladině významnosti, pak je zamítnuta nulová hypotéza o neexistenci vztahu mezi proměnnými, tudíž vysvětlující proměnné nejsou v modelu rovny nule a hrají význam v predikci vysvětlované proměnné. Hladina významnosti α (alfa) je maximální přípustná pravděpodobnost zamítnutí nulové hypotézy, která je ovšem platná (chyba prvního druhu). Tato hladina se volí dostatečně nízká, nejčastěji 0,05 či 0,01. V této práci je alfa rovna 0,05, tedy hladina významnosti 5 %, čímž dostáváme 95% jistotu, že zvolený parametr se nachází v intervalu spolehlivosti (Hendl, 2012; Huber a Modlin, 2017). Všechny tři uvedené testy jsou asymptoticky ekvivalentní a často uvádějí velmi podobné výsledky (Huber a Modlin, 2017).

Hlavní výstup přináší tabulka *Analysis of Maximum Likelihood Estimates*, která obsahuje odhad parametru β , standardní chybu, opět Waldův test, pro každou proměnnou zvlášť, a informaci o jejich signifikanci na 5 % hladině významnosti. Pokud p-hodnota proměnné je nižší než 0,05, výsledná hodnota není výsledkem výběrové chyby a lze ji očekávat v základním souboru. Odhad parametru β označuje změnu logitu spojovanou se změnou nezávisle proměnné o jednotku pod podmínkou nulové změny hodnot ostatních nezávislých proměnných (Huber a Modlin, 2017). Tabulka dále přináší exponenciální odhad parametru, ve statistických softwarech označován jako $\text{Exp}(\beta)$, který je násobkem, díky němuž dojde ke změně šance, pokud se hodnota dané vysvětlující proměnné zvýší o jednotku za předpokladu, že ostatní vysvětlující proměnné zůstanou nezměněné. Jedná se o ukazatel poměru šancí, jež vyjadřuje míru asociace dvou proměnných. Hodnota poměru šancí je vždy kladná, která indikuje vyšší šanci oproti

referenční skupině, jestliže je hodnota vyšší než 1. Pokud je však výsledná hodnota nižší než 1, zkoumaná kategorie má nižší šanci než referenční kategorie (Řeháková, 2000).

Pro zjištění, jak dobře model reprezentuje data, byl využit *Hosmer-Lemeshowův test dobré shody*. Ten testuje nulovou hypotézu ve smyslu, že neexistuje žádný rozdíl mezi pozorovanými a predikovanými hodnotami proměnné. Pokud vyjde statistická významnost vyšší než hladina významnosti, nemůže být nulová hypotéza zamítnuta a odhadovaný model odpovídá daným datům na přijatelné úrovni (Statistics How To, 2016).

Kvalita výsledného modelu byla také graficky zjišťována pomocí *ROC křivky* a jeho zobrazením senzitivity proti specificitě. Senzitivita značí pravděpodobnost, že model predikuje kladné hodnoty u pozitivního objektu, a naopak specificita znamená pravděpodobnost předpovědi záporného výsledku u negativního objektu. Nejběžněji se ROC křivka hodnotí dle kvantitativního indexu AUC, který označuje velikost plochy pod křivkou. ROC křivka vždy začíná v bodě (0,0) a končí v bodě (1,1). Pokud bude výsledná hodnota indexu AUC blízká 1, predikce je výborná. Špatná predikce modelu je blízká hodnotě 0,5 (Meloun a Militký, 2004; Ling a kol., 2003).

První logistické regrese (viz. Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace – senioři) byly provedeny pouze na datech za seniory a další sada logistických regresí (viz. Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace – senioři (věk 65+) versus produktivní skupina ve věku 15–64 let) porovnávala seniorskou populaci s produktivní populací. Metodou vkládání proměnných do výpočtu byla zvolena metoda *Stepwise*. Jedná se o metodu postupného výběru, díky které dochází k nalezení nejlepšího možného modelu (Rabušic, 2004). Stejně se také kromě logistické regrese stal výpočet pravděpodobnosti být chudým či materiálně deprivovaným v závislosti na vybraných charakteristikách dle vzorce:

$$\pi(x) = \frac{\exp(\alpha + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k)}{[1 + \exp(\alpha + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k)]}$$

(Řeháková, 2000, str. 477)

Pomocí binární logistické regrese a výpočtu pravděpodobností dochází k potvrzení či vyvrácení výzkumných hypotéz stanovených v úvodu práce (viz. Cíle práce a hypotézy). Predikovanými proměnnými jsou indikátory ohrožení příjmovou chudobou, v našem případě binární logistické regrese, zda se jedinec nachází nad nebo pod 60 % (153 811 Kč na rok), tak také 70 % (179 446 Kč na rok) mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu, a dále indikátor materiální deprivace, že jedinec není materiálně deprivovaný nebo za deprivovaného považován je, a to v případě, pokud strádá 5 ze 13 sledovaných položek. Ta je rozdělena na všechny materiálně deprivované a na chudé na 60 % hranice a zároveň osoby deprivované. Predikujícími proměnnými byly zvoleny základní sociodemografické charakteristiky: *pohlaví, věk dle věkových skupin, rodinný stav a nejvyšší dosažené vzdělání*.

Nejvyšší dosažené vzdělání bylo původně rozdělené do 9 kategorií podle výběrového šetření Životních podmínek (EU-SILC) 2019, v této práci však z důvodu nízkého zastoupení některých kategorií došlo ke sloučení do 4 skupin (základní, vyučení, střední a vysokoškolské). Základní vzdělání obsahuje kategorii bez vzdělání, první stupeň základní školy a druhý stupeň základní

školy. Druhá skupina zařazuje kategorii vyučen či nižší střední bez maturity. Úplné střední vzdělání s maturitou, konzervatoře ukončené absolutoriem a vyšší odborné vzdělání spadá do kategorie středního vzdělání. A nakonec veškeré vysokoškolské vzdělání, bakalářské, magisterské či inženýrské a doktorské, je shrnuto do stejnojmenné kategorie vysokoškolského vzdělání.

Věkové skupiny byly zvoleny: 65–69, 75–79, 80–84, 85–89 a otevřený interval 90 a více let. V druhé sadě logistických regresí došlo k malé úpravě skupin, neboť byla přidána dominantní skupina produktivního obyvatelstva 15–64 let. Seniorské věkové kategorie byly upraveny následovně: 65–74, 75–84 a otevřený interval 85 a více let.

Pohlaví má klasické rozdělení muž či žena a rodinný stav pojímá čtyři kategorie, kterými jsou svobodný/á, ženatý/vdaná, rozvedený/á a ovdovělý/á.

Následně byly vybrány referenční kategorie, z každé skupiny jedna, se kterými byl zbytek proměnných v té konkrétní skupině poměřován. Referenční kategorií u pohlaví byl zvolen muž, u věku věková skupina 65–69 let, rodinný stav ženatý/vdaná a vzdělání vysokoškolské. V analýze, kde byli poměřováni senioři a produktivní skupina, byla referenční skupinou zvolena právě věková skupina produktivních osob ve věku 15–64 let.

5.3.1 Aplikace logistické regrese v SAS

Pro lepší představu práce se statistickým softwarem SAS níže přikládám ukázkou vytvořené syntaxe, kterou je vypočítána první logistická regrese (viz. Tab. 25). Analyzována je zde příjmová chudoba seniorské populace na 60 % hranice ekvivalizovaného disponibilního příjmu.

```
proc logistic data = zivotni_podminky plots = ROCOverlay;
class pohlavi (ref = "muz") vekove_skupiny (ref = "65–69") rodinny_stav (ref = "zenaty/vdana")
    vzdelani (ref = "vysokoskolske") /param = ref;
model chudoba (event = "1") = pohlavi vekove_skupiny rodinny_stav vzdelani/ expb
                                selection = stepwise
                                slentry = 0.05
                                slstay = 0.10
                                details
                                lackfit;

weight vaha;
roc 'pohlavi' pohlavi;
roc 'vekove_skupiny' vekove_skupiny;
roc 'rodinny_stav' rodinny_stav;
roc 'vzdelani' vzdelani;
oddsratio pohlavi;
oddsratio vekove_skupiny;
oddsratio rodinny_stav;
oddsratio vzdelani;
ods output ParameterEstimates = odhady;
run;
```

kde:

<i>proc logistic</i>	– procedura logistické regrese
<i>data</i>	– výchozí datový soubor
<i>plots</i>	– příkaz k vytvoření grafů s ROC křivkou
<i>class</i>	– jednotlivé kategorie vstupující do analýzy
<i>ref</i>	– zvolené referenční kategorie
<i>param</i>	– metoda parametrická
<i>model</i>	– označení predikované proměnné v modelu
<i>event</i>	– označení zkoumané události – jev nastane
<i>expb</i>	– exponenciální odhad parametru
<i>selection</i>	– výběr metody vkládání proměnných do výpočtu
<i>slentry</i>	– vyžadovaná úroveň významnosti pro vstup proměnné do modelu
<i>slstay</i>	– vyžadovaná úroveň významnosti pro udržení proměnné v modelu
<i>details</i>	– podrobný popis procesu výběru proměnných
<i>lackfit</i>	– Hosmer-Lemeshowův test dobré shody
<i>weight</i>	– integrovaná váha k přepočtu na celou populaci
<i>roc</i>	– určení proměnných, které mají být srovnány ROC křivkou
<i>oddsratio</i>	– poměr šancí mezi všemi kategoriemi
<i>ods output</i>	– příkaz k vytvoření datového souboru obsahující každý krok výběru
<i>run</i>	– příkaz ke spuštění procedury

Kapitola 6

Mezinárodní srovnání

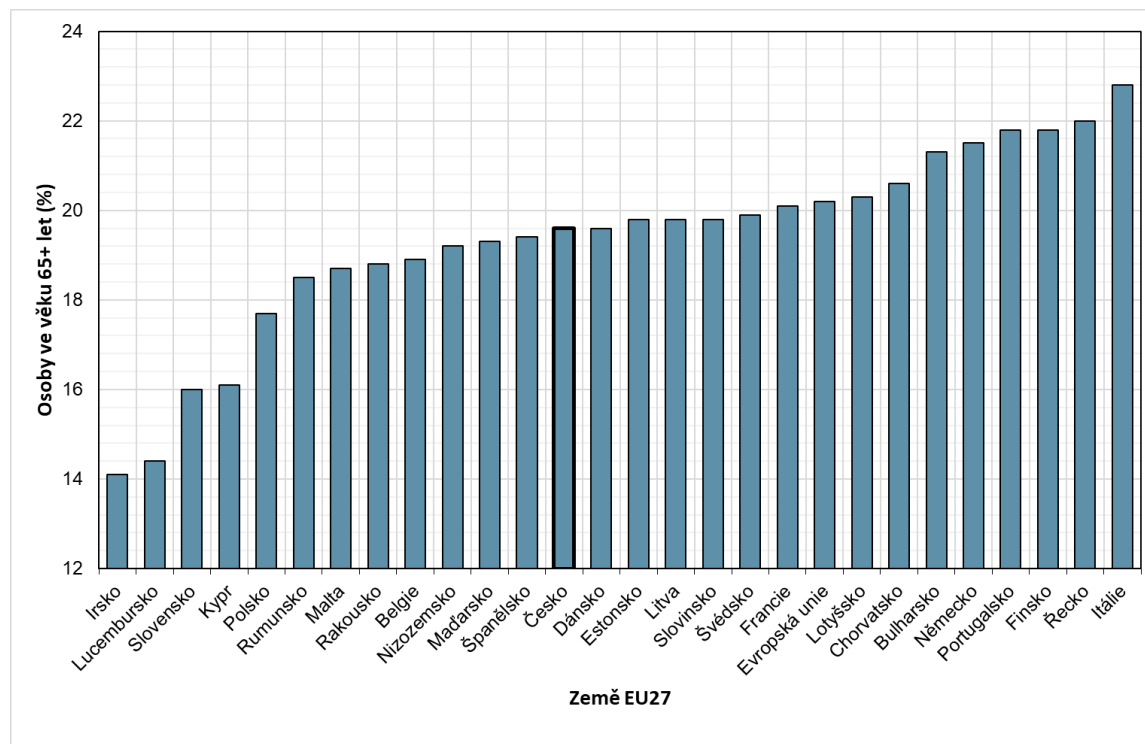
Cílem šesté kapitoly je zobrazit zastoupení osob ve věku 65 a více let, seniory ohrožené chudobou a také seniory ohrožené materiální deprivací v kontextu Evropské unie. Dále si šestá kapitola klade za cíl přiblížit rozložení seniorů dle vybraných sociodemografických charakteristik v České republice ve sledovaném roce 2019, a to vždy konkrétně k datu 1. ledna. Evropská unie v této části vychází již z 27 členských států, přestože členství Spojeného království v Evropské unii bylo ukončeno až ke dni 31.12.2020 (Evropská rada, 2020). Sledovaného období by se tedy odchod netýkal, avšak údaje osob ohrožených chudobou a materiální deprivací ve Spojeném království v roce 2019 nejsou k dispozici.

6.1 Srovnání charakteristik seniorské populace v rámci EU

Právě obrázek číslo 2 (Obr. 2) přehledně srovnává podílové zastoupení seniorské populace v roce 2019 v mezinárodním kontextu. Z grafu je patrné, že nejvyšší podíl osob 65 a víceletých lze nalézt v Itálii s celkovým zastoupením seniorské populace 22,8 %. Druhou zemí s nejvyšším zastoupením seniorů je Řecko s 22,0 % a na třetím místě se nachází Portugalsko společně s Finskem, kde podíl seniorů tvoří 21,8 % z celkové populace. O dlouhověkosti jižních evropských států se všeobecně ví a hovoří se delší dobu a mnoho lidí z široké veřejnosti i vědců se snažilo odpovědět na otázku, v čem tkví tajemství vysokého věku. Státy jižní Evropy jsou proslulé svou středomořskou stravou, která je považována za jednu z hlavních příčin zachování si vitality. Tato strava je typická denní konzumací velkého množství čerstvých lokálních výrobků, zeleniny, luštěnin, olivového oleje, sýrů a také střídou denní konzumací červeného vína, přičemž tento jídelníček obsahuje pouze malé množství masa a nasycených tuků. Mezi další faktory se řadí teplejší klima a úzké rodinné vazby (Český rozhlas, 2016).

Na druhé straně škály zemí s nejnižším zastoupením seniorské populace se nachází Irsko, které dosahovalo hodnoty 14,1 %. Populace České republiky, v grafu pro lepší orientaci zvýrazněna černým ohraničením, je zastoupena 19,6 procenty osob v důchodovém věku. Tato hodnota se nachází pod unijním průměrem, který vyšel 20,2 % v roce 2019.

Obr. 2 – Podíl osob ve věku 65+ let v zemích EU27 ke dni 1.1.2019

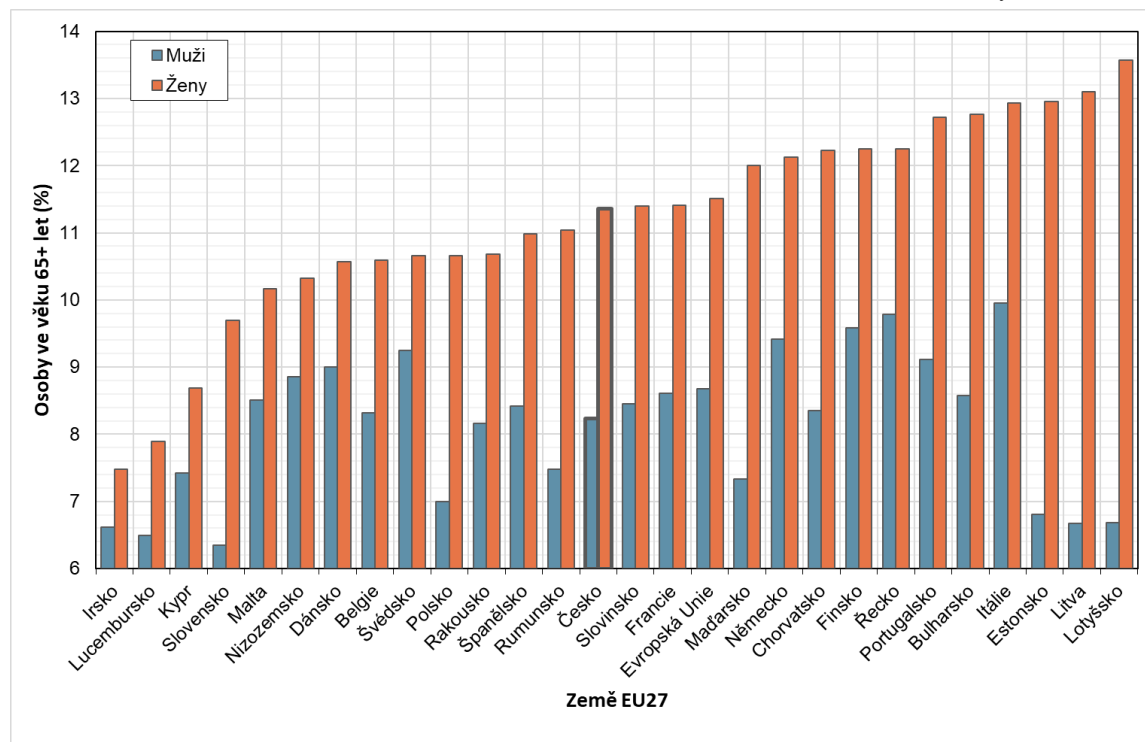

Poznámky: řazeno od nejnižší po nejvyšší hodnoty, podíl osob z celkového počtu osob dané země v %

Zdroj: Eurostat 2020b, vlastní zpracování

Na dalším grafu (Obr. 3) lze opět pozorovat procentuální zastoupení seniorské populace v jednotlivých státech Evropské unie, avšak odděleně podle pohlaví. Tento graf přináší velmi přehledné srovnání s jasně viditelnou diferencí mezi pohlavími. Ze všeho nejdříve je důležité povšimnout si, že v žádné zemi EU27 nepřevyšuje zastoupení mužů nad ženami. Nejmenší rozdíl mezi pohlavími je necelý procentní bod (0,86 p. b.) v Irsku, které se řadí na poslední místo v jak celkovém zastoupení osob ve věku 65+ let, tak samozřejmě také na konec tabulky rozdělené podle pohlaví, neboť na ženy připadá pouze 7,5 % z celkového počtu obyvatel Irska. Irsko je poměrně mladý stát, neboť roku 2019 bylo tvořeno z 20,5 % nejmladší složkou ve věku 0–14 let a jeho mediánový věk vycházel 37,7 let. K porovnání lze dodat, že osob ve věku 0–14 let v České republice žilo 15,9 % a mediánový věk pro obě pohlaví vycházel 42,6 let (Eurostat, 2020b). Největší genderový rozdíl lze naopak nalézt u Lotyšska s 6,89 procentními body, kde se také nachází naprosto nejvyšší podíl žen seniorek a to 13,53 % z celkového počtu obyvatel. Mužských seniorů žijících v Lotyšsku je tedy 6,7 %. Zajímavý je také fakt, že nejnižší procentuální zastoupení mužů seniorů se nachází na Slovensku, kde tvoří pouze 6,35 % z celkového obyvatelstva. Česká republika (11,4 %) vychází téměř shodně s unijním průměrem (11,5 %), co se týče procentuálního zastoupení žen, avšak u mužského podílu Česká republika mírně zaostává se svými 8,2 %.

Obr. 3 – Podíl osob ve věku 65+ let v zemích EU27 ke dni 1.1.2019 odděleně za muže a ženy

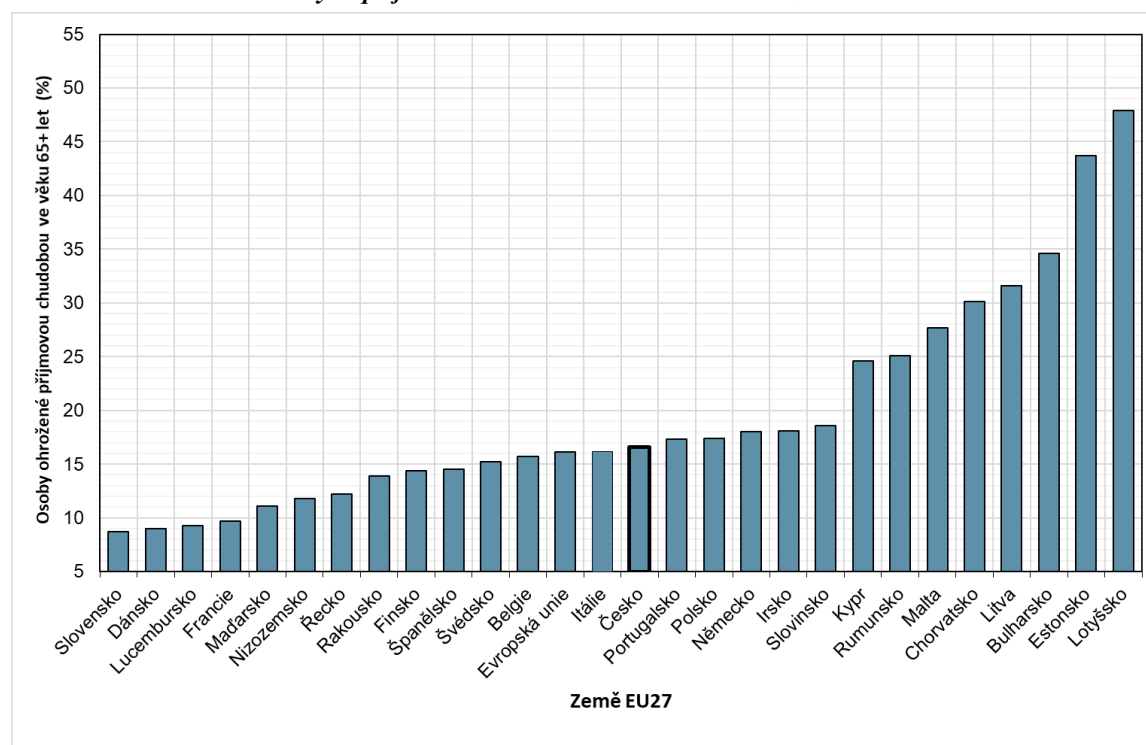

Poznámky: řazeno podle žen, podíl osob z celkového počtu osob dané země v %

Zdroj: Eurostat 2020b, vlastní zpracování

Čtvrtý a pátý graf zobrazují procento osob ve věku 65 a více let, které je ohroženo příjmovou chudobou. Příjmová chudoba je zde určena jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu. Nejprve (Obr. 4) je vyobrazen podíl ohrožených seniorů z celkového počtu osob starších 65 let v konkrétní zemi EU27. Nejlépe ze všech zemí vycházelo Slovensko s 8,7 procenty ohrožených seniorů, které s devíti procenty následovalo Dánsko. Naopak nejhůře vyšly Pobaltské státy spolu s Bulharskem. Nejvyšší procento ohrožených seniorů lze spatřit v Lotyšsku, kde je téměř polovina seniorů (47,9 %) ohrožena příjmovou chudobou. V Estonsku poté toto bylo o 4 procenta méně ohrožených seniorů (43,7 %) a v Bulharsku dosahovalo hodnoty 34,6 % ohrožených seniorů v roce 2019. Česká republika zaujímá místo nad unijním průměrem s hodnotou 16,6 %.

Graf pátý (Obr. 5) zobrazuje podíl 65 a víceletých žen a mužů ohrožených příjmovou chudobou z celkového počtu žen senierek a mužů seniorů v dané zemi. Kromě Španělska byl ve všech zemích EU27 v roce 2019 dle dat Eurostatu (EU-SILC) vyšší podíl ohrožených žen než mužů 65+ let. Ve Španělsku vycházeli o jednu desetinu méně ohroženi muži senioři než španělské seniorky. Šest procent ohrožených mužů ve věku 65 a více let připadlo Slovensku, jedná se tedy o zemi, s nejméně ohroženými 65 a víceletými muži. Nejvýraznější procento, jak u mužů seniorů (41,8 %), tak také u žen senierek (51 %) lze spatřit v Lotyšsku. O Lotyšsku lze tedy jednoznačně říct, že se jedná o zemi, kde v roce 2019 byli senioři nejvíce ohroženi příjmovou chudobou v rámci Evropské unie (EU27). Nejvyšší míru ohrožení dle lotyšského statistického úřadu lze spatřit u seniorů žijících v jednočlenné domácnosti, a to dokonce 71,1 % a poté u svobodných jedinců (30 %) (Centrālā statistikas pārvalde, 2020). Česká republika se řadí

Obr. 4 – Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019

Poznámky: řazeno od nejnižší po nejvyšší hodnoty, podíl osob z celkového počtu osob ve věku 65+ dané země v %

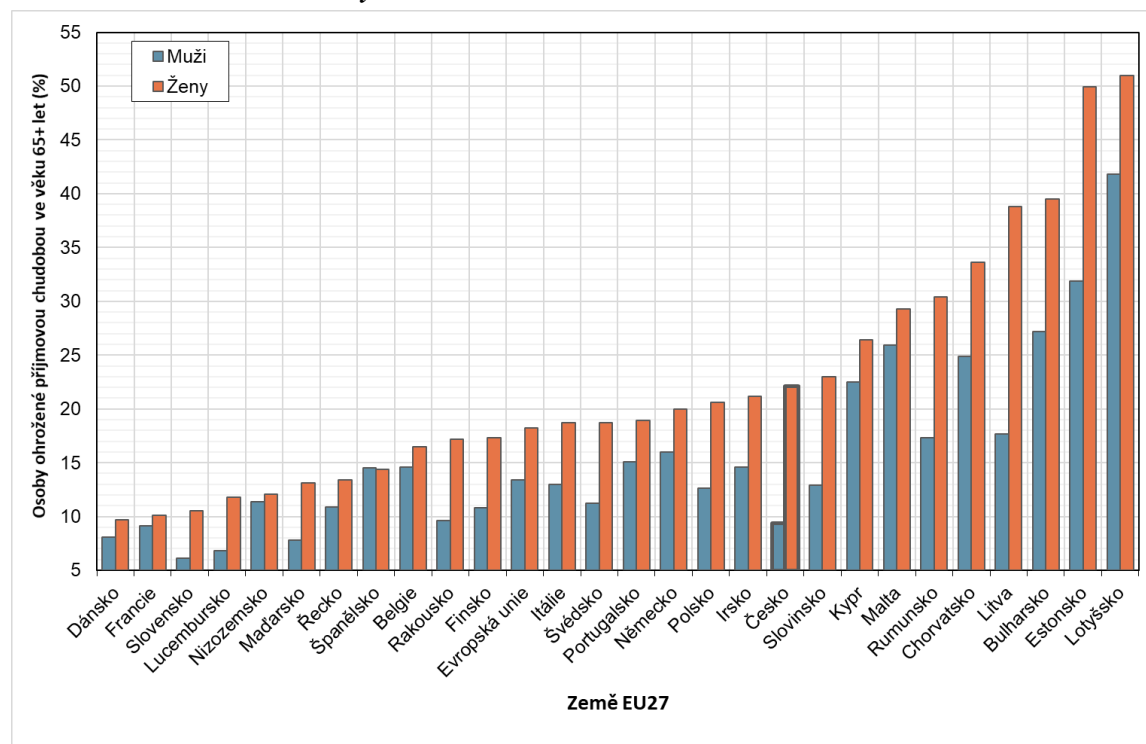
Zdroj: Eurostat (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

mezi horní polovinu s vysokým zastoupením chudých žen seniorek, avšak podíl ohrožených mužů seniorů se nachází v dolní polovině s méně ohroženými muži. Žen seniorek je z celkového počtu žen 65+ letých ohroženo 22,1 %, kdežto seniorů z celkového počtu mužů 65+ let 9,4 %.

Podíl seniorů ohrožených materiální a sociální deprivací z celkového počtu 65 a víceletých zobrazuje šestý graf (Obr. 6). Na první pohled je zřejmé, že svými hodnotami v rámci Evropské unie (EU27) dominuje Rumunsko s Bulharskem. V těchto dvou zemích je polovina (49,8 %) seniorské populace ohrožena materiální a sociální deprivací. Téměř o polovinu menší podíl ohrožených seniorů se poté vyskytuje v Litvě (27,5 %) a Řecku (27,1 %). Česká republika dle dat Eurostatu a šetření EU-SILC v roce 2019 měla 5,5 % osob ve věku 65 a více let, které byly ohroženy materiální a sociální deprivací, tedy strádaly 5 ze 13 zkoumaných položek. Nejméně ohrožení senioři (1,1 %) v roce 2019 žili v Lucembursku.

Sedmý graf (Obr. 7) také zobrazuje procento osob 65+ letých, které je ohroženo materiální a sociální deprivací, ale již odděleně podle pohlaví. Genderové rozdíly nejsou tak velké jako v případě chudoby, dokonce o 0,2 procentního bodu jsou více ohroženi dánské senioři na rozdíl od seniorek žijící v Dánsku. V České republice je genderový rozdíl 1,7 procentního bodu, kdy bylo ohroženo 6,2 % seniorek z celkového počtu žen ve věku 65 a více let a 4,5 % seniorů z celkového počtu 65 a víceletých mužů. Nejvýraznější genderový rozdíl ohrožení materiální a sociální deprivací, dle dat Eurostatu (EU-SILC) z roku 2019, připadá Litvě s hodnotou 14,4 procent. Bulharsko s Rumunskem se opět řadí do čela tabulky. V Bulharsku (54,2 %) v roce 2019 bylo ohroženo více žen seniorek než v Rumunsku (53,2 %) a naopak v Rumunsku (44,7 %) bylo ohroženo materiální a sociální deprivací více mužů 65+ let než v Bulharsku (43,1 %).

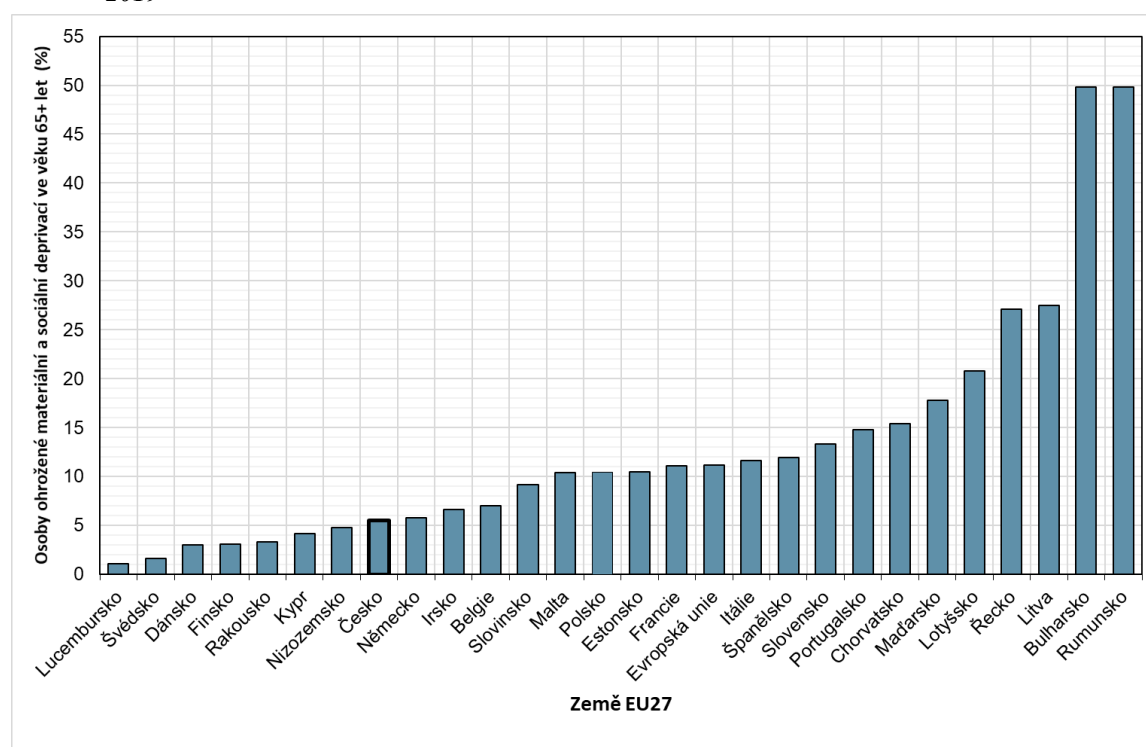
Obr. 5 – Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019 odděleně za muže a ženy

Poznámky: řazeno podle žen, podíl osob z celkového počtu mužů a žen ve věku 65+ dané země v %

Zdroj: Eurostat (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

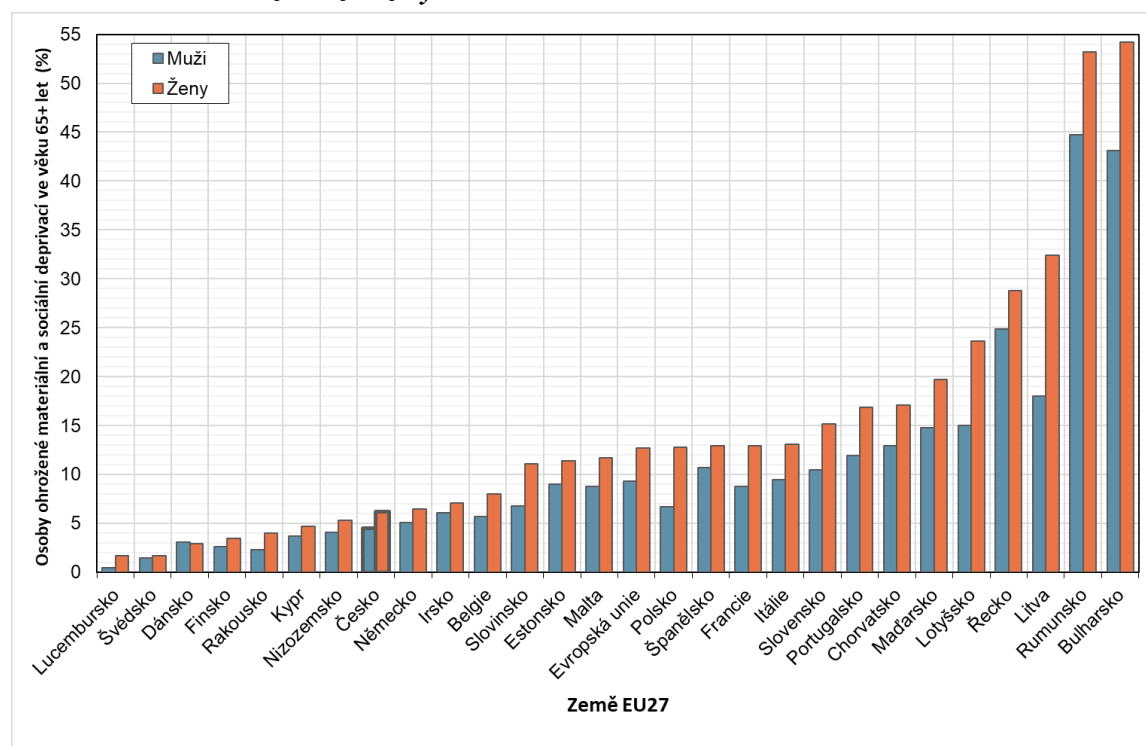
Obr. 6 – Podíl osob ohrožených materiální a sociální deprivací ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019

Poznámky: řazeno od nejnížší po nejvyšší hodnoty, podíl osob z celkového počtu osob ve věku 65+ dané země v %

Zdroj: Eurostat (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Obr. 7 – Podíl osob ohrožených materiální a sociální deprivací ve věku 65+ let v zemích EU27 v roce 2019 odděleně za muže a ženy

Poznámky: řazeno podle žen, podíl osob z celkového počtu mužů a žen ve věku 65+ dané země v %

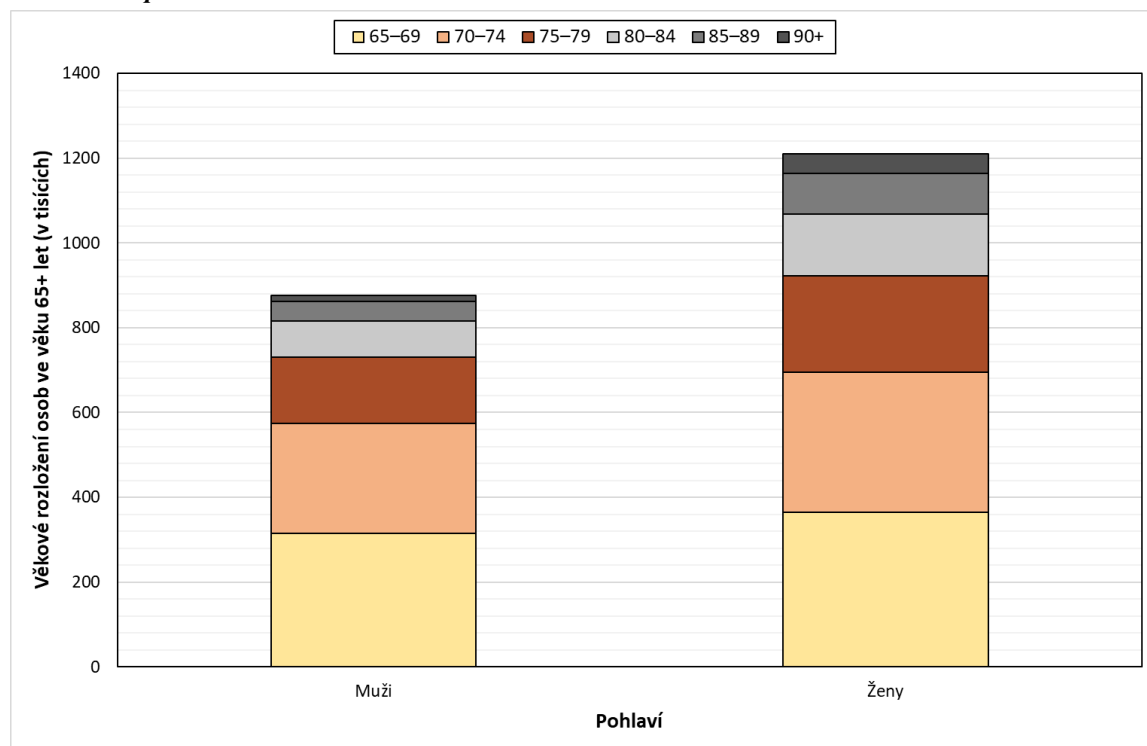
Zdroj: Eurostat (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

6.2 Česká republika

Další graf (Obr. 8) již vypovídá pouze o České republice a jejím rozložení seniorské populace do pěti věkových skupin po pětiletých intervalech a s konečným šestým otevřeným intervalem 90 a více let, zvláště za muže a ženy. Z grafu je jasně patrné, že v každé věkové skupině jsou více zastoupeny ženy. Nejvýraznější převahu mají ženy v kategorii 70–74 a 75–79 let, kde se vyskytuje o 70 tisíc více žen než ve stejné věkové skupině opačného pohlaví. Nejmenší rozdíl lze spatřit u posledního věkového intervalu 90 a více let, kde rozdíl činí necelých 30 tisíc. Ženy ve věku 65+ tedy čítají 1 209 754 zatímco muži pouze 876 863. Vyšší zastoupení žen 65 a víceletých je dááno do kontextu delší naděje dožití žen. Na úkor nárůstu postproduktivní složky se zmenšuje zastoupení produktivního obyvatelstva České republiky.

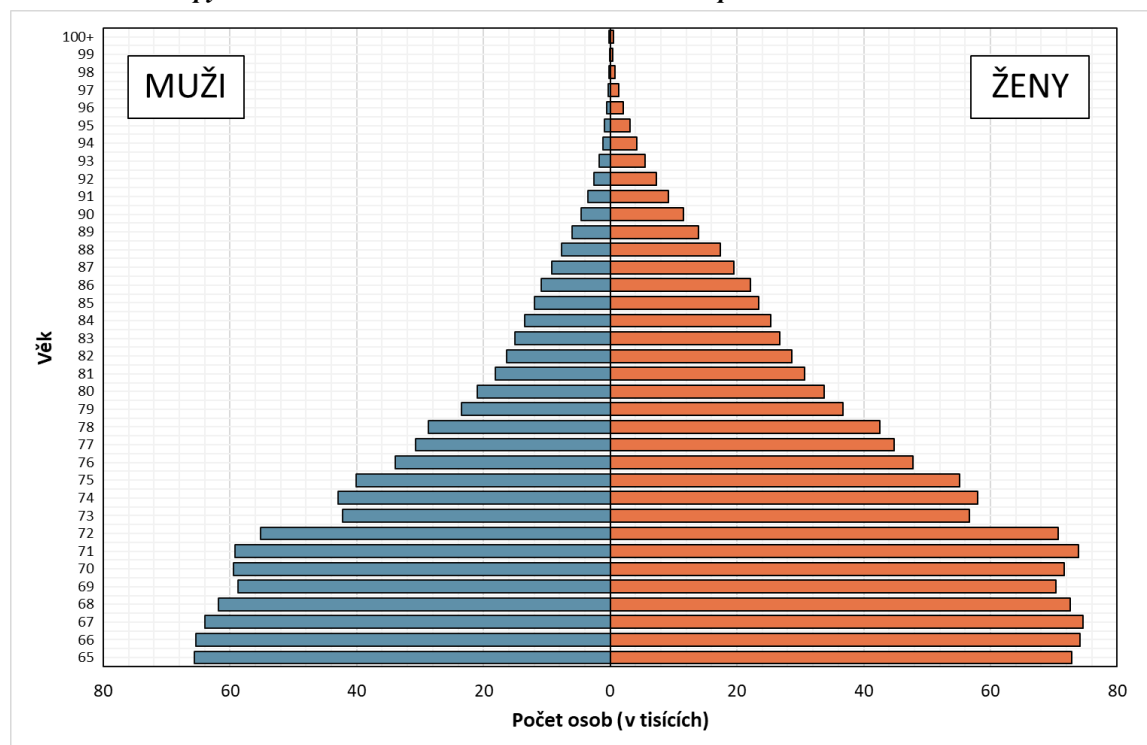
Následující věková pyramida (Obr. 9) přináší jasnou informaci o celkových počtech seniorů po jednotkách věku. Muži se nachází na levé straně pyramidy, ženy na pravé. Základna této věkové pyramidy je tvořena opět 65 rokem věku a vrchol pyramidy otevřeným intervalem 100 a více let. Velice zajímavý zářez lze pozorovat mezi 72letými a 73letými seniory. Tento jev je způsoben závěrem druhé světové války a s ním souvisejícím poklesem živě narozených. Kromě tohoto výkyvu žádný jiný v datech pozorován není.

Obr. 8 – Věkové rozložení obyvatelstva ve věku 65+ let dle věkových skupin za muže a ženy v České republice ke dni 1.1.2019

Zdroj: ČSÚ 2019b, vlastní zpracování

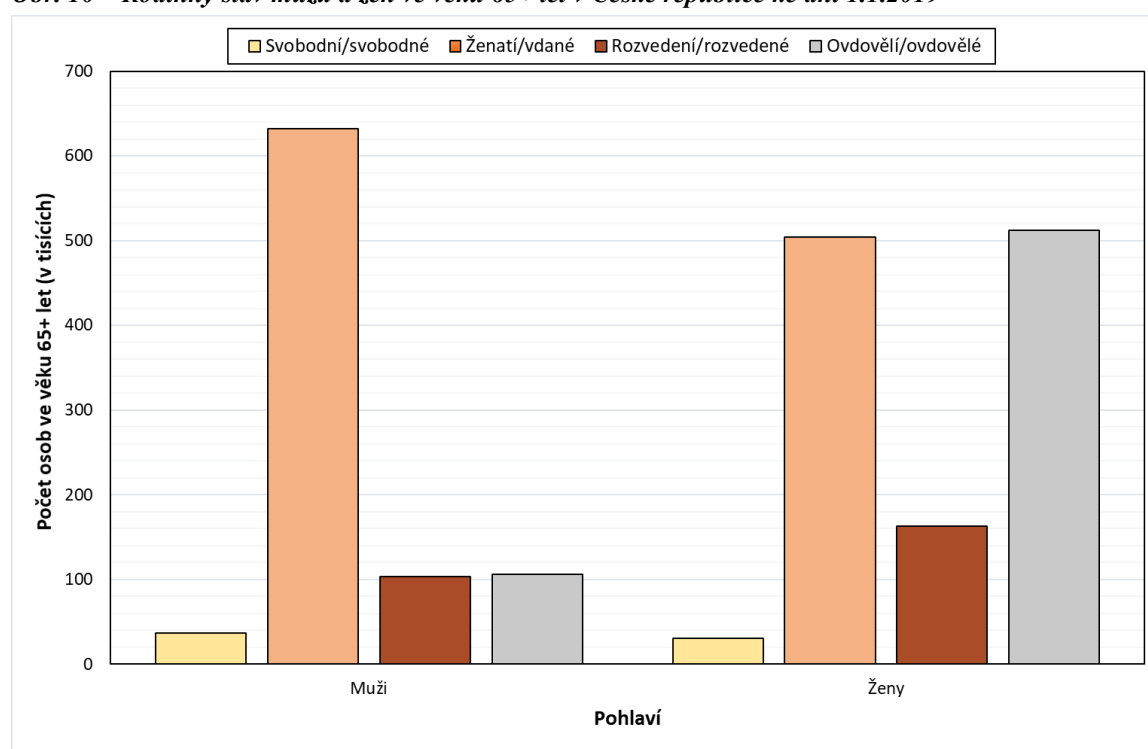
Obr. 9 – Věková pyramida mužů a žen ve věku 65+ let v České republice ke dni 1.1.2019

Zdroj: ČSÚ 2019b, vlastní zpracování

Pro názorné představení rodinného stavu seniorů, byl vytvořen sloupcový graf se čtyřmi kategoriemi odděleně za muže a ženy (Obr. 10). Nejvýraznější počty osob podle rodinného stavu připadají na ženaté muže a vdané ženy. Ženatých seniorů Česká republika registruje 631 735, kdežto vdaných seniorek téměř o 130 tisíc méně. Počty svobodných v seniorském věku jsou velmi nízké, avšak o šest tisíc více svobodných jedinců nalezneme u mužského pohlaví. Jak již v této práci několikrát zaznělo, ženy mají vyšší naději dožití než muži, o čemž nejenom vypovídají počty vycházející z grafů, ale také znatelný rozdíl v kumulaci ovdovělých žen, k čemuž také přispívá skutečnost, že obvykle ženy uzavírají sňatek se starším partnerem. Vdov ve věku 65 a více let se v České republice vyskytovalo 511 926 zatímco vdovců znatelně méně, a to 105 703.

Obr. 10 – Rodinný stav mužů a žen ve věku 65+ let v České republice ke dni 1.1.2019

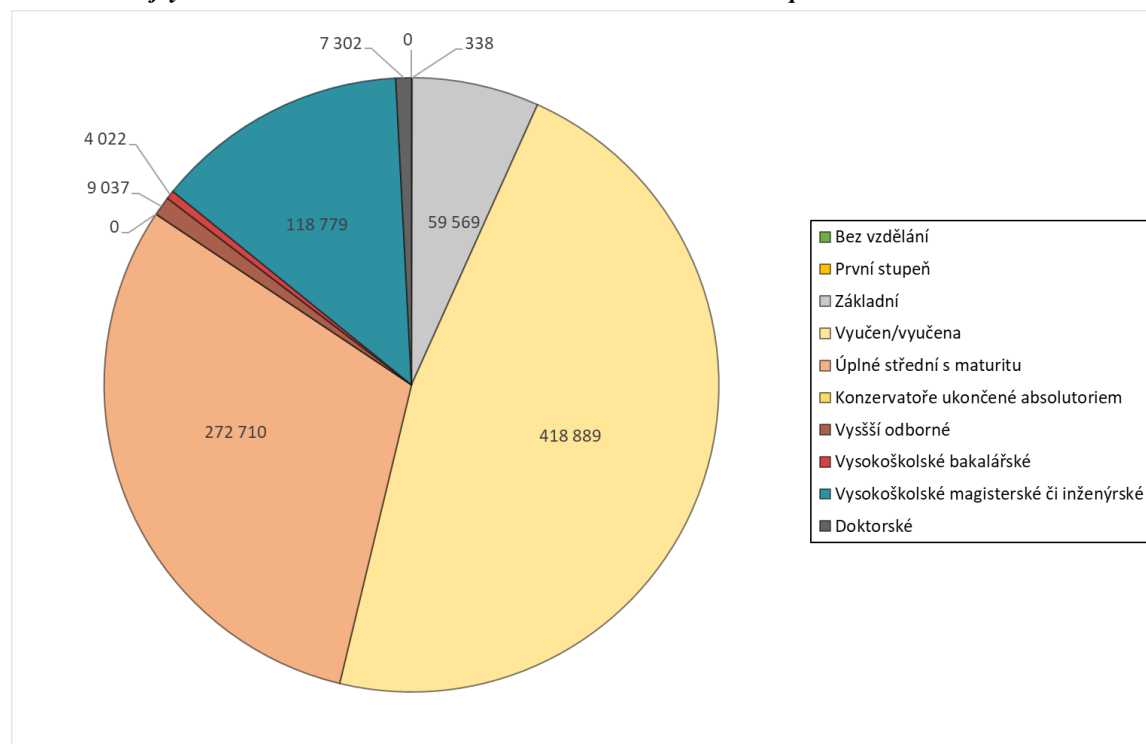

Zdroj: ČSÚ 2019b, vlastní zpracování

Nejvyšší dokončené vzdělání osob ve věku 65 a více let, znázorněno na kruhovém diagramu, vychází již z dat výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC) 2019 a kategorií zde definovaných. V případě mužské seniorské populace na obrázku 11 (Obr. 11) a v případě opačného pohlaví na obrázku číslo 12 (Obr. 12). První dvě kategorie bez vzdělání a první stupeň jsou svými výsledky zanedbatelné. Významnější rozdíl lze spatřit však již v kategorii základního vzdělání, kde jsou ženy seniorky zastoupeny o poznání více, a to o 205 tisíc. U mužů ze všech kategorií vzdělání viditelně dominuje zakončení studia vyučením, které reprezentuje 418 889 mužů ve věku 65+ let. U žen je tato kategorie zastoupena také nejvíce, ale v těsném kontaktu s úplným středním vzděláním zakončeným maturitou. V seniorské populaci 65 a více let není zaznamenán žádný jedinec s nejvyšším dosaženým vzděláním konzervatoře ukončené absolutoriem. Ženy s maturitním diplomem se ve věkové skupině 65 a více let nachází o 110 tisíc více než u mužů, avšak tento rozdíl si muži kompenzují vysokoškolským vzděláním, kde

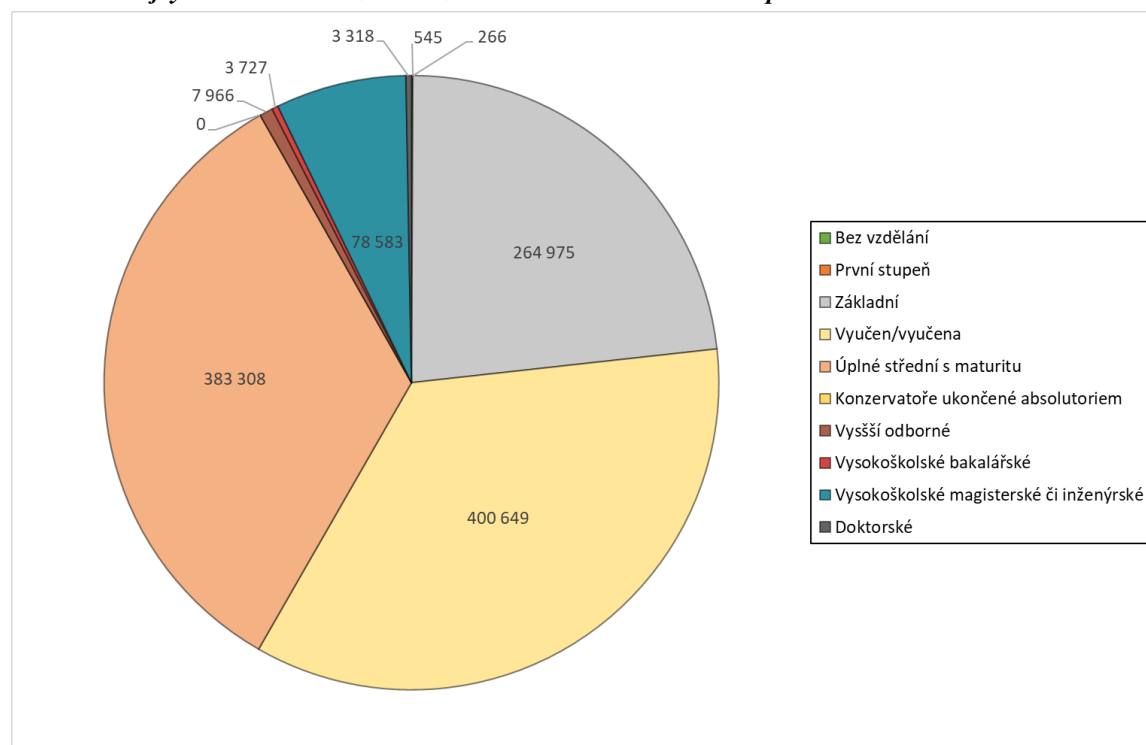
ve všech kategoriích dominují nad ženami. Jednotlivé počty seniorů s konkrétním stupněm dokončeného vzdělání lze vyčíst přímo v grafech.

Obr. 11 – Nejvyšší dokončené vzdělání mužů ve věku 65+ let v České republice v roce 2019

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Obr. 12 – Nejvyšší dokončené vzdělání žen ve věku 65+ let v České republice v roce 2019

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Kapitola 7

Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace českých seniorů

Kapitola sedmá přináší stěžejní analýzy této diplomové práce, díky kterým bude nalezena odpověď na výzkumnou otázku a také bude ověřena platnost hypotéz stanovených v úvodu práce. První část kapitoly si klade za cíl podrobné seznámení s daty pomocí popisné statistiky a dopočtu míry ohrožení příjmovou chudobou a míry materiální deprivace. Druhé a třetí části dominují logistické regrese, spolu s výpočty pravděpodobností. V druhé části bude řeč pouze o seniorské populaci, na kterou naváže třetí část, kde dojde k porovnání seniorské populace s produktivní složkou, tj. osob ve věku 15–64 let.

7.1 Deskriptivní statistika seniorů podle příjmové chudoby a materiální deprivace

V první řadě je na místě seznámit se s celkovými počty dle pohlaví a věkovými skupinami v České republice. Data jsou uváděna po přepočtu na celou populaci z výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC) 2019. V době sběru žilo v České republice celkem přes 10,4 milionů obyvatel, z toho 51 % osob bylo ženského pohlaví. Žen se zde nacházelo 5 287 926 a mužů o necelých 200 tisíc méně.

Tab. 2 – Absolutní a relativní počty obyvatel České republiky v roce 2019 dle pohlaví

	Absolutní počet	Relativní počet (v %)
Celkem	10 417 958	100,00
Muži	5 130 032	49,24
Ženy	5 287 926	50,76

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

V následující tabulce (Tab. 3) roztržiděné dle věkových skupin jasně dominuje produktivní složka 15–64letých. V české společnosti zaujímá 64 % z celkové populace. Seniorská složka je o více než 3 % větší než dětská složka v rozmezí 0–14 let. Dle predikcí se má tento velikostní rozdíl stále zvětšovat, o čemž je také možné se dočíst ve třetí kapitole (viz. Demografické stárnutí) (ČSÚ, 2019b).

Tab. 3 – Absolutní a relativní počty obyvatel České republiky v roce 2019 dle věkových skupin

	Absolutní počet	Relativní počet (v %)
0–14	1 704 528	16,36
15–64	6 679 447	64,11
65+	2 033 983	19,52

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

7.1.1 Deskriptivní charakteristika příjmové chudoby

Dle podrobného popisu výpočtu míry ohrožení příjmovou chudobou v páté kapitole (viz. Míra ohrožení příjmovou chudobou) byly spočítány 60 % a 70 % hranice ekvivalizovaného disponibilního příjmu. K tomu, aby jedinec byl označen za chudého na 60 % hranice příjmové chudoby, nesmí jeho čistý roční příjem přesáhnout přesně 153 811 korun českých. Na 70 % hranice se tato částka zvyšuje na 179 446 korun českých. Měsíční příjem tedy vychází u 1. hranice⁵ chudoby na 12 818 Kč a 14 954 Kč na 2. hranici⁶ chudoby. V tabulce (Tab. 4) je také uveden přesný počet osob nacházející se pod hranicí příjmové chudoby. Jedná se o 10 % z celé České republiky na 60 % hranice chudoby a o 18 % na 70 % hranice chudoby.

Tab. 4 – Hranice a míra příjmové chudoby v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
Hranice příjmové chudoby roční (Kč)	153 811	179 446
Hranice příjmové chudoby měsíční (Kč)	12 818	14 954
Počet osob pod hranicí chudoby	1 057 256	1 886 312
Míra ohrožení chudobou (%)	10,15	18,11

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Z celkového počtu mužů v České republice je 8 % z nich ohroženo příjmovou chudobou na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu a z celkového počtu žen je ohroženo 12 %. Na 70 % hranice lze pozorovat genderový rozdíl téměř 6%. Ženy jsou ohroženy z 21 %, zatímco muži z 15 %.

Tab. 5 – Míra ohrožení chudobou dle pohlaví v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
Muži	416 280	786 952
Míra ohrožení chudobou (%)	8,11	15,34
Ženy	640 976	1 099 360
Míra ohrožení chudobou (%)	12,12	20,79

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

⁵ 1. hranice stanovena jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního čistého příjmu

⁶ 2. hranice stanovena jako 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního čistého příjmu

V následující tabulce (Tab. 6), kde došlo k výpočtu měr ohrožení příjmovou chudobou za předproduktivní, produktivní a postproduktivní složku, lze již pozorovat fakt, že nejvíce ohroženou skupinou jsou senioři. Ze všech seniorů žijících v České republice se pod 1. hranici chudoby nalézá 16,6 % a na 2. hranici chudoby dokonce 34,4 % seniorů.

Tab. 6 – Míra ohrožení chudobou dle věkových skupin v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
0–14 let	186 765	292 587
Míra ohrožení chudobou (%)	10,96	17,17
15–64 let	533 432	894 223
Míra ohrožení chudobou (%)	7,99	13,39
65 a více let	337 060	699 502
Míra ohrožení chudobou (%)	16,57	34,39

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Následující tabulky, zobrazující míru ohrožení příjmovou chudobou, se budou již zabývat konkrétně nejvíce ohroženou seniorskou populací. Dojde vždy k přesnému výpočtu počtu osob spadající pod určené hranice chudoby a dopočtu, o jak velký procentuální podíl osob se jedná v rámci konkrétní skupiny seniorské populace 65 a víceletých.

Co se týká deskriptivní charakteristiky za pohlaví, naprosto nejméně jsou ohroženi muži senioři na 60 % hranice příjmové chudoby, a to pouze z 9 %. Největšímu ohrožení samozřejmě čelí ženy, z 22 % na 60 % hranice a téměř dvojnásobně na 70 % hranice. Avšak zajímavé je také pozorovat téměř trojnásobný nárůst ohrožení příjmovou chudobou na 70 % hranice oproti hranici první u mužského pohlaví.

Tab. 7 – Míra ohrožení chudobou seniorů (věk 65+) dle pohlaví v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
Muži senioři	84 041	230 538
Míra ohrožení chudobou (%)	9,44	25,88
Ženy seniorky	253 019	468 965
Míra ohrožení chudobou (%)	22,13	41,02

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Seniorská populace byla rozdělena do šesti věkových skupin s konečným otevřeným intervalem 90 a více let. Nejvíce ohroženou věkovou skupinou na 60 % hranice chudoby vyšla pro obě pohlaví shodně věková kategorie 85–89letých. Žen seniorek ohrožených příjmovou chudobou na 1. hranici chudoby je 34 %, zatímco mužů necelých 13 %. Nejvyšší míra ohrožení chudobou na druhé hranici chudoby je u mužů tentokrát posunuta o věkovou kategorii níže mezi 80–84leté (39 %). U žen mezi těmito dvěma věkovými kategoriemi je jen velmi malý rozdíl, 56 % u 80–84letých a 58 % u 85–89letých. Především u žen lze spatřovat s narůstajícím věkem vzrůstající míru ohrožení příjmovou chudobou. Vyjma poslední otevřené kategorie s každou vyšší věkovou skupinou dochází k nárůstu v průměru o 5 % na 1. hranici chudoby a o 7 % na 2. hranici chudoby. U 90 a víceletých žen dochází ke snížení míry ohrožení chudobou. Důvodem proč se již

výrazné procento chudých žen nedožije vysokého věku jistě souvisí s nedostatkem financí na potřebnou pomoc ve stáří či stále vyšší zdravotní výlohy. U mužů je vzrůstající trend míry ohrožení chudobou na 1. hranici chudoby narušen vysokým zastoupením ve skupině 65–69letých (10 %).

Tab. 8 – Míra ohrožení chudobou mužů seniorů (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
65–69 let	32 578	69 734
Míra ohrožení chudobou (%)	10,31	22,07
70–74 let	19 368	59 122
Míra ohrožení chudobou (%)	7,27	22,20
75–79 let	14 945	48 672
Míra ohrožení chudobou (%)	9,09	29,61
80–84 let	9 231	32 430
Míra ohrožení chudobou (%)	11,20	39,36
85–89 let	6 000	14 820
Míra ohrožení chudobou (%)	12,97	32,03
90 a více let	1 920	5 760
Míra ohrožení chudobou (%)	12,50	37,52

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 9 – Míra ohrožení chudobou žen seniorek (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
65–69 let	56 264	100 833
Míra ohrožení chudobou (%)	16,30	29,21
70–74 let	68 575	130 540
Míra ohrožení chudobou (%)	20,67	39,34
75–79 let	52 227	101 009
Míra ohrožení chudobou (%)	24,11	46,63
80–84 let	41 185	76 062
Míra ohrožení chudobou (%)	30,30	55,95
85–89 let	26 612	45 372
Míra ohrožení chudobou (%)	34,09	58,13
90 a více let	8 155	15 149
Míra ohrožení chudobou (%)	22,87	42,48

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Další dvě tabulky (Tab. 10 a Tab. 11) přibližují míru ohrožení chudobou u mužů a žen v roce 2019 dle rodinného stavu a přinášejí velice podobné výsledky. U obou pohlaví nejvyšší míru ohrožení příjmovou chudobou lze spatřit u svobodných osob ve věku 65 let a více. Svobodných mužů nacházejících se pod 1. hranicí chudoby je 32 %, kdežto 55 % žen v seniorském věku. Na 2. hranici chudoby je tento podíl u mužů již 60 % a u žen 75 %. Po svobodných jedincích jsou

nejvíce ohrožení rozvedení senioři a dále ovdovělí jedinci. Naprosto nejméně vyšla míra ohrožení příjmovou chudobou ženatým seniorům a vdaným seniorkám, shodně necelých pět procent.

Tab. 10 – Míra ohrožení chudobou mužů seniorů (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
Svobodní	11 444	21 342
Míra ohrožení chudobou (%)	31,93	59,54
Ženatí	29 512	121 132
Míra ohrožení chudobou (%)	4,61	18,91
Rozvedení	23 316	43 094
Míra ohrožení chudobou (%)	24,68	45,62
Ovdovělí	19 770	44 970
Míra ohrožení chudobou (%)	16,49	37,50

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 11 – Míra ohrožení chudobou žen seniorek (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
Svobodné	10 995	14 896
Míra ohrožení chudobou (%)	55,47	75,15
Vdané	23 536	100 015
Míra ohrožení chudobou (%)	4,61	20,00
Rozvedené	67 819	90 754
Míra ohrožení chudobou (%)	45,71	61,17
Ovdovělé	150 669	263 300
Míra ohrožení chudobou (%)	32,41	56,65

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tabulka 12 a 13 přinášejí informace o rozložení chudých seniorů dle nejvyššího dosaženého vzdělání podle sloučených kategorií, které byly vymezeny v páté kapitole (viz. Metodologický postup). U obou pohlaví jsou nejvíce ohrožení senioři se základním vzděláním, naopak nejméně ti s vysokoškolským vzděláním jak na 60 %, tak také 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu České republiky. Mezi ženami a muži ohroženými chudobou, kteří mají dokončené pouze základní vzdělání, není tentokrát patrný výrazný rozdíl.

Tab. 12 – Míra ohrožení chudobou mužů seniorů (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
Základní	17 727	29 697
Míra ohrožení chudobou (%)	29,59	49,57
Vyučení	47 674	135 025
Míra ohrožení chudobou (%)	11,38	32,23
Střední	16 300	55 699
Míra ohrožení chudobou (%)	5,79	19,77
Vysokoškolské	2 341	10 116
Míra ohrožení chudobou (%)	1,80	7,78

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 13 – Míra ohrožení chudobou žen seniorek (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019

	Hranice příjmové chudoby	
	60 %	70 %
Základní	86 383	135 612
Míra ohrožení chudobou (%)	32,50	51,02
Vyučení	99 251	183 568
Míra ohrožení chudobou (%)	24,77	45,82
Střední	61 578	132 280
Míra ohrožení chudobou (%)	15,74	33,81
Vysokoškolské	5 806	17 504
Míra ohrožení chudobou (%)	6,78	20,44

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

7.1.2 Deskriptivní charakteristika materiální deprivace

V další části sedmé kapitoly byly vypočítány míry materiální deprivace s tím, že v prvním sloupci každé tabulky jsou uváděny všechny osoby materiálně deprivované a v druhém sloupci jsou uvedeny osoby materiálně deprivované, které zároveň spadají pod hranici 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu.

Celkový počet osob nacházejících se pod hranicí materiální deprivace, tudíž strádajících nejméně 5 ze 13 položek ze seznamu (viz. Měření materiální deprivace), bylo v České republice roku 2019, dle výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC), 554 220. V průměru tyto deprivované osoby strádaly 5,86 položkami. O které položky se nejčastěji jedná v rámci seniorské populace bylo vypočítáno v páté kapitole (viz. Míra materiální deprivace). Polovina z těchto deprivovaných osob se nachází pod 60 % hranice příjmové chudoby. Z celkového počtu materiálně deprivovaných je současně chudých na 1. hranici chudoby 25 % osob.

Tab. 14 – Míra materiální deprivace v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Počet osob pod hranicí deprivace	554 220	266 711
Míra deprivace (%)	5,32	25,23
Průměrný počet chybějících položek	5,86	5,75

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Stejně jako u příjmové chudoby jsou i materiální deprivací, dle těchto dat, více ohrožené ženy. Na rozdíl od chudoby je však tato diference mezi pohlavími mnohem menší. Ženy jsou materiálně deprivované z 5,95 % a muži ze 4,67 % v rámci všech mužů a žen v České republice

V tabulce 16 dle věkových skupin vychází najevo, že nejohroženější skupinou materiálně deprivovaných jsou děti od 0 do 14 let a to z 6,32 % z celkového počtu osob v tomto věkovém rozmezí. Další skupinou jsou senioři s 5,45 %. Produktivní složka je ohrožena materiální deprivací z 5,02 %. Lze tedy pozorovat, že rozdíly nejsou opět příliš velké, avšak na rozdíl od ohrožení chudobou, zde nedosahují prvenství senioři, ale předproduktivní složka.

Tab. 15 – Míra materiální deprivace dle pohlaví v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Muži	239 735	107 035
Míra deprivace (%)	4,67	25,71
Ženy	314 482	159 674
Míra deprivace (%)	5,95	24,91

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 16 – Míra materiální deprivace dle věkových skupin v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
0–14 let	107 758	57 553
Míra deprivace (%)	6,32	30,82
15–64 let	335 530	153 054
Míra deprivace (%)	5,02	28,69
65 a více let	110 931	56 103
Míra deprivace (%)	5,45	16,64

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Následující tabulky jsou zaměřeny pouze na seniorskou populaci. Materiálně deprivovaných mužů seniorů, dle dat výběrového šetření bylo přes 40 tisíc a žen seniorek přes 70 tisíc. Z celkového počtu mužů 65+ to činí 5 % deprivovaných seniorů a z celkového počtu žen 65+ let 6 % materiálně deprivovaných seniorek. Pod 60 % hranice chudoby se nachází 15 % deprivovaných seniorek a necelých 21 % deprivovaných seniorů.

Tab. 17 – Míra materiální deprivace seniorů (věk 65+) dle pohlaví v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Muži senioři	40 392	17 436
Míra deprivace (%)	4,54	20,75
Ženy seniorky	70 539	38 666
Míra deprivace (%)	6,17	15,28

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Co se týká materiálně deprivovaných seniorů dle věkových skupin, byla nalezena shoda s výjimkou deprivovaných seniorů spadajících pod 1. hranici chudoby, kde je míra materiální deprivace nejvyšší v rozmezí 65–69 let s 32 %. V ostatních případech se nejvyšší míra materiální deprivace nachází ve věkové skupině nejstarších seniorů 90 a víceletých. U žen je tato míra 10 % na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu a 30 % na 70 % hranice chudoby, u mužů poté vychází na nižších 8 a 16 procent.

Tab. 18 – Míra materiální deprivace mužů seniorů (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
65–69 let	19 930	10 258
Míra deprivace (%)	6,31	31,49
70–74 let	9 660	2 987
Míra deprivace (%)	3,63	15,42
75–79 let	5 533	2 221
Míra deprivace (%)	3,37	14,86
80–84 let	2 277	1 172
Míra deprivace (%)	2,76	12,70
85–89 let	1 808	498
Míra deprivace (%)	3,91	8,3
90 a více let	1 183	301
Míra deprivace (%)	7,70	15,69

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 19 – Míra materiální deprivace žen seniorek (věk 65+) dle věkových skupin v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
65–69 let	20 614	11 908
Míra deprivace (%)	5,97	21,16
70–74 let	19 790	10 634
Míra deprivace (%)	5,96	15,51
75–79 let	12 234	7 006
Míra deprivace (%)	5,65	13,41
80–84 let	9 727	3 921
Míra deprivace (%)	7,16	9,52
85–89 let	4 701	2 793
Míra deprivace (%)	6,02	10,50
90 a více let	3 472	2 403
Míra deprivace (%)	9,74	29,47

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Informace o rodinném stavu přináší tabulky 20 a 21, které ukazují, že nejvíce materiálně deprivovaní senioři jsou ti, co zůstali po celý život svobodní. Třídění dle rodinného stavu ukázalo, že svobodní muži ve věku 65 let a více jsou ohroženi materiální deprivací ve vyšší míře než ženy. Materiálně deprivovaných svobodných seniorů je ohroženo 20 %, zatímco žen seniorek o procento méně. Tento nevelký rozdíl je však rapidně zvýšen, když se u zmíněných respondentů vezme v potaz i příjmová chudoba na 60 % národního mediánu, poté je ohroženo 23 % žen, kdežto mužů o 16 procentních bodů více s hodnotou blízké 40 % procentům. Nejméně ohroženými materiální chudobou vycházejí senioři a seniorky v manželském svazku a ohrožení materiální deprivací a zároveň příjmovou chudobou jsou nejméně ovdovělí jedinci.

Tab. 20 – Míra materiální deprivace mužů seniorů (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Svobodní	7 293	4 497
Míra deprivace (%)	20,35	39,30
Ženatí	17 192	5 834
Míra deprivace (%)	2,68	19,77
Rozvedení	9 291	5 913
Míra deprivace (%)	9,84	25,36
Ovdovělí	6 616	1 192
Míra deprivace (%)	5,52	6,03

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 21 – Míra materiální deprivace žen seniorek (věk 65+) dle rodinného stavu v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Svobodné	3 831	2 550
Míra deprivace (%)	19,33	23,19
Vdané	13 282	4 144
Míra deprivace (%)	2,60	17,61
Rozvedené	20 949	13 379
Míra deprivace (%)	14,12	19,73
Ovdovělé	32 476	18 594
Míra deprivace (%)	6,99	12,34

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Ve vzdělanostních kategoriích zcela jasně dominuje základní vzdělání, jakožto nejvíce zastoupená kategorie materiálně deprivovaných, a to jak u mužů, tak u žen. U mužů je to 10 tisíc celkově deprivovaných a 8 tisíc deprivovaných a současně i chudých na 60 % hranice mediánu, což odpovídá 17% a 39% míře ohrožení materiální deprivací. Žen je celkově materiálně deprivovaných 24 tisíc a 14 tisíc deprivovaných žen chudých na 60 % hranice ekvivalizovaného disponibilního příjmu, míra materiální deprivace odpovídá tedy 9 a 17 procentům. Vyšší, 18%, míra materiální deprivace a současně chudoby na 1. hranici se nachází pouze u žen, které jsou vyučené. U mužů není žádný materiálně deprivovaný jedinec s vysokoškolským vzděláním, zatímco u žen 3 027 z celkového počtu materiálně deprivovaných a 850 seniorek, které jsou deprivované a současně považovány za chudé na 1. hranici chudoby.

Tab. 22 – Míra materiální deprivace mužů seniorů (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Základní	10 314	6 835
Míra deprivace (%)	17,22	38,56
Vyučení	21 815	8 214
Míra deprivace (%)	5,21	17,23
Střední	8 263	2 387
Míra deprivace (%)	2,93	14,64
Vysokoškolské	0	0
Míra deprivace (%)	0,00	0,00

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 23 – Míra materiální deprivace žen seniorek (věk 65+) dle dosaženého vzdělání v České republice v roce 2019

	Materiální deprivace	
	Celkem	Pod 60 % hranice příjmové chudoby
Základní	24 421	14 269
Míra deprivace (%)	9,19	16,52
Vyučení	28 220	17 834
Míra deprivace (%)	7,04	17,97
Střední	14 871	5 713
Míra deprivace (%)	3,80	9,28
Vysokoškolské	3 027	850
Míra deprivace (%)	3,54	14,64

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

7.2 Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace – senioři (věk 65+)

Předešlá kapitola, věnovaná deskriptivní statistice, přinesla přehledné statistické informace o datech výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC) a o rozložení seniorské populace. Hlubší pohled na zkoumanou problematiku umožní logistická regrese, ve které byly dopočítány šance ohrožení příjmovou chudobou (viz. Regresní analýza ohrožení příjmovou chudobou) a materiální deprivace (viz. Regresní analýza materiální deprivace) pro zvolené charakteristiky, za předpokladu standardizace na zbývající proměnné. V této podkapitole budou analyzováni pouze senioři.

Logistická binární regrese byla provedena dle čtyř vybraných charakteristik – *pohlaví, věkové skupiny, rodinný stav a dosažené vzdělání*. Za každou charakteristiku byla zvolena jedna referenční kategorie – *muž, 65–69 let, ženatý/vdaná, vzdělání vysokoškolské*. S nimi byly zbylé kategorie porovnávány a odhadovány vyšší či nižší šance být chudým na 60 % a 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu a dále být materiálně deprivovaným a také materiálně deprivovaným a současně chudým na 60 % hranice.

Pro všechny logistické regrese byly vypočítány náležité testovací statistiky určující vhodnost modelu, jak bylo již popsáno v metodologickém postupu (viz. Metodologický postup). Metodou vkládání proměnných do výpočtu byla zvolena metoda *Stepwise*, což znamená, že kromě nultého modelu, ve kterém se nachází pouze výchozí konstanta, mohou vzniknout až čtyři další modely, podle toho, jak velký je jejich příspěvek do nejlepšího možného modelu. Tento skutečnost, mnoha modelů a jejich testů, neumožňuje veškeré informace zobrazit v hlavní části práce, a proto byly přeneseny k nahlédnutí do příloh a ve zkráceném znění představeny stěžejní informace v následující části.

Z dat logistické regrese byla následně dopočítána nejnižší a nejvyšší pravděpodobnost být chudým na obou hranicích chudoby a být materiálně deprivovaným celkem a na 60 % hranice příjmové chudoby a komentovány příslušné charakteristiky osob.

7.2.1 Regresní analýza ohrožení příjmovou chudobou seniorské populace

První ze zmíněných analýz se týká logistické regrese, ve které byla zkoumána závislá proměnná být chudým seniorem na 60 % hranice příjmové chudoby. Nejprve bylo ověřováno, zda jsou v modelu všechny nezávislé proměnné statisticky významné na 95 % hladiny významnosti. V tabulce 24 (viz. Tab. 24) lze pozorovat p-hodnoty (též signifikance), na základě Waldova testu, nižší než 0,001, tudíž vybrané charakteristiky mají signifikantní vliv na predikovanou proměnnou. Součástí této tabulky jsou dále stupně volnosti jednotlivých kategorií.

Tabulka 25 (viz. Tab. 25) již přináší informace o pořadí vkládání proměnných do výpočtu, Akaikeho informačním kritériu a výpočtu exponenciálního odhadu parametru $\text{Exp}(\beta)$. Lze vidět, že Akaikeho informační kritérium, se nejvíce zredukovalo mezi nultým a prvním modelem. Nejvýrazněji tedy na vysvětlovanou proměnnou má vliv rodinný stav, nejméně poté do výsledného modelu přispívají věkové skupiny. Odhad parametru β (viz. Příloha 13) je nejvyšší u svobodného rodinného stavu a značí, že pokud se nezávislá proměnná zvýší o jednotku, závisle proměnná se zvýší o 2,79. Parametry indikátorových proměnných vyjadřují změnu log šance vysvětlované proměnné při jednotkové změně vysvětlující proměnné. Jednotková změna vysvětlující proměnné znamená v průměru $\text{Exp}(\beta)$ násobnou změnu šance vysvětlované proměnné, zůstanou-li všechny ostatní vysvětlující proměnné stejné. Kromě odhadu parametru β jsou v tabulce dále k nahlédnutí jednotlivé standardní chyby, Wald test a signifikance. Všechny další tabulky z regresních modelů příjmové chudoby na 60 % hranice jsou v příloze 3 až 16.

Rodinný stav byl porovnáván s referenční kategorií ženatý/vdaná a dle výsledného modelu mají osoby všech ostatních kategorií mnohonásobně vyšší šanci stát se chudými na 60 % hranice příjmové chudoby. Svobodný jedinec 16,2krát, rozvedený jedinec 13krát a vdova či vdovec 6krát vyšší šanci oproti seždaným jedincům ve věku 65+. Další vysoké hodnoty lze spatřit u nejvyššího dosaženého vzdělání, kde osoba se základním vzděláním má 9,3krát vyšší šanci být chudým na 1. hranici chudoby oproti vysokoškolsky vzdělanému člověku ve věku 65 a více let. U vyučených osob 65+ letých je tato šance vyšší 6krát, u seniorů se středoškolským vzděláním 3krát vyšší. Žena seniorka je tímto druhem chudoby zasažena o 78 % více než referenční muž senior. U věkových skupin lze pozorovat postupný nárůst šance být chudým na 60 % hranice se zvyšujícím se věkem, mimo otevřeného intervalu 90 a více let, kde je tato šance o 26 % nižší.

Podíváme-li se na výsledky Hosmer-Lemeshowova testu (viz. Příloha 14), p-hodnota 0,769 nevychází signifikantně na hladině významnosti 95 %, lze tedy konstatovat, že odhadovaný model odpovídá datům na přijatelné úrovni a nezamítáme nulovou hypotézu, že není žádný rozdíl mezi pozorovanými a očekávanými hodnotami predikovanými modelem. Velikost plochy pod ROC křivkou (viz. Příloha 15) ve výsledném modelu je 0,824. Tato hodnota je blízká 1, což značí velice dobrou predikci závisle proměnné.

Tab. 24 – Statistika účinků proměnných na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

	STUPEŇ VOLNOSTI	WALDŮV TEST	SIGNIFIKANCE
Pohlaví	1	13215,32	<0,001
Věkové skupiny	5	4618,12	<0,001
Rodinný stav	3	194425,33	<0,001
Dosažené vzdělání	3	54894,95	<0,001

Poznámky: všechny kategorie jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 25 – Odhad poměru šancí být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
	Exp (β)				
	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Konstanta	0,199	0,048	0,010	0,008	0,007
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná		13,973	14,271	15,971	16,215
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná		12,432	13,455	12,736	13,023
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná		8,513	7,399	6,363	6,000
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské			10,411	9,223	9,258
vyučení vs. vysokoškolské			5,954	5,975	6,092
střední vs. vysokoškolské			3,283	3,093	3,151
Pohlaví					
žena vs. muž				1,777	1,778
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69					1,037
75–79 vs. 65–69					1,209
80–84 vs. 65–69					1,297
85–89 vs. 65–69					1,488
90+ vs. 65–69					0,736
Akaikeho informační kritérium	1826620,2	1532246,8	1459661,7	1445998,3	1441337,3

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Výpočet pravděpodobnosti (viz. Tab. 26) být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby přinesl výsledky takové, že nejmenší pravděpodobnost (0,7 %) se vyskytuje u ženatých vysokoškolsky vzdělaných mužů ve věku 65–69 let, tedy v nejmladší možné věkové seniorské populaci. Stejně charakteristiky byly taktéž zvoleny jako referenční. Nejvyšší pravděpodobnost

být chudým na 1. hranici chudoby mají naopak svobodné ženy pouze s dokončeným základním vzděláním ve věku 80–84 let. Tato pravděpodobnost u žen seniorek dosahuje dokonce 70 %.

Tab. 26 – Pravděpodobnost být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
Pohlaví	Rodinný stav	Dosažené vzdělání	Věkové skupiny	Pravděpodobnost
Muž	Ženatý	Vysokoškolské	65–69	0,00685
Žena	Svobodná	Základní	80–84	0,70489

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

V následující analýze, jako vysvětlovaná proměnná, figuruje být chudým na 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu. Opět jednotlivé proměnné vycházejí signifikantně (viz. Tab. 27) a do modelu tak může vstoupit úplný seznam proměnných. Pořadí se tentokrát lehce pozměnilo. Jako první do výpočtu vstoupil opět rodinný stav, ale tentokrát bylo jako poslední přidáno pohlaví, které bylo prohozeno s věkovými skupinami, oproti předešlé logistické regresi s 60 % národního mediánu (viz. Tab. 28).

Tato regrese nepřináší, kromě konstanty samotné, žádné nižší šance oproti zvoleným referenčním skupinám. U svobodného jedince 65+ let je opět šance být chudým na 2. hranici chudoby mnohonásobně vyšší (9,6krát) než u seniora žijícího v manželském svazku. 5,5krát vyšší šanci také mají osoby se základním vzděláním vůči vysokoškolsky vzdělaným lidem 65+ a žena seniorka oproti muži seniorovi má tuto šanci vyšší o 39 %. U věkových skupin dochází ke zlomu ve věku 80–84 let. Nejprve šance oproti referenční kategorii s věkem stoupá, ale po zmíněné věkové skupině dochází k poklesu šance až na hodnotu šance vyšší o 16 % u osob starších 90 let oproti 65–69letým (viz. Tab. 28).

Hosmer-Lemeshowův test (viz. Příloha 28) tentokrát vychází signifikantně, tudíž je zamítnuta hypotéza o neexistenci rozdílů hodnot mezi vysvětlujícími a vysvětlovanou proměnnou, rozdíl se v datech vyskytuje. ROC statistika (viz. Příloha 29) přináší AUC (plocha pod křivkou) celkového modelu s hodnotou 0,764. Predikční schopnost modelu je tedy dobrá. Ze samostatných predikujících proměnných má největší plochu pod ROC křivkou rodinný stav s hodnotou 0,694.

Veškeré tabulky zobrazující bližší hodnoty testovacích statistik a jednotlivé modely indikátorů ohrožení příjmovou chudobou na 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu jsou opět součástí příloh (příloha 17 až příloha 30).

Tab. 27 – Statistika účinků proměnných na 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

	STUPNĚ VOLNOSTI	WALDŮV TEST	SIGNIFIKANCE
Pohlaví	1	8162,59	<0,001
Věkové skupiny	5	30267,73	<0,001
Rodinný stav	3	195838,56	<0,001
Dosažené vzdělání	3	71381,15	<0,001

Poznámky: všechny kategorie jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 28 – Odhad poměru šancí být chudý na 70 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
	Exp (β)				
	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Konstanta	0,524	0,238	0,067	0,048	0,042
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná		7,840	8,469	9,114	9,556
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná		5,163	5,532	5,903	5,659
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná		4,687	4,305	3,711	3,363
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské			5,987	5,976	5,457
vyučení vs. vysokoškolské			4,653	4,889	4,869
střední vs. vysokoškolské			2,648	2,751	2,650
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69				1,320	1,318
75–79 vs. 65–69				1,799	1,819
80–84 vs. 65–69				2,282	2,310
85–89 vs. 65–69				2,031	2,069
90+ vs. 65–69				1,152	1,159
Pohlaví					
žena vs. muž					1,386
Akaikeho informační kritérium	2618118,2	2341249,4	2255377,2	2225807,2	2217633,7

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Zaměříme-li se na výpočet pravděpodobnosti (viz Tab. 29), výsledné hodnoty se zvětšily, ovšem kategorie se nezměnily. Stejně jako na 60 % hranice chudoby se nejmenší pravděpodobnost být chudým na 70 % hranice nachází u vysokoškolsky vzdělaných mužů ve věku 65–69 let žijící v manželském svazku, Tato pravděpodobnost vychází 4%. Nejvyšší

pravděpodobnost, téměř 88 %, se vyskytuje u svobodných žen se základním vzděláním ve věku 80–84 let.

Tab. 29 – Pravděpodobnost být chudý na 70 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
Pohlaví	Rodinný stav	Dosažené vzdělání	Věkové skupiny	Pravděpodobnost
Muž	Ženatý	Vysokoškolské	65–69	0,04043
Žena	Svobodná	Základní	80–84	0,87549

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Při porovnání indikátorů ohrožení příjmovou chudobou na 60 % a 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu, vyšší poměr šancí a pravděpodobnost být chudým se vyskytuje u totožných kategoriích. Jedná se o ženské pohlaví, rodinný stav svobodný, nejvyšší dosažené vzdělání základní a seniorská věková skupina 80–84 let. U věkových skupin na 1. hranici chudoby vychází nejvyšší poměr šancí starší věkové skupiny 85–89letých.

Výsledky vychází konzistentní s výsledky nastudované literatury. Nejvíce diskutovanou charakteristikou se jeví pohlaví. Vyšší šanci a pravděpodobnost být chudým vychází ženám. Výše penze je odvozena z pracovní historie jedince, a jelikož mají ženy obecně nižší platy, jsou také více ohroženy chudobou ve stáří. V produktivním období se od nich obvykle předpokládá sladění práce a rodinného života, kdy se ženy musí starat o rodinu, děti a domácnost, a to může způsobit dlouhodobý výpadek na trhu práce a přerušení pracovní kariéry a nižší platy žen (Charvát, 2017).

Přestože chudoba je vyšší s rostoucím věkem u obou pohlaví, ženy jsou chudobou zasaženy mnohem více. Dle Cubanski a kol. (2018) se míra ohrožení příjmovou chudobou u osob ve věku 65 let a více zvyšuje s narůstajícím věkem a více pro ženy, dále například pro osoby černé pleti či Hispánce. Také se nesmí opomenout na lidi, které trápí špatný zdravotní stav.

Ve své práci *How Many Seniors Live in Poverty?* Cubanski a kol. (2018) zjišťují, že chudoba je nejenže vyšší u seniorské populace, ale také že po 65 roku života nadále roste. Tato analýza byla provedena na 51,1 milionu osob 65+ let. Více než polovina osob 80 a víceletých má dle jejich studie příjmy pod hranicí chudoby oproti jedné třetině osob ve věku 65–69 let.

Senior žijící sám má mnohonásobně vyšší šanci stát se chudým než senior žijící ve vztahu. Nejvíce rostoucí skupinou posledních 20 let, nacházející se pod hranicí příjmové chudoby, jsou ženy seniorky, které žijí v jednočlenné domácnosti (Ivanova, 2017). Rozpad rodiny způsoben rozvodem či ovdověním se tedy také řadí mezi dominantní faktory zvyšující riziko chudoby. Zejména jednočlenné domácnosti seniorů jsou ohroženy chudobou, protože takovéto domácnosti musejí vyjít s jedním příjmem, a to může být složité. Vyšší míra ohrožení příjmovou chudobou pro seniory svobodné, rozvedené a ovdovělé, je dávana do kontextu osamoceního žití právě v rámci jednočlenných domácností (Mareš a Rabušic, 1996). Dalším faktorem zapříčiňujícím či prohlubujícím chudobu je samozřejmě i nízké vzdělání. Déle například zhoršující se zdravotní stav, zadluženost nebo žití v chudém regionu (Rakoczyová, Mareš, 2005; Dekkers, 2008).

7.2.2 Regresní analýza materiální deprivace seniorské populace

V této části práce byla hlouběji analyzována materiální deprivace. Tabulka statistiky účinků (viz. Tab. 30) přináší informaci o signifikanci všech proměnných na hladině významnosti 95 %, a proto budou všechny proměnné zařazeny do výpočtu nejlepšího možného modelu.

Zajímavé zjištění lze pozorovat u seniorských věkových skupin (viz. Tab. 31). O 22–30 % menší šanci být materiálně deprivovaný oproti referenční skupině 65–69 let mají všechny starší věkové skupiny kromě posledního otevřeného intervalu, kde je tato šance vůči referenční skupině vyšší, pouze však jen o 14 %. Když do úvah nebude zahrnuta nejvyšší věková kategorie, lze uvažovat o tom, že s rostoucím věkem dochází ke snižování šance být materiálně deprivováným. Tento fakt potvrzuje záporný odhad parametru β (viz. Příloha 38) u zmíněných věkových kategorií. Například pokud se věková skupina 85–89letých zvýší o jednotku, predikovaná proměnná se sníží o 0,35. Možným vysvětlením je změna hodnotové orientace ve stáří, společně se změnou životního stylu (Duffková a kol., 2008) a také skutečnost, že mnoho zkoumaných položek materiální deprivace se seniorů netýkají či je z jiných důvodů nepotřebují. Jedná se například o splácení různých půjček, možnosti věnovat se ve svém volnu nějaké placené aktivitě či vlastnit počítač a mít internetové připojení (viz. Tab. 1).

Zaměříme-li se na dosažené vzdělání (viz. Tab. 31), vůči referenční skupině vysokoškolského vzdělání, mají všechny zmíněné kategorie vyšší šanci být materiálně deprivované. Seniori, kteří jsou vyučeni mají tuto šanci 4,7krát větší, středoškolsky vzdělání 2,5krát vyšší a seniori pouze se základním vzděláním až 7,8krát vyšší. Ovdovělí jedinci mají šanci být materiálně deprivovaní oproti sezdaným seniorům vyšší pouze 2,3krát, na rozdíl od 5krát vyšší šance u rozvedených a 8,7krát u svobodných seniorů. Mezi pohlavími nevznikla velká odlišnost v šanci být materiálně deprivovaný, neboť výsledná hodnota 6,5 % vyšší šance pro ženy seniorky je téměř rovna jedné, kdy hodnota 1 indikuje nulový rozdíl, tudíž stejné šance pro zvolené kategorie. Akaikeho informační kritérium s každým přidaným modelem správně klesá.

Opět odkazují na veškeré tabulky vztahující se k logistické regresi materiální deprivace českých seniorů do příloh 31–41. Zde se samozřejmě také nachází výsledná hodnota 0,542 pro Hosmer-Lemeshowův test (viz. Příloha 42), kde je třeba zamítnout nulovou hypotézu, neboť tato p-hodnota nevychází signifikantně na hladině významnosti 95 %. Schopnost predikce modelu se zdá být s hodnotou AUC 0,734, označující plochu pod ROC křivkou, dobrá (viz. Příloha 43).

Tab. 30 – Statistika účinků proměnných materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

	STUPNĚ VOLNOSTI	WALDŮV TEST	SIGNIFIKANCE
Pohlaví	1	76,29	<0,001
Věkové skupiny	5	2048,44	<0,001
Rodinný stav	3	22019,22	<0,001
Dosažené vzdělání	3	51116,16	<0,001

Poznámky: všechny kategorie jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 31 – Odhad poměru šancí být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
	Exp (β)				
	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Konstanta	0,058	0,027	0,007	0,008	0,008
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná		9,182	8,696	8,557	8,651
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná		5,229	5,274	5,208	5,164
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná		2,634	2,194	2,310	2,269
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské			7,905	7,910	7,778
vyučení vs. vysokoškolské			4,742	4,686	4,678
střední vs. vysokoškolské			2,537	2,522	2,500
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69				0,781	0,781
75–79 vs. 65–69				0,747	0,747
80–84 vs. 65–69				0,750	0,749
85–89 vs. 65–69				0,705	0,704
90+ vs. 65–69				1,139	1,136
Pohlaví					
žena vs. muž					1,065
Akaikeho informační kritérium	861062,3	806705,2	780314,0	778321,6	778247,1

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Samotný výpočet pravděpodobností (viz. Tab. 32) přinesl zajímavé zjištění. V porovnání s pravděpodobnostmi být chudý zde došlo k prohození mezi pohlavími v nejnižší pravděpodobnosti být materiálně deprivovaným seniorem. S nejnižší pravděpodobností být materiálně deprivovaný vychází vysokoškolsky vzdělaná žena, vdova, ve věku 85–89 let. Takto charakterizovaná seniorka má pravděpodobnost pouze 1,4 % být materiálně deprivovanou. Zatímco žena, která vystudovala pouze základní školu, je svobodná a spadá do věkové kategorie 65–69 let má 37% pravděpodobnost být materiálně deprivovanou.

Tab. 32 – Pravděpodobnost být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE				
Pohlaví	Rodinný stav	Dosažené vzdělání	Věkové skupiny	Pravděpodobnost
Žena	Ovdovělá	Vysokoškolské	85–89	0,01363
Žena	Svobodná	Základní	65–69	0,36808

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Další analyzovanou závislou proměnnou je materiální deprivace chudých seniorů na 60 % hranice chudoby. Tabulka 33 (viz. Tab. 33) přináší informaci, že jsou opět všechny nezávislé proměnné signifikantní.

Nejvýrazněji do výsledného modelu přispívá první přidaná proměnná rodinný stav, následně dosažené vzdělání, věkové skupiny a nejméně pohlaví. Akaikeho informační kritérium se celkově snížilo z hodnoty 513 525 na 436 458 po přiřazení všech predikujících proměnných (viz. Tab. 34). Odhad parametru β (viz. Příloha 55) odpovídá zvýšení závislé proměnné o 2,7, při zvýšení jak kategorie základního vzdělání, tak také kategorie svobodného rodinného stavu o jednotku.

Ve výsledném 4. modelu (viz. Tab. 34) vychází oproti manželskému svazku vyšší podíl šancí u všech zbylých kategorií. Pro svobodné 15,7krát vyšší, rozvedeným 9,5krát vyšší a ovdovělým 3,1krát vyšší šance, že budou materiálně deprivovaní a současně chudí na 1. hranici chudoby. Z dosaženého vzdělání se nejvyšší šance opět vyskytuje u osob se základním vzděláním v kontrastu s vysokoškolsky vzdělaným seniorem, a to 15,5krát vyšší. Oproti referenční kategorii 60–69 let je nižší šance být materiálně deprivovaným a současně chudým na 1. hranici chudoby ve všech věkových kategoriích, kromě poslední skupiny 90 a víceletých. Co se týče pohlaví, žena seniorka zde vychází opět hůře s 1,4krát vyšší šancí být materiálně deprivovanou a současně chudou na 60 % hranice chudoby v porovnání s mužem seniorem.

Odhadovaný model opět daným datům odpovídá na přijatelné úrovni, neboť dle Hosmer-Lemeshowova testu (viz. Příloha 56), s p-hodnotou 0,636, potvrzujeme nulovou hypotézu o tom, že není žádný rozdíl mezi pozorovanými a očekávanými hodnotami predikovanými modelem. Velikost plochy pod ROC křivkou (viz. Příloha 57) s hodnotou AUC 0,817 značí velice dobrou predikční schopnost modelu, neboť se tato hodnota blíží 1.

Tabulky příloh 42 až 55, přehledně zobrazující testovací statistiky a jednotlivé modely, jsou opět k dispozici jako součást příloh.

Tab. 33 – Statistika účinků proměnných materiální deprivace chudých na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

	STUPNĚ VOLNOSTI	WALDŮV TEST	SIGNIFIKANCE
Pohlaví	1	908,45	<0,001
Věkové skupiny	5	2515,85	<0,001
Rodinný stav	3	42102,57	<0,001
Dosažené vzdělání	3	18466,98	<0,001

Poznámky: všechny kategorie jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 34 – Odhad poměru šancí být materiálně deprivovaný a chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
	Exp (β)				
	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Konstanta	0,028	0,009	0,001	0,002	0,001
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná		16,571	8,696	14,707	15,728
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná		9,867	5,274	9,892	9,529
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná		4,004	2,194	3,391	3,129
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské			16,532	16,667	15,470
vyučení vs. vysokoškolské			8,711	8,633	8,572
střední vs. vysokoškolské			3,116	3,101	2,959
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69				0,665	0,663
75–79 vs. 65–69				0,739	0,733
80–84 vs. 65–69				0,564	0,554
85–89 vs. 65–69				0,643	0,628
90+ vs. 65–69				1,154	1,128
Pohlaví					
žena vs. muž					1,369
Akaikeho informační kritérium	513525,46	464532,74	439806,44	437385,55	436457,74

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Výpočet nejnižší a nejvyšší pravděpodobnosti být materiálně deprivovaným a chudým na 60 % hranice příjmové chudoby (viz. Tab. 35) přináší obdobné výsledky jako v předešlém výpočtu pravděpodobností být materiálně deprivovaným. Čtyř procentní pravděpodobnost připadá na ovdovělé, vysokoškolsky vzdělané ženy ve věku 85–89 let a 32% pravděpodobnost se nalézá u svobodných žen ve věku 65–69 let s vystudovanou základní školou.

Tab. 35 – Pravděpodobnost být materiálně deprivovaný a chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
Pohlaví	Rodinný stav	Dosažené vzdělání	Věkové skupiny	Pravděpodobnost
Žena	Ovdovělá	Vysokoškolské	85–89	0,00386
Žena	Svobodný	Základní	65–69	0,32438

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Porovnání indikátorů být materiálně deprivovaný a deprivovaný a současně chudý na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu, poskytuje informaci, že vyšší poměr šancí a také nejvyšší pravděpodobnost se opět nachází u shodných kategorií. V obou případech se jedná o ženské pohlaví, rodinný stav svobodný, nejvyšší dosažené vzdělání základní a nejstarší seniorská věková skupina 90 a více let v případě nejvyšší šance, a naopak nejnižší věková kategorie 65–69 let v případě dopočtu nejvyšších pravděpodobností být materiálně deprivován.

Srovnání v podkapitole analyzující materiální deprivaci také nabízí porovnání pravděpodobností být materiálně deprivovaný a být materiálně deprivovaný a chudý na 60 % hranice příjmové chudoby. I zde jsou jednotlivé charakteristiky osob s nejvyšší a nejnižší pravděpodobností v souladu, avšak oproti analýzám v předcházející podkapitole se kromě shodného dosaženého vzdělání v obou pravděpodobnostech, svobodného rodinného stavu u nejvyšší pravděpodobnosti a skutečnosti, že s nejvyšší pravděpodobností vždy vychází ženské pohlaví, a nikdy mužské, zbytek liší.

Materiální deprivace má velmi silnou vazbu na trh práce a působí na ni charakteristiky „jež určují nejen přístup k zaměstnání, ale i jeho kvalitu, jako je vzdělání a zdravotní stav“ (Sirovátka a Mareš, 2006, str. 649). V porovnání úplných rodin jsou na tom hůře rodiny s nezaopatřenými dětmi, avšak nejvyšší podíl osob závažně materiálně deprivovaných se nachází u rodin neúplných, tzv. single parent. Roku 2015 v Česku bylo 538 tisíc osob spadající do této kategorie a 72 tisíc z toho byly osoby ve věku 65 a více let. V poměru mezi pohlavími to bylo 51 tisíc seniorek a 21 tisíc seniorů (ISPV, 2017). V analyzovaných datech Životní podmínky (EU-SILC) 2019 vyšel v případě obou predikovaných proměnných materiální deprivace výsledek shodně s předloženými daty.

Mezi nejvíce materiálně deprivované dle Šustové z Českého statistického úřadu patří nezaměstnaní, taktéž pracující osoby, pokud jsou jedinou vydělávající osobou v domácnosti, seniorky žijící samostatně a také děti do 16 let (Benešová, 2016).

7.3 Analýza příjmové chudoby a materiální deprivace – senioři (věk 65+) versus produktivní skupina ve věku 15–64 let

V této podkapitole dochází k analýze závislé proměnné být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby, tak také k analýze závislé proměnné být materiálně deprivovaný, tentokrát však do analýzy nevstupovali pouze senioři, ale současně i osoby v produktivním věku (15–64). Kvůli velkému zastoupení produktivní složky byly seniorské věkové skupiny upraveny a sloučeny do kategorií 65–74 let, 75–84 let a 85 a více let.

V první řadě byla v logistické regresi analyzována vysvětlovaná proměnná být chudým na 1. hranici chudoby a vysvětlující proměnné pohlaví, věkové skupiny, rodinný stav a nejvyšší dokončené vzdělání. Při pohledu na tabulku 36 (viz. Tab. 36), obsahující informace o Waldově testu jednotlivých proměnných a jejich signifikance, lze dojít k závěru, že všechny predikující proměnné jsou signifikantní na hladině významnosti α , a tudíž mohou postupně vstoupit do procesu tvorby nejlepšího možného modelu.

Všechny kategorie predikujících proměnných jsou také signifikantní. K nejmenšímu nárůstu vysvětlované proměnné o 0,38 dojde, podle odhadu parametru β , při zvýšení kategorie ženského pohlaví o jednotku a k nejvyššímu nárůstu o 1,98 při zvýšení o jednotku u kategorie základního vzdělání (viz. Příloha 69). Veškeré tabulky vztahující se k vytváření výsledného modelu jsou součástí příloh v rozmezí čísla 56 až 69.

Jako první do analýzy ke konstantě vstoupil rodinný stav, následovaný nejvyšším dokončeným vzděláním, věkovými skupinami a pohlavím. Určení pořadí je deklarováno snižujícím se Akaikeho informačním kritériem s každou další přidanou proměnnou do modelu (viz. Tab. 37). Při pohledu na výsledný model je zjištěna skutečnost, že ani jedna z kategorií nemá nižší šanci být chudou na 1. hranici chudoby oproti dané referenční kategorii. Svobodný člověk má tuto šanci 2,5krát vyšší, ovdovělý 3,8krát vyšší a rozvedený dokonce 5,4krát vyšší oproti ženatému muži či vdané ženě. V kategorii nejvyššího dosaženého vzdělání dominuje základní vzdělání s 7,3krát vyšší šancí být chudým než vysokoškolsky vzdělaná osoba. Střední vzdělání má potom tuto šanci 2,2krát vyšší a člověk vyučený více než 4krát vyšší. Seniorské věkové skupiny oproti referenční produktivní skupině (15–64 let) mají všechny přibližně stejně zvýšenou šanci být chudé (1,7–2krát). Věnujeme-li pozornost pohlaví, zjistíme, že ženy mají o 47 % vyšší šanci být chudé na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu než muži.

Velikost plochy pod ROC křivkou je 0,782, což značí vcelku dobrou predikční schopnost modelu. V případě samotného pohlaví by se jednalo o hodnotu AUC 0,587 označující špatnou predikci (viz. Příloha 71). Hosmer-Lemeshowův test na hladině α vychází signifikantně (viz. Příloha 70), proto dochází k zamítnutí nulové hypotézy o neexistenci rozdílu mezi predikovanou proměnnou a predikujícími proměnnými v odhadovaném modelu.

Tab. 36 – Statistika účinků proměnných na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

	STUPNĚ VOLNOSTI	WALDŮV TEST	SIGNIFIKANCE
Pohlaví	1	22556,48	<0,001
Věkové skupiny	3	35576,43	<0,001
Rodinný stav	3	264559,36	<0,001
Dosažené vzdělání	3	194687,36	<0,001

Poznámky: všechny kategorie jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 37 – Odhad poměru šancí být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
	Exp (β)				
	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Konstanta	0,111	0,048	0,016	0,014	0,011
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná		2,442	1,905	2,331	2,472
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná		5,634	5,325	5,559	5,380
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná		7,703	5,784	4,262	3,826
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské			8,072	7,487	7,266
vyučení vs. vysokoškolské			4,017	3,880	4,057
střední vs. vysokoškolské			2,310	2,256	2,241
Věkové skupiny					
65–74 vs. 15–64				1,711	1,731
75–84 vs. 15–64				1,935	1,967
85+ vs. 15–64				1,915	1,938
Pohlaví					
žena vs. muž					1,470
Akaikeho informační kritérium	5661434,2	5212562,5	4972676,3	4939101,0	4916275,2

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Výpočet pravděpodobnosti být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby dokonale rezonuje odlišnosti mezi pohlavími a věkem. Nejnížší pravděpodobnost byla vypočítána ženatým mužům s vysokoškolským vzděláním spadající svým věkem do produktivní skupiny obyvatelstva. Jeho pravděpodobnost být chudý činí jedno procento. Dále byla dopočítána pravděpodobnost pro ženu se stejnými charakteristikami, která vyšla 1,6 %. Naopak s nejvyšší pravděpodobností vyšla rozvedená žena se základním vzděláním ve věkové skupině 75–84 let. Její pravděpodobnost dosahovala 55 %. Pravděpodobnosti všech seniorských věkových kategorií u žen s těmito charakteristikami vyšly přes 52 %. Další nejvyšší pravděpodobnosti vyšly ženám v seniorském věku se základním vzděláním a rodinným stavem ovdovělým (43–47 %) a až poté vycházeli s vysokými pravděpodobnostmi muži. Muž ve věku 65–74 let, rozvedený se základním vzděláním má pravděpodobnost být chudým 42 % a muž ve věkové kategorii 75–84 se základním vzděláním, který je vdovcem má tuto pravděpodobnost 37 %.

Tab. 38 – Pravděpodobnost být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
Pohlaví	Rodinný stav	Dosažené vzdělání	Věkové skupiny	Pravděpodobnost
Muž	Ženatý	Vysokoškolské	15–64	0,01073
Žena	Rozvedená	Základní	75–84	0,55064

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Poslední analýza z vypočítaných logistických regresí přináší informace o materiální deprivaci českých seniorů a produktivní složky českého obyvatelstva z roku 2019. Signifikance byla u všech nezávislých proměnných potvrzena (viz. Tab. 39). Všechny zvolené kategorie mají na výsledný model statisticky významný vliv, a proto z výsledného modelu nebude žádná z nich vyloučena.

Tentokrát jako první do modelu vstoupilo vzdělání, dále rodinný stav, pohlaví a jako poslední věkové skupiny. Seniorské věkové skupiny 75–84 a 85 a více let jsou jediné kategorie, které mají nižší šanci být materiálně deprivované, a to o 29 a 26 %, spolu s věkovou kategorií 65–74 let, u které se však tato šance rovná téměř 1. Pokud je podíl šancí roven jedné, vysvětluje a vysvětlována proměnná mají shodné šance. Referenční skupinou jim jsou osoby ve věku 15–64. V tomto případě jsou tedy lidé spadající věkem mezi produktivní obyvatelstvo ohroženi materiální deprivací více než senioři ve věku 65 a více let, respektive ve věku 75 a více let. U žen je tato šance být materiálně deprivovanou oproti mužskému pohlaví vyšší o 42 %. Rozvedený člověk se potýká s 3,7krát vyšší šancí, ovdovělý 2,2krát vyšší šancí a svobodný jedinec s šancí 1,8krát vyšší v porovnání s manželským stavem. Středoškolsky vzdělaný člověk dosahuje na 2,3krát vyšší šanci, osoba vyučená 7,2krát vyšší šanci a osoba se základním vzděláním dokonce 11,6krát vyšší šanci v kontrastu s referenční skupinou vysokoškolsky vzdělaného člověka.

Výpočet ROC modelu a jeho plochy pod křivkou přináší informace o dobré predikci modelu, AUC má hodnotu 0,745 (viz. Příloha 85). Hosmer-Lemeshowův test (viz. Příloha 84) vychází opět statisticky významně, tudíž je nutné zamítnout nulovou hypotézu o tom, že mezi predikujícími a predikovanou proměnnou neexistuje rozdíl. Tabulky obsahující tyto informace a bližší přiblížení k jednotlivým modelům jsou opět k nahlédnutí v přílohách 70 až 83.

Tab. 39 – Statistika účinků proměnných materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

	STUPNĚ VOLNOSTI	WALDŮV TEST	SIGNIFIKANCE
Pohlaví	1	11061,94	<0,001
Věkové skupiny	3	2670,56	<0,001
Rodinný stav	3	89213,28	<0,001
Dosažené vzdělání	3	170781,69	<0,001

Poznámky: všechny kategorie jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Tab. 40 – Odhad poměru šancí být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
	Exp (β)				
	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Konstanta	0,054	0,010	0,007	0,006	0,006
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské		13,773	11,536	11,280	11,562
vyučení vs. vysokoškolské		7,469	6,824	7,148	7,181
střední vs. vysokoškolské		2,510	2,282	2,274	2,281
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná			1,809	1,909	1,838
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná			3,894	3,773	3,740
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná			2,065	1,875	2,156
Pohlaví					
žena vs. muž				1,425	1,423
Věkové skupiny					
65–74 vs. 15–64					0,975
75–84 vs. 15–64					0,707
85+ vs. 15–64					0,735
Akaikeho informační kritérium	3522760,4	3278032,4	3186743,1	3175493,2	3172704,8

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Od výpočtu nejnižší a nejvyšší pravděpodobnosti být chudý na 1. hranici chudoby seniorů a produktivní skupiny se pravděpodobnosti materiálně deprivovaných seniorů a produktivní složky liší pouze ve věkové skupině nejvyšší pravděpodobnosti. Ta je nyní vypočítána pro ženy ve věkové kategorii 65–74 let (ve srovnání s chudobou v kategorii 75–84 let). Ovšem stále platí, že se jedná o ženy rozvedené se základním vzděláním. Jejich pravděpodobnost být materiálně deprivovanými vychází na 26 %. Ani ne jedno procento pravděpodobnosti vyšlo ženatým vysokoškolsky vzdělaným mužům v aktivním věku. U žen s těmito charakteristikami vyšla pravděpodobnost také velice malá (0,008). Při dopočtu další nejvyšší pravděpodobnosti byl vypočítán překvapivý výsledek, neboť jsou také 26 procenty ohroženy ženy v aktivním věku, které jsou rozvedené a pouze se základním vzděláním. S 19 % následují muži ve věkové kategorii 65–74 let a muži v produktivním věku, v obou případech také rozvedení a se základním vzděláním. Výpočet vysoké pravděpodobnosti být materiálně deprivovanou osobou ve věku 15–64 let potvrzují jejich vysoké šance vypočítané logistickou regresí.

Tab. 41 – Praviděpodobnost být materiálně deprivovaný u českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE				
Pohlaví	Rodinný stav	Dosažené vzdělání	Věkové skupiny	Praviděpodobnost
Muž	Ženatý	Vysokoškolské	15–64	0,00570
Žena	Rozvedená	Základní	65–74	0,25589

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Ve všech logistických regresích vyšly vyšší šance být chudý či materiálně deprivovaný ženám. V produktivním věku je to především způsobeno platovou nerovností mezi pohlavími, která je v České republice hluboko zakořeněna. Podle Prokopa lze z části gender pay gap vysvětlit „vzděláním, oborem práce, věkem, roky strávenými ve firmě, odpracovanými hodinami či typem úvazku“, zbytek je cena za mateřství (Prokop, 2019, str. 61). V rámci OECD Česká republika dosahuje nejvyšších rozdílů mezi platy matek se zbytkem populace a jelikož je dětská předškolní péče na našem území minimální, velké procento žen se na pracovní trh vrací až po mnoha letech (Prokop, 2019).

Domácnosti tvořené matkami samoživitelkami jsou neúměrně zastoupeny mezi populací nacházející se pod hranicí chudoby. Přestože je s chudobou neodmyslitelně spojená nezaměstnanost, která dramaticky zvyšuje praviděpodobnost sklouznutí pod hranici chudoby, většina žen samoživitelek pracuje na plný úvazek, tudíž zaměstnanost nijak nezaručuje posun jednotlivce či rodiny nad oficiálně stanovenou míru chudoby (Renzetti & Curran, 2005).

Starší ženy jsou, jak již bylo několikrát zmíněno a deklarováno analýzou, mnohem více vystaveny riziku chudoby. Dle Feldsteina (1998) je to především způsobeno faktem, že se obecně dožívají více let v závislosti na jejich delší naději dožití a čím více let žijí, tím je praviděpodobnější, že vypotřebují všechny své úspory. Ovšem druhým faktem stále zůstává, že se jejich život v důchodu pojí s jejich pracovním životem, tedy se mzdou, která jim byla vyplácena (Renzetti & Curran, 2005). A jak již bylo řečeno výše, gender pay gap způsobuje nižší platy žen, takže ve výsledku i nižší důchody žen. Průměrný muž senior pobírá důchod o 2 500 korun českých vyšší než žena seniorka (Doskočilová, 2019; ČSSZ, 2021).

Dle Daniela Prokopa je v České republice ohrožení příjmovou chudobou velmi výrazně ovlivněno dosaženým vzděláním. „Český vysokoškolák má proti člověku se základním vzděláním zhruba desetkrát menší šanci, že bude trpět materiální deprivací nebo že bude nezaměstnaný.“ (2019, str. 44). Ve své knize také píše o mezigeneračním přenosu chudoby. Vysokoškolskému studiu se věnuje většina dětí, jejichž rodiče mají alespoň maturitu, ale na druhou stranu jen velice malé procento osob, jejichž rodiče skončili pouze se základním vzděláním. Studium na vysoké škole je podmíněno aspiracemi a vzděláním rodičů. Dědění dosažené úrovně vzdělání tak zapřičiňuje také dědění chudoby (Prokop, 2019).

Tato slova potvrzují výsledky analytické práce, kdy ve všech logistických regresích vyšly nejvyšší šance být chudý či materiálně deprivovaný osobám se základním vzděláním. Stejně tak nejvyšší praviděpodobnosti byly dopočítány lidem s dokončeným základním vzděláním a nejnižší praviděpodobnosti naopak vysokoškolsky vzdělaným osobám.

Kapitola 8

Závěr

Předložená diplomová práce se zabývala velice aktuálním tématem chudoby a materiální deprivací českých seniorů, neboť seniorská populace je, díky procesu zvanému demografické stárnutí, stále početnější. Stáří je spojováno s odchodem z pracovního trhu a s pobíráním starobního důchodu, který ne vždy zajišťuje důstojné stáří. Důchodci jsou tak odkázáni na své úspory z předešlých let a mnohdy na finanční pomoci druhých. Dle Vidovicové s kolektivem (2015) jsou senioři ve větší míře závislí na nastavení sociálního systému než jiné subpopulace. K přerozdělování sociálních dávek je potřeba znát, které osoby strádají příjmovou chudobou a materiální deprivací více než jiné, a proto je důležité identifikovat právě takové 65 a víceleté osoby, které jsou ohroženy větší měrou.

V této práci byly vytyčeny dva dílčí cíle a jeden hlavní, které se všechny podařilo naplnit. Prvním z menších cílů bylo představení seniorské populace v mezinárodním kontextu. Srovnání zemí Evropské unie proběhlo na základě dat z Eurostatu ve zvoleném roce 2019. Nejvyšší podíl osob 65 a víceletých se nacházel v Itálii s celkovým zastoupením 22,8 % a naopak nejnižší šel nalézt v Irsku, kde podíl seniorské populace činil 14,1 %. V České republice k roku 2019 žilo 19,6 % osob ve věku 65 a více let z celkového počtu obyvatel, což bylo méně než unijní průměr (20,2 %). V souvislosti s vyšší nadějí dožití žen vyšel podíl zastoupení osob 65+ ve všech zemích Evropské unie výrazněji vyšší právě ženám oproti mužům. Nejvyšší zastoupení žen 65+ z celkového počtu obyvatel země bylo možno nalézt v Lotyšsku (13,5 %), nejméně v Irsku (7,5 %). Mužů seniorů žilo nejvíce v Itálii (10 %) a nejméně na Slovensku (6,4 %).

Dále jako součást naplnění tohoto dílčího cíle nesmělo scházet porovnání zemí EU27 a jejich míry ohrožení chudobou a materiální deprivací. Nejvyšší míra ohrožení příjmovou chudobou vycházela v Lotyšsku, kde je ohrožena necelá polovina seniorů (47,9 %), dále v Estonsku s 43,8 % a v Bulharsku s 34,6 % ohrožených seniorů příjmovou chudobou. Nejlépe v roce 2019 vycházelo Slovensko, kde se nacházelo méně než 9 % seniorů ohrožených příjmovou chudobou. Česká republika se s hodnotou (16,6 %) řadí nad unijní průměr 16,1 %. Jednoznačně nejvíce ohroženými zeměmi materiální deprivací vyšly Rumunsko s Bulharskem, ve kterých téměř polovina seniorské populace strádá 5 ze 13 zkoumaných položek. Lucembursko, s velmi nízkým podílem ohrožených osob (1,1 %), vychází v rámci EU27 opět nejlépe. Česká republika se v kontextu 27 zemí Evropské unie řadí na osmé místo s 5,5 % ohrožených seniorů.

Na základě dat z Českého statistického úřadu došlo také k porovnání seniorské populace v národním kontextu. Celá práce byla zaměřena na čtyři hlavní sociodemografické charakteristiky, kterými jsou pohlaví, věkové kategorie, rodinný stav a nejvyšší dokončené

vzdělání, proto byla seniorská populace v roce 2019 popsána na základě těchto charakteristik. Celkově žen ve věku 65 let a více Česká republika registruje přes 1,2 milionu, zatímco mužů seniorů 877 tisíc. Seniorská populace byla rozdělena do šesti věkových kategorií: 65–69, 70–74, 75–79, 80–84, 85–89 a 90 a více let, přičemž nejvyšší zastoupení u obou pohlaví je dle očekávání v nejmladší věkové kategorii 65–69 let, u mužů 316 tisíc a u žen 364 tisíc. Rozdělení dle rodinného stavu prokázalo, že nejvíce mužů seniorů je registrováno v manželském svazku, zatímco u žen seniorek je zastoupení vdaných žen srovnatelné se seniorkami, které jsou vdovami. Nejvyšší dosažené vzdělání vycházelo u mužů seniorů nejčastěji v kategorii vyučen, poté v kategorii úplného středního vzdělání s maturitou, následované vysokoškolským magisterským či inženýrským vzděláním. U žen ve věku 65 a více let nejpočetněji zastoupenou kategorií také vychází vyučení, ale v blízkém kontaktu s úplným středním vzděláním s maturitou a poté základním vzděláním.

Druhým dílčím cílem bylo podrobné představení dat výzkumu Životní podmínky (EU-SILC) 2019 za pomoci deskriptivní statistiky a dopočtu míry ohrožení příjmovou chudobou a míry materiální deprivace. Hranice příjmové chudoby na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního čistého příjmu vyšla pro rok 2019 v České republice na 153 811 korun českých na jeden kalendářní rok, tedy 12 818 Kč na jeden měsíc. Pod touto hranicí se v České republice z celkového počtu obyvatel nacházelo 10 % osob. Míra ohrožení příjmovou chudobou žen (12 %) byla o celé čtyři procenta vyšší než pro muže (8 %). Tato míra vyšla nejvyšší osobám 65 a víceletým, ohroženo bylo téměř 17 % osob ze seniorské populace. V produktivní skupině obyvatel (15–64 let) míra ohrožení příjmovou chudobou vyšla 8% a v předproduktivní skupině obyvatel (0–14 let) 11%. Ženy seniorky v roce 2019 dle dat výzkumu Životní podmínky (EU-SILC) vyšly více než dvojnásobně ohrožené příjmovou chudobou než muži, míra ohrožení chudobou seniorek činila 22 % a mužů seniorů 9 %. Hranice příjmové chudoby 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu pro rok 2019 v České republice vyšla 179 446 korun českých na rok, což v přepočtu na jeden měsíc vycházelo 14 954 Kč. Pod tuto hranici spadalo 18 % osob z celkového počtu obyvatel České republiky. Míra ohrožení příjmovou chudobou na 2. hranici chudoby vycházela ženám 65 a víceletým 41%, zatímco mužů 65+ letých byla ohrožena čtvrtina (26 %).

Přes půl milionu osob žijících v České republice žilo v roce 2019 pod hranicí materiální deprivace, jedná se o 5 % obyvatel. Tyto osoby strádaly nejméně pěti ze 13 zkoumaných položek. Polovina z těchto deprivovaných osob byla současně chudá na 60 % hranice příjmové chudoby, v tomto případě se jednalo o 25% míru materiální deprivace. Tentokrát nebyl nalezen příliš velký rozdíl mezi pohlavími. Míra materiální deprivace u žen dosahovala hodnoty 6 % a u mužů necelých 5 %, zatímco současně deprivovaných a chudých na 1. hranici příjmové chudoby bylo mezi muži (26 %) naopak o jedno procento více než u žen (25 %). Tento trend se prokázal i v seniorské populaci, kde míra materiální deprivace žen ve věku 65 a více let vycházela 6 %, zatímco u mužů 65 a víceletých 4,5 %. Míra materiální deprivace u deprivovaných osob 65+ letých a současně chudých na 60 % hranice příjmové chudoby činila u mužů 21 %, kdežto u žen 15 %. Celkové počty osob, které byly v roce 2019 na základě dat Životních podmínek (EU-SILC) určeny jako chudé na 60 % či 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu a materiálně deprivované celkem či deprivované a současně chudé na 1. hranici chudoby, spolu

s vypočítanými jednotlivými měrami, byly v sedmé kapitole přehledně zobrazeny v tabulkách pro jednotlivé vybrané sociodemografické charakteristiky v seniorské populaci zvlášť za pohlaví.

Hlavním cílem práce bylo podrobit analýze vybrané sociodemografické charakteristiky a na základě nich určit poměry šancí být chudým či materiálně deprivovaným jedincem. Stěžejními analýzami se staly binární logistické regrese, které proběhly v počítačovém softwaru SAS 9.4. Celkem došlo k výpočtu šesti logistických regresí, kde v prvních čtyřech figurují pouze senioři ve věku 65 a více let a do posledních dvou, kromě seniorské populace, byla pro porovnání připojena skupina osob ve věku 15–64 let.

První logistická regrese analyzovala šanci být chudý na 60 % hranice příjmové chudoby u českých seniorů v roce 2019. Nejvýrazněji výsledný model ovlivňoval rodinný stav, kde všechny kategorie vyšly s vyšší šancí být chudé oproti referenčnímu manželskému svazku. Svobodný jedinec ve věku 65 a více let měl tuto šanci vyšší 16krát, rozvedený senior 13krát a ovdovělý 6krát vyšší než senior žijící v manželství. Co se týká dosaženého vzdělání, senior se základním vzděláním měl šanci být chudým na 1. hranici chudoby 9,3krát vyšší a senior s výučním listem 6,1krát vyšší než vysokoškolsky vzdělaný senior. Mezi pohlavími vycházela s vyšší šancí žena oproti muži, a to o 78 %. S narůstajícím věkem docházelo ke zvyšování šance být chudým oproti referenční skupině 65–69 let, přičemž se toto pravidlo netýkalo posledního otevřeného intervalu 90 a více let, kde tato šance byla oproti referenční skupině o 26 % nižší.

Druhá logistická regrese se zabývala výpočtem šance být chudý na 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu. Tentokrát ani jedné ze zkoumaných kategorií nevyšla nižší šance oproti referenční skupině. Nejvýrazněji opět přispěl rodinný stav, kde se svobodný jedinec ve věku 65+ musel potýkat s 9,6krát vyšší šancí být chudý než ženatý senior či vdaná seniorka. Základní vzdělání pro seniory zvyšuje šanci být chudým na 2. hranici chudoby 5,5krát vůči vysokoškolsky vzdělanému seniorovi. Nejvyšší šance být chudým kulminovala ve věkové kategorii 80–84 let, v porovnání s kategorií 65–69 let je tato šance vyšší 2,3krát. Ženám se tato šance oproti předešlé regresi snížila o polovinu a vyšla o 38 % vyšší pro ženy než pro muže.

Poté následovaly dvě regrese, které vypočítaly vyšší či nižší šance být materiálně deprivovaným seniorem na základě zvolených charakteristik. V prvním případě, kdy byla dopočítávána šance být materiálně deprivovaným seniorem, opět šlo pozorovat výsledky vyšších šancí u všech kategorií rodinného stavu i nejvyššího dosaženého vzdělání oproti referenčním kategoriím. Věkové seniorské skupiny tentokrát přinesly sestupnou tendenci s narůstajícím věkem, mimo otevřeného intervalu 90+ let. Věková skupina 70–74letých měla o 22 % nižší šanci být materiálně deprivovaná oproti skupině 65–69letých, zatímco věková kategorie 85–89letých tuto šanci měla nižší již o 30 %. Ženám seniorkám zde vyšel výsledek roven téměř jedné (6,5 %), což značí takřka shodné šance s muži seniory být materiálně deprivované.

Poslední ze série regresí konkrétních pouze za české seniory byla binární logistická regrese, která vypočítala šance být materiálně deprivovaným a současně chudým seniorem na 60 % hranice příjmové chudoby. U vyšších věkových skupin klesá šance být materiálně deprivovaným a zároveň chudým seniorem. Ovšem i zde lze pozorovat výjimku v nejvyšší věkové skupině, kdy člověk ve věku 90 a více let má o 13 % vyšší šanci než osoba ve věkovém rozmezí 65–69 let, že bude materiálně deprivovaná a chudá na 60 % hranice příjmové chudoby. Dle rodinného stavu mají svobodní jedinci 15,7krát vyšší šanci být materiálně deprivovaným a chudým seniorem

oproti sezdanému seniorovi. Rozvedeným jedincům ve věku 65+ vyšla tato šance 9,5krát vyšší a ovdovělému seniorovi více než 3krát vyšší šance být materiálně deprivovaný a chudý na 1. hranici chudoby než seniorovi v manželském svazku. Vůči vysokoškolskému vzdělání má 15,5krát vyšší šanci být materiálně deprivovaný a chudý senior ve věku 65+ se základním vzděláním a 8,6krát vyšší šanci vyučený senior. Osoba 65 a víceletá má téměř 3krát vyšší šanci, že bude materiálně deprivovaná a chudá na 1. hranici chudoby. Mezi pohlavími ženám vyšla o 37 % vyšší šance než mužům seniorům být materiálně deprivovanou a zároveň chudou seniorkou ve věku 65 let a více.

Následné dvě logistické regrese, jak již bylo řečeno, analyzovaly spolu se seniorskou populací produktivní skupinu ve věku 15–64 let. Regrese byly omezeny pouze na výpočet šance být chudý na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního čistého příjmu a být materiálně deprivovaný. Všem seniorským věkovým kategoriím vyšla vyšší šance být chudý na 60 % hranice chudoby vůči referenční kategorii 15–64 let, a to 1,7krát až 2krát vyšší. Mezi pohlavími vyšla žena s vyšší šancí o 47 % být chudou než muž. Z kategorií rodinného stavu nejhůře dopadl stav rozvedený/rozvedená, neboť takový člověk má více než 5krát vyšší šanci být chudým na 1. hranici chudoby oproti ženatému muži či vdané ženě. Téměř 4krát vyšší tato šance vyšla ovdovělému jedinci a svobodnému jedinci 2,5krát vyšší vůči osobě v manželském svazku. V nejvyšším dosaženém vzdělání opět s nejvyšší šancí být chudým na 60 % hranice příjmové chudoby, oproti vysokoškolsky vzdělanému jedinci, vyšla osoba pouze se základním vzděláním (7,2krát vyšší šance), následovaná vyučením (4krát vyšší šance) a středním vzděláním (2,2krát vyšší šance).

Šance být materiálně deprivovaným překvapivě vyšla nižší pro seniory než pro osoby v produktivním věku, a to v průměru o 19 %. Dáváno je to do souvislosti se změnou životního stylu a stanoveným hodnotovým žebříčkem ve stáří. Mezi pohlavími opět vyšla žena s vyšší šancí být materiálně deprivovanou. Vyšší šanci dle dat výzkumu Životní podmínky (EU-SILC) v roce 2019 měla žena 1,4krát než referenční muž. Nejvýrazněji ze všech kategorií se projevilo základní vzdělání, jenž určovalo 11,6krát vyšší šanci pro jedince s tímto nejvyšším dosaženým vzděláním vůči vysokoškolsky vzdělanému člověku. V kategorii rodinného stavu oproti manželskému svazku vyšel rozvedený jedinec s 3,7krát vyšší šancí, ovdovělý jedinec s 2,2krát vyšší šancí a svobodný s 1,8krát vyšší šancí být materiálně deprivovaným.

Na základě provedených analýz došlo k verifikaci hypotéz stanovených v úvodu práce. První hypotéza ve znění: *Ženy díky svému postavení na trhu práce a mateřství mají vyšší šanci být chudé či materiálně deprivované než muži. Tyto tendence se projeví také v seniorském věku, se podařila potvrdit.* Veškeré logistické regrese, ve kterých byla analyzována chudoba a materiální deprivace, vyšly s vyšší šancí stát se chudými ženám oproti mužům, a to jak v seniorské populaci, tak také v analýze seniorů a produktivní skupiny. Jedině při analyzování materiální deprivace českých seniorů vyšla tato šance velmi nízká s hodnotou vyšší šance o 6,5 %. Tato hodnota je velmi blízká 1, kdy dochází ke sjednocení šancí mezi zkoumanou a referenční kategorií.

Druhá výzkumná hypotéza byla zaměřena na rodinný stav a zněla: *Chudobě a materiální deprivaci jsou nejvíce vystaveny osoby samostatně žijící, proto oproti manželskému svazku budou všechny kategorie dosahovat vyšší šance být chudé či materiálně deprivované.* Tuto hypotézu se podařilo jednoznačně potvrdit. Ve všech regresních analýzách vždy vyšly vyšší šance být chudý

či materiálně deprivovaný svobodným, rozvedeným i ovdovělým jedincům oproti sezdanému člověku. Nejvyšší šance ze všech analýz v rámci rodinného stavu vyšla pro svobodného jedince ve věku 65 a více let vůči seniorovi v manželském svazku, který měl více než 16krát vyšší šanci být chudým na 60 % hranice příjmové chudoby.

K jednoznačnému potvrzení došlo i u třetí stanovené hypotézy týkající se nejvyššího dosaženého vzdělání. *Čím vyšší dokončené vzdělání jedinec má, tím má nižší šanci být chudý či materiálně deprivovaný. Osoba se základním vzděláním tak bude mít mnohem vyšší šanci být chudá nebo materiálně deprivovaná oproti vysokoškolsky vzdělanému člověku.* Všechny jednotlivé logistické regrese přinášejí výsledek o velmi vysoké šanci být chudý či materiálně deprivovaný pro osoby pouze se základním vzděláním vůči člověku s vystudovanou vysokou školou. Nejvyšší šance byla nalezena u analýzy materiální deprivace a současně chudoby na 1. hranici mezi seniory, kdy osoba ve věku 65+ let se základním vzděláním měla 15,5krát vyšší šanci být deprivovaná a chudá než vysokoškolsky vzdělaný senior.

Poslední stanovená hypotéza byla zaměřena na věkové skupiny a dle nastudované literatury byla vymezena ve znění: *S rostoucím věkem jedince a více letům života odkázaných pouze na starobní důchod (popřípadě jiný typ důchodu) a na své životní úspory, dochází ke zvyšování šance být chudým a materiálně deprivovaným. Vyšší věk indikuje větší šanci být chudý či materiálně deprivovaný.* Tato hypotéza však potvrzena nebyla. Šance být chudým či materiálně deprivovaným jedincem povětšinou vycházely velmi podobně. U výpočtu šance být chudým seniorem na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu šance s věkem rostly, avšak věková skupina 90 a víceletých měla již šanci být chudá na 1. hranici chudoby nižší než senior ve věku 65–69 let. Na hranici 70 % příjmové chudoby vyšla šance být chudým oproti 65–69letým rostoucí do věkového rozmezí 80–84 let, poté klesala. Výsledky pro materiální deprivaci seniorů indikují opačné hodnoty, než jaké byly očekávány na základě hypotézy. Věkové kategorie 70–74, 75–79, 80–84 a 85–89 všechny vyšly s nižší šancí být materiálně deprivovaným seniorem než osoba ve věku 65–69. S vyšší šancí, pouze však o 14 %, vyšla poslední otevřená kategorie 90+ letých. Stejně tendence se prokázaly i u seniorů materiálně deprivovaných a zároveň chudých na 1. hranici chudoby. V porovnání s produktivní skupinou vyšla seniorům vyšší šance být chudý na 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu, ovšem nelze říci, že s rostoucím věkem se tato šance zvyšuje. Pro všechny věkové seniorské skupiny byly vypočítány šance téměř shodné. A naopak nižší šance být materiálně deprivovaný byly dopočítány seniorům vůči osobám ve věku 15–64 let. Hypotéza založena například na Vidovičové s kolektivem (2015), kteří ve své studii píší, že u seniorů ve vyšších věkových skupinách se situace výrazně zhoršuje byla zcela vyvrácena v případě materiální deprivace a svého potvrzení nedosáhla ani v případě ohrožení příjmovou chudobou, kde byly výsledné šance velmi podobné.

Součástí předkládané diplomové práce také bylo nalezení odpovědi na výzkumnou otázku *Zdali osoby s určitými sociodemografickými charakteristikami mají nejvyšší pravděpodobnost být chudé, mají současně nejvyšší pravděpodobnost být materiálně deprivované?* Aby bylo možné odpovědět na tuto otázku stanovenou v úvodu práce, bylo nutné dopočítat pravděpodobnosti být chudý či materiálně deprivovaný mezi seniory a také seniory dohromady s jedinci ve věku 15–64 let. Nejvyšší pravděpodobnost být chudý na 60 % a také 70 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního čistého příjmu dle dat výzkumu Životních podmínek (EU-SILC)

v roce 2019 v seniorské populaci vycházela svobodným ženám ve věku 80–84 let se základním vzděláním. Nejvyšší pravděpodobnost být materiálně deprivovaným a také materiálně deprivovaným a zároveň chudým seniorem na 60 % hranice chudoby vyšla také svobodným ženám s nejvyšším dokončeným základním vzděláním ve věku 65–69 let. Nalezená odpověď na výzkumnou otázku v rámci seniorské populace tedy obsahuje částečnou negaci, neboť seniorka s nejvyšší pravděpodobností být chudá, tak také materiálně deprivovaná v roce 2019 na základě zkoumaných dat vyšla v odlišných věkových kategoriích. Většina sociodemografických charakteristik je však ve shodě.

Pravděpodobnosti vypočítané společně pro osoby 65 a víceleté a osoby ve věku 15–64 let také téměř shodné sociodemografické charakteristiky, pro osoby s nejvyšší pravděpodobností být chudé či materiálně deprivované, přinášejí. Nejvýraznější pravděpodobnost být chudým na 60 % hranice ekvivalizovaného disponibilního příjmu vyšla rozvedené ženě ve věku 75–84 let s vystudovaným základním vzděláním. Nejvyšší pravděpodobnost být materiálně deprivovaný shodně vycházela ženám se základním vzděláním, jež byly rozvedené, ovšem věková kategorie byla nižší než v případě chudoby. Jednalo se o ženy v rozmezí 65–74 let. Jak v případě analýzy pouze seniorské populace 65 a víceletých, tak také v případě dopočtu nejvyšších pravděpodobností být chudý a materiálně deprivovaný v produktivní a postproduktivní populaci téměř shodné charakteristiky osob (s rozdílnou věkovou kategorií) přinášejí.

V úvodu práce byly stanoveny cíle, které se podařilo naplnit, hypotézy, které byly v závěru práce verifikovány a výzkumná otázka, na kterou byla nalezena odpověď. Diplomová práce byla zaměřena na analýzu čtyř sociodemografických charakteristik a dle výpočtu poměru šancí a pravděpodobností se prokázalo vzdělání jako nejvíce determinující charakteristika. Jedná se především o nejnižší z kategorií dokončeného vzdělání, tedy základní vzdělání, které vždy figuruje u osoby s nejvyšší pravděpodobností být chudou či materiálně deprivovanou. Také osoby se základním vzděláním vždy dosahují mnohonásobně vyšší šance být chudé nebo materiálně deprivované oproti vysokoškolsky vzdělanému člověku. Významně také vychází charakteristika pohlaví. Žena má vždy vyšší šanci a pravděpodobnost být chudá či materiálně deprivovaná, ovšem šance žen seniorek nejsou tak výrazně vyšší oproti mužům seniorů.

Tato diplomová práce předkládá ucelený pohled na aktuální a velice relevantní problematiku příjmové chudoby a materiální deprivace v rámci seniorské populace České republiky. Práce vycházela z výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC) 2019 a díky dopočtu měř ohrožení příjmové chudoby a materiální deprivace došla k závěru, že počet ohrožených osob v seniorském věku tvoří významný podíl z celkového počtu osob 65 a víceletých. Tato problematika proto nemůže zůstat opomenuta, a naopak se jí musí věnovat značná pozornost ze strany sociální politiky a celé společnosti. Jedním z nejdůležitějších podnětů zůstává probíhající proces demografického stárnutí a s ním spojený nárůst osob ve věku 65 a více let. Analýza chudoby, materiální deprivace a osob, které jsou touto problematikou dotčené, přináší nejen průkazné informace o nutnosti řešit současnou situaci v Česku, ale především také poukazuje na důležitost zaměření se na prevenci. Dle mého názoru je nutné podporovat vzdělání jedinců, rovnost pohlaví na trhu práce, tvorbu rodin a adekvátní sladění rodinného a pracovního života. Pokud dojde ke zlepšování těchto oblastí v celé společnosti, dojde ke snížení osob ohrožených příjmovou chudobou a materiální deprivací, a to taktéž mezi osobami v seniorském věku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 15% of all EU employees are low-wage earners. *Eurostat* [online]. 2020c [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20201214-1>
- ABRAMS, D., PS. RUSSELL, M. VAUCLAIR a H. SWIFT. *Ageism in Europe: Findings from the European Social Survey*. London: AgeUK, 2011. ISBN 978-09568731-0-1.
- Active Ageing. *Special Eurobarometer 378* [online]. 2012 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eip/ageing/file/315/download_en%3Ftoken=uXbhtqyU
- Ageing Europe: — looking at the lives of older people in the EU [online]. *Eurostat*, 2019b, s. 162 [cit. 2020-12-04]. ISSN 978-92-76-09815-7. Dostupné z: doi:10.2785/811048
- Ageing in the workplace. World Health Organization [online]. 2021 [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.who.int/ageing/features/workplace-ageism/en/>
- ALKIRE, Sabina a James FOSTER. Understandings and misunderstandings of multidimensional poverty measurement. *The Journal of Economic Inequality* [online]. 2011, 9, 289–314 [cit. 2020-11-02]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/225650144_Understandings_and_misunderstandings_of_multidimensional_poverty_measurement
- ANALÝZA: Odstraňování deformace věkových struktur historických populací. *Demografický informační portál* [online]. 2010 [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=708
- BARTOŠOVÁ, M. Vybrané zajímavosti z ekonomické činnosti českých seniorů. RABUŠIČ, Ladislav. *Česká společnost a senioři senioři: sociální, ekonomické a politické aspekty demografického stárnutí české společnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 1997, s. 91–101. ISBN 8021017295.
- BENEŠOVÁ, Barbora. Materiální situace Čechů se zlepšila. Zhruba milion lidí přesto ohrožuje chudoba. *Český rozhlas* [online]. 2016 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/materialni-situace-cechu-se-zlepsila-zhruba-milion-lidi-presto-ohrozuje-chudoba_201605121829_kwinklerova
- BÖHNKE, Petra. Implications of the Activation Paradigm on Poverty and Social Exclusion in Germany: Facts, Hypotheses, Uncertainties. *German Policy Studies*. 2010, 6(1), 185-209.
- Brexit. *Evropská rada* [online]. 2020 [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-uk-after-referendum/#>

- BUTLER, R. Combating ageism. *International Psychogeriatrics* [online]. 2009, **21**(2), 211-211 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: doi:10.1017/S104161020800731X
- COALE, Ansley J. Demographic Transition. EATWELL, J., M. MILGATE a P. NEWMAN. *Social Economics. The New Palgrave*. London: Palgrave Macmillan, 1989, s. 16–23. ISBN 978-0-333-49529-2.
- CRYSTAL, S. Economic Status of the Elderly. In *Handbook of Aging and the Social Sciences* [online]. San Diego: Academic Press, 1996, **4**, 388–409 [cit. 2020-12-04].
- CUBANSKI, Juliette, Wyatt KOMA, Anthony DAMICO a Tricia NEUMAN. How Many Seniors Live in Poverty? *Issue Brief* [online]. 2018 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://collections.nlm.nih.gov/master/borndig/101740411/Issue-Brief-How-Many-Seniors-Live-in-Poverty.pdf>
- D4 Index stáří v roce 2005. Český statistický úřad [online]. 2009 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/030703104>
- DEKKERS, Gijs J.M. Are you unhappy? Then you are poor! Multi-dimensional poverty in Belgium. *International Journal of Sociology and Social Policy* [online]. 2008, **28**(11/12), 502-515 [cit. 2021-6-21]. ISSN 0144-333X. Dostupné z: doi:10.1108/01443330810915215
- Demografické ročenky (pramenná díla). Český statistický úřad [online]. 2019b [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie
- Demografické stárnutí. *Demografický informační portál* [online]. 2014a [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_starnuti=
- DIMITROVÁ, Michaela. Demografické souvislosti stárnutí. *Naše společnost* [online]. 2007, **1**, 24–30 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a1131/f28/Dimitrov%C3%A1%20Michaela.%20Demografick%C3%A9%20souvislosti%20st%C3%A1rnut%C3%AD.pdf
- DOSKOČILOVÁ, Veronika. Průměrný důchodce má starobní důchod téměř 13 tisíc. Tradičně berou více muži. *Měšec.cz* [online]. 2019 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/aktuality/prumerny-duxodce-ma-starobni-duxod-temer-13-tisic-tradicne-berou-vice-muzi/>
- DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. Sociologie životního stylu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-123-6.
- Důchodová statistika. Česká správa sociálního zabezpečení [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/99428/Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casov_e_rade.pdf/a9b4355f-343f-7f3c-eaef-485a15ec2098
- DUPALOVÁ, Petra a Klára HULÍKOVÁ TESÁRKOVÁ. Co prozradí věková pyramida? *Geografické rozhledy* [online]. 2014, **23**(5), 20–21 [cit. 2020-12-04]. Ke stažení: <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/266/pdf>

DYSON, Tim. *Population and Development: The Demographic Transition*. USA: Zed Books, 2013. ISBN 1848139136.

Europe 2020 indicators - poverty and social exclusion. *Eurostat: Statistics Explained* [online]. 2018 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20201214-1>

Evropa 2020: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. *Evropská komise* [online]. Brusel, 2010, 1–35 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getmedia/7c31b211-1a5a-46a8-b6bd-151b72dc94ec/eu2020-cj.pdf>

FELDSTEIN, K. *Social Security's gender gap*. New York Times, 1998.

Gender pay gap statistics. *Eurostat: Statistics Explained* [online]. 2019a [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics

Glossary: At-risk-of-poverty rate. *Eurostat: Statistics Explained* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At-risk-of-poverty_rate

Government policies to address population ageing. *United Nations* [online]. 1. 2020a [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/files/documents/2020/Oct/undesa_pd_2020_pf_government_policies_population_ageing.pdf

HABERLOVÁ, Věra. Životní úroveň: komu se vede lépe? *STEM: Empirický výzkum pro demokracii* [online]. Praha: Ústav empirických výzkumů, z.ú., 2002 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/zivotni-uroven-komu-se-vede-lepe/>

HALLERÖD, Björn. Making Ends Meet: Perceptions of Poverty in Sweden. *International Journal of Social Welfare*. 2007, 4(3), 174-189.

HENDL, Jan. Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat. 4., rozš. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0200-4.

Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2019. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2020c [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/hlavni-zmeny-v-duchodovem-pojisteni-schvalene-v-roce-2019>

HOLMEROVÁ, Iva, Božena JURAŠKOVÁ a Květuše ZIKMUNDOVÁ. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: EV public relations, 2007. ISBN 978-80-254-0179-8.

HORA, Ondřej, Pavel KOFROŇ a Tomáš SIROVÁTKA. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2008. ISBN 978-80-7416-002-8.

HORÁKOVÁ, Markéta. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU - vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-129-2.

Hosmer-Lemeshow Test: Definition. *Statistics How To* [online]. 2016 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.statisticshowto.com/hosmer-lemeshow-test/>

HUBER, Marc a Danny MODLIN. *Statistics 1: Introduction to ANOVA, Regression, and Logistic Regression Course Notes* [online]. United States: SAS Institute, 2017 [cit. 2021-6-21]. ISBN 97-1-63526-090-8.

CHARVÁT, Ondřej. Rovnost žen a mužů v nedohlednu: Feminizace chudoby přetrvává. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2017 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/magazin/lide/rovnost-zen-a-muzu-v-nedohlednu-feminizace-chudoby-pretrvava/>

Chcete se dožít stovky? Sýr, víno a rodina, vzkazují Italové. *Český rozhlas* [online]. 2016 [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/chcete-se-dožit-stovky-syr-vino-a-rodina-vzkazuji-italove-6534485>

In 2019 the number of population at risk of poverty continued to reduce. Centrālā statistikas pārvalde [online]. 2020 [cit. 2021-6-24]. Dostupné z: <https://www.csb.gov.lv/en/statistics/statistics-by-theme/social-conditions/poverty/search-in-theme/2825-monetary-poverty-and-income-inequality>

IVANOVA, Iglika. *Poverty and Inequality Among British Columbia's Seniors* [online]. Vancouver: CCPA, 2017 [cit. 2021-6-21]. ISBN 978-1-77125-339-0. Dostupné z: https://www.richmondprc.org/wordpress/wp-content/uploads/2013/08/ccpa-bc_seniors-inequality.pdf

JAHODA, Robert, Jiří VYHLÍDAL, Jana GODAROVÁ a Pavel KOFROŇ, VIDOVIČOVÁ, Lucie, ed. *Příjmová chudoba a materiální deprivace seniorů: subjektivní a objektivní pohledy*. Praha: VÚPSV, 2015. ISBN 978-80-7416-215-2.

JEHOEL-GIJSBERS, Gerda a Cok VROOMAN. *Social Exclusion of the Elderly A Comparative Study of EU Member States* [online]. ENEPRI, 2008 [cit. 2020-12-04]. ISBN 978-92-9079-814-9.

KALVACH, Zdeněk, Zdeněk ZADÁK, Roman JIRÁK, Helena ZAVÁZALOVÁ a Petr SUCHARDA. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6.

KATZ, Stephen. Busy Bodies: Activity, Ageing and the Management of the Everyday Life. *Journal of Ageing Studies* [online]. 2000, 14(2), 135–152 [cit. 2020-11-12]. ISSN 0890-4065. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/podzim2013/SOC570/um/Katz_Busy_Bodies_2000.pdf

KELLER, Jan. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-807419-031-5.

KOLÁŘOVÁ, Kateřina. Hledáte dobré zařízení pro seniory? První pravidlo z pěti zní: Čichejte! *Vitalia.cz: chytře na život* [online]. 2011 [cit. 2020-11-06]. Dostupné z: <https://www.vitalia.cz/clanky/jak-poznat-dobre-zarizeni-pro-seniory/>

KREBS, Vojtěch a kolektiv. *Sociální politika*. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2007.

- KUCHAŘOVÁ, Věra. *Život ve stáří: Zpráva o výsledcích empirického šetření* [online]. Praha: VÚPSV, 2002 [cit. 2020-11-06]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/236543-Zivot-ve-stari-zprava-o-vysledcich-empirickeho-setreni.html>
- LEE, Roland a Andrew MASON. What Is the Demographic Dividend? *The Economics of Demographics* [online]. 2006, **43**(3) [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2006/09/basics.htm>
- LEE, Ronald. The Demographic Transition: Three Centuries of Fundamental Change. *Journal of Economic Perspectives* [online]. Fall, 2003, **17**(4), 167–190 [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/089533003772034943>
- LING, Charles, Jin HUANG a Harry ZHANG. AUC: a Statistically Consistent and more Discriminating Measure than Accuracy. In: *Ijcai* [online]. 3. 2003, s. 519–524 [cit. 2021-6-22]. Dostupné z: <https://www.csd.uwo.ca/~xling/papers/ijcai03.pdf>
- Living conditions in Europe - poverty and social exclusion. *Eurostat: Statistics Explained* [online]. 2020d [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion#Key_findings
- MACK, Joanna a Stewart LANSLEY. *Poor Britain* [online]. London: MORI, 1985 [cit. 2020-09-11]. ISBN 0-04-336082-3. Dostupné z: <https://www.poverty.ac.uk/system/files/poor-britain-Mack&Lansley.pdf>
- MAREŠ, Petr. *Chudoba v České republice v datech (šetření sociální situace domácností): Dílčí studie projektu o možnostech monitorování chudoby v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2004, s. 57 [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_146.pdf
- MAREŠ, Petr a Ladislav RABUŠIČ. K měření subjektivní chudoby v české společnosti. *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, **32**(3), 297-315 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1996/03/05.pdf>
- MAREŠ, Petr. Subjektivní míry chudoby. *Monitorování chudoby v České republice* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2002, 31-59 [cit. 2020-09-11]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/fulltext/Sirchu.pdf>
- MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006. ISBN 80-87007-15-8.
- MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-9-4.
- MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-61-3.
- Material and social deprivation rate by age, sex and most frequent activity status. Eurostat [online]. 2021 [cit. 2021-6-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDSD01_custom_1091477/default/table?lang=en
- MEASURING POVERTY. *The World Bank Group* [online]. Washington, 2020a [cit. 2020-09-11]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/topic/measuringpoverty#1>

MELOUN, Milan a Jiří MILITKÝ. *Statistická analýza experimentálních dat*. Vyd. 2., upr. a rozš. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1254-0.

MISTURELLI, Federica a Claire HEFFERNAN. The concept of poverty: A synchronic perspective. *Progress in Development Studies*. 2010, **10**(1), 35-58.

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2014 [cit. 2020-09-11]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/NAP_311214.pdf/0cc270fa-dbf9-fcd5-93d6-5e7b0e9376b2

Názory občanů na výši důchodů. *STEM: Empirický výzkum pro demokracii* [online]. Praha: Ústav empirických výzkumů, z.ú., 2009 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/nazory-obcanu-na-vysi-duxodu/>

NEDOMOVÁ, Eva a Marie ŠPILÁČKOVÁ. Chudoba, definování a možnosti jejího měření. *FÓRUM sociální politiky* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2014, (1), 1-8 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/vedtym/dok/publikace/spilackova_nedomova_forum%201_2014.pdf

Nejstarší člověk. *Wikipedia* [online]. 2020b [cit. 2020-11-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nejstar%C5%A1%C3%AD_%C4%8Dlov%C4%Bk

NEŠPOROVÁ, Olga, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zajištění potřeb seniorů s důrazem na roli nestátního sektoru*. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-87007-96-9.

NIEMIETZ, Kristian. Measuring Poverty: Context-Specific but not Relative. *Journal of Public Policy*. 2010, **30**(3), 241-262.

NOLAN, Brian a Christopher T. WHELAN. Using non-monetary deprivation indicators to analyze poverty and social exclusion: Lessons from Europe? *Journal of Policy Analysis* [online]. 2010, **29**(2), 305–325 [cit. 2020-11-02]. ISSN 1520-6688. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/pam.20493>

O jaký důchod se zajímáte? *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2020a [cit. 2020-11-06]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod>

PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0076-8.

PAVLÍK, Zdeněk, Jitka RYCHTAŘÍKOVÁ a Alena ŠUBRTOVÁ. *Základy demografie*. Praha: Academia, 1986.

People at risk of poverty or social exclusion by age and sex. *Eurostat* [online]. 2021 [cit. 2021-6-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PEPS01__custom_1091448/default/table?lang=en

PIACHAUD, David. Patterns of Income and Expenditure within Families. *Journal of Social Policy* [online]. Cambridge University Press, 1982, **11**(4), 469-482 [cit. 2020-11-02]. Dostupné z: doi:10.1017/S0047279400022534

PIACHAUD, David. Peter Townsend and the Holy Grail. *New Society*. 1981, **57**(10), 419-421 [cit. 2020-11-02].

- Population: Structure indicators. *Eurostat: Database* [online]. 2020b [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjanind/default/table?lang=en
- Poverty. The World Bank Group [online]. Washington, 2020b [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/10/07/covid-19-to-add-as-many-as-150-million-extreme-poor-by-2021>
- PRESTON, S.H. Children and the Elderly. Divergent Paths for America's Dependents. *Demography* [online]. 1984, **21**, 435–456 [cit. 2020-12-04].
- Projekce obyvatelstva České republiky - 2018 - 2100. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61566242/1301391804.pdf/f12a1421-c912-424d-af1a-c96e89d44111?version=1.2>
- PROKOP, Daniel. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Brno: Host, 2019. ISBN 978-80-7577-991-5.
- Příjmy a životní podmínky domácností - 2019. EU-SILC. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-2019>
- Příjmy a životní podmínky domácností - 2020. EU-SILC. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-cdknb922a5>
- RABUŠIC, Ladislav. *Mnohonásobná lineární regrese* [online]. 2004 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/podzim2004/SOC418/multipl_regres_1.pdf
- RAKOCZYOVÁ, M., MAREŠ, P. 2005. Sociální vyloučení a chudoba v ČR ve srovnání se zeměmi EU. S. 26–48 in Kolektiv autorů. *Směrování české sociální politiky s důrazem na agendu Lisabonské strategie*. Brno: VÚPSV Praha. cit. [2012-06-06] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_171.pdf#page=26
- RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024605252.
- RINGEN, Stein. Problém chudoby – několik doporučení k definici a měření. *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2005, **41**(1), 125-139 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2005/01/07.pdf>
- ROOM, Graham. 'New poverty' in the European Community. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan, 1990. ISBN 9780333522950.
- Rozdíly v odměňování žen a mužů v Evropě: infografika. *Evropský parlament* [online]. 2020 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/priorities/socialni-zaclenovani/20200227STO73519/rozdily-v-odmenovani-zen-a-muzu-fakta-a-cisla-infografika>

- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. Demografické faktory stárnutí. *Demografie: revue pro výzkum ročník 53 populačního vývoje* [online]. Český statistický úřad, 2011, **53**(2), 97–108 [cit. 2020-11-06]. ISSN 0011-8265. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541275/180311q2.pdf/f6c99986-ab28-42c5-bbb5-a3e9a44ed096?version=1.0>
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Nebojte se logistické regrese. In: *Sociologický časopis* [online]. 39 (4). Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000, s. 475-492 [cit. 2021-6-21].
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, c2004. ISBN 80-7367-124-7.
- SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. Sociologie stáří a seniorů. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3850-5.
- SEN, Amartya. Poor, relatively speaking. *Oxford Economic Papers* [online]. 1983, **35**(2), 153-169 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <https://mileskorak.files.wordpress.com/2012/05/poor-relatively-speaking-sen.pdf>
- Seznam nejstarších obyvatel Česka. *Wikipedia* [online]. 2020a [cit. 2020-11-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_nejstar%C5%A1%C3%ADch_obyvatel_%C4%8Ceska
- SIROVÁTKA, Tomáš a Petr MAREŠ. Chudoba, deprivace, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí. In: *Sociologický časopis* [online]. 42 (4). 2006, s. 627–655 [cit. 2021-6-21].
- SIROVÁTKA, Tomáš, Pavel KOFROŇ a Robert JAHODA. *Rizika příjmové chudoby a materiální deprivace v České republice: (celková situace a vybrané aspekty na datech SILC)*. Praha: VÚPSV, 2011. ISBN 978-80-7416-092-9.
- SKÁLOVÁ, Jitka. Spokojenost českých seniorů s životem v důchodu. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* [online]. 2015, **7**(1), 137–155 [cit. 2020-11-12]. ISSN 2336-6346. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/15721/1/Skalova.pdf>
- Spotřební koš. *Else AZ* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-08-30]. Dostupné z: <http://www.elseaz.cz/slovník/spotrebni-kos/>
- Starobní důchod podrobně. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2020b [cit. 2020-11-06]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni- duchod-podrobne>
- Starobní důchody. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2020b [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/starobni- duchody>
- Statistiky příjmové chudoby. *Eurostat: Statistics Explained* [online]. 2020a [cit. 2020-09-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Income_poverty_statistics/cs&oldid=490243
- Strategie sociálního začleňování 2014-2020*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. ISBN 978-80-7421-080-8.
- SVOBODOVÁ, Kamila. Demografické stárnutí a životní podmínky seniorů v České republice. In: *Dvacet let sociodemografické transformace: Sborník příspěvků XL. konference České demografické společnosti* [online]. Brno: Český statistický úřad, 2011, s. 185–195 [cit. 2020-11-12]. ISSN 0011-8265. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/fulltext/do_1574.pdf

TOWNSEND, Peter. *Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living*. 1. Harmondsworth: Penguin, 1979.

TVRDÍK, Josef. Logistická regrese a vyhledávání modelů. In: *ROBUST'98* [online]. Ostrava: KI PřF OU, 1998, s. 187–194 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/267702839_LOGISTICKA_REGRESE_A_VYHL_EDAVANI_MODELU

Úmrtnostní tabulky. *Český statistický úřad* [online]. 2019a [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/umrtnostni_tabulky

Úřední věstník: C 170. *Evropský hospodářský a sociální výbor* [online]. 2014, 1–128 [cit. 2021-6-21]. ISSN 1977-0863. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2014:170:FULL&from=CS>

V roce 2016 bylo v EU 41 milionů “materiálně deprivovaných” lidí. *Institut pro sociální politiku a výzkum* [online]. 2017 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2017/01/v-roce-2016-bylo-v-eu-41-milionu-materialne-deprivovanych-lidi/>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VEČERNÍK, Jiří a Martina MYSÍKOVÁ. *Chudoba v České republice: kritický pohled na evropské ukazatele*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2015. ISBN 978-80-7330-283-2.

VEČERNÍK, Jiří. Úvod do studia chudoby v Československu. *Sociologický časopis* [online]. 1991, 27(5), 577-602 [cit. 2020-11-02]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/uvod-do-studia-chudoby-v-ceskoslovensku>

VIDOVIČOVÁ, Lucie a Ladislav RABUŠIC. *Věková diskriminace - ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh* [online]. Praha: VÚPSV, 2005 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Lucie-Vidovicova/publication/40329240_Vekova_diskriminace_-_ageismus_uvod_do_theorie_a_vyskyt_diskriminacnich_pristupu_ve_vybranych_oblastech_s_durazem_na_pracovni_trh/links/54e30fe10cf2966637984ca5/Vekova-diskriminace-ageismus-uvod-do-theorie-a-vyskyt-diskriminacnich-pristupu-ve-vybranych-oblastech-s-durazem-na-pracovni-trh.pdf

VOHRALÍKOVÁ, Lenka a Ladislav RABUŠIC. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2004. ISBN 80-239-4218-2.

Vybrané údaje o sociálním zabezpečení: za rok 2019. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2020a [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/122363204/19002920.pdf/47e97485-48a7-4838-9a49-6394d7688052?version=1.1>

Vývoj. *Demografický informační portál* [online]. 2014b [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_demstarnutivvoj

What Are Poverty Lines? *The world Bank Group* [online]. Washington, 2017 [cit. 2020-09-16]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/video/2017/04/14/what-are-poverty-lines>

World Population Ageing 2020: Highlights. *Population Division* [online]. New York: United Nations, 2020b [cit. 2020-11-12]. ISSN 978-92-1-148325-3. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesapd-2020_world_population_ageing_highlights.pdf

Zákon č. 155/1995 Sb.: Zákon o důchodovém pojištění. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2019 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

ZVÁRA, Karel. *Regrese* [online]. 2002 [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www2.karlin.mff.cuni.cz/~zvara/regrese/PREDN01.pdf>

Životní a existenční minimum od 1. dubna 2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2020a [cit. 2020-09-11]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/zivotni-a-existencni-minimum-od-1.-dubna-2020>

Životní a existenční minimum. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2020d [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum1>

Životní podmínky (EU-SILC) - Metodika. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2019c [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni-podminky-eu-silc-metodika>

Životní podmínky v ČR 2019: Finanční a sociální situace domácností Mezigenerační srovnání. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2020b [cit. 2021-6-21]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/23178402/zivotni_podminky_2019.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971	104
Příloha 2 – Statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	105
Příloha 3 – Testovací statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	105
Příloha 4 – Odhad parametrů 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	106
Příloha 5 – Statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	106
Příloha 6 – Testovací statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	106
Příloha 7 – Odhad parametrů 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	107
Příloha 8 – Statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	107
Příloha 9 – Testovací statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	107
Příloha 10 – Odhad parametrů 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	108
Příloha 11 – Statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	108
Příloha 12 – Testovací statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	108
Příloha 13 – Odhad parametrů 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	109
Příloha 14 – Hosmer-Lemeshowův test 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	109
Příloha 15 – ROC model 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	110
Příloha 16 – Statistika 1. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	110
Příloha 17 – Testovací statistika 1. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	110

Příloha 18 – Odhad parametrů 1. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	111
Příloha 19 – Statistika 2. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	111
Příloha 20 – Testovací statistika 2. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	111
Příloha 21 – Odhad parametrů 2. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	112
Příloha 22 – Statistika 3. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	112
Příloha 23 – Testovací statistika 3. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	112
Příloha 24 – Odhad parametrů 3. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	113
Příloha 25 – Statistika 4. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019.....	113
Příloha 26 – Testovací statistika 4. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	114
Příloha 27 – Odhad parametrů 4. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	114
Příloha 28 – Hosmer-Lemeshowův test 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	115
Příloha 29 – ROC model 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019	115
Příloha 30 – Statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019	115
Příloha 31 – Testovací statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	115
Příloha 32 – Odhad parametrů 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	116
Příloha 33 – Statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019	116
Příloha 34 – Testovací statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	116
Příloha 35 – Odhad parametrů 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	117
Příloha 36 – Statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019	117
Příloha 37 – Testovací statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	117
Příloha 38 – Odhad parametrů 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	118
Příloha 39 – Statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019	118
Příloha 40 – Testovací statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	118

Příloha 41 – Odhad parametrů 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	119
Příloha 39 – Hosmer-Lemeshowův test materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	119
Příloha 40 – ROC model materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019.....	120
Příloha 41 – Statistika 1. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019.....	120
Příloha 42 – Testovací statistika 1. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	120
Příloha 43 – Odhad parametrů 1. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	121
Příloha 44 – Statistika 2. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019.....	121
Příloha 45 – Testovací statistika 2. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	121
Příloha 46 – Odhad parametrů 2. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	122
Příloha 47 – Statistika 3. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019.....	122
Příloha 48 – Testovací statistika 3. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	122
Příloha 49 – Odhad parametrů 3. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	123
Příloha 50 – Statistika 4. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019.....	123
Příloha 51 – Testovací statistika 4. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	124
Příloha 52 – Odhad parametrů 4. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	124
Příloha 53 – Hosmer-Lemeshowův test materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019	125
Příloha 54 – ROC model materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019.....	125
Příloha 55 – Statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019.....	125
Příloha 56 – Testovací statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	126
Příloha 57 – Odhad parametrů 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	126
Příloha 58 – Statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019.....	126

Příloha 59 – Testovací statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	127
Příloha 60 – Odhad parametrů 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	127
Příloha 61 – Statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	127
Příloha 62 – Testovací statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	128
Příloha 63 – Odhad parametrů 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	128
Příloha 64 – Statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	129
Příloha 65 – Testovací statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	129
Příloha 66 – Odhad parametrů 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	130
Příloha 67 – Hosmer-Lemeshowův test 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	130
Příloha 68 – ROC model 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	131
Příloha 69 – Statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	131
Příloha 70 – Testovací statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	131
Příloha 71 – Odhad parametrů 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	132
Příloha 72 – Statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	132
Příloha 73 – Testovací statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	132
Příloha 74 – Odhad parametrů 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	133
Příloha 75 – Statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	133
Příloha 76 – Testovací statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	133
Příloha 77 – Odhad parametrů 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	134
Příloha 78 – Statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	134
Příloha 79 – Testovací statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	134

Příloha 80 – Odhad parametrů 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	135
Příloha 81 – Hosmer-Lemeshowův test materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	135
Příloha 82 – ROC model materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019	136

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m

1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	63r+8m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63r+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

Poznámky: r – rok, m – měsíc

Zdroj: MPSV 2020b; vlastní zpracování

Příloha 2 – Statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY

MODEL 1	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	1826620,2	1532246,8
Schwarzovo kritérium	1826626,8	1532273,1

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 3 – Testovací statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY

MODEL 1	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	294379,44	3	<0,001
Skórový test	285836,96	3	<0,001
Waldův test	216941,06	3	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 4 – Odhad parametrů 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019**60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY**

MODEL 1	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-3,003	0,004	464513,47	<0,001	0,048
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,637	0,010	73653,99	<0,001	13,973
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,520	0,006	170163,52	<0,001	12,432
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	2,142	0,005	163550,80	<0,001	8,513

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 5 – Statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019**60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY**

MODEL 2	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	1826620,2	1459661,7
Schwarzovo kritérium	1826626,8	1459707,7

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 6 – Testovací statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019**60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY**

MODEL 2	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	366970,54	6	<0,001
Skórový test	346699,83	6	<0,001
Waldův test	260110,809	6	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 7 – Odhad parametrů 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 2	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,609	0,012	139556,21	<0,001	0,010
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,343	0,012	35710,76	<0,001	10,411
vyučení vs. vysokoškolské	1,784	0,012	21926,67	<0,001	5,954
střední vs. vysokoškolské	1,189	0,012	9347,60	<0,001	3,283
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,658	0,010	68733,49	<0,001	14,271
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,599	0,006	171752,13	<0,001	13,455
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	2,001	0,005	137805,90	<0,001	7,399

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 8 – Statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 3	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	1826620,2	1445998,3
Schwarzovo kritérium	1826626,8	1446050,9

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 9 – Testovací statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 3	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	380635,93	7	<0,001
Skórový test	354730,85	7	<0,001
Waldův test	2637775,26	7	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 10 – Odhad parametrů 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 3	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,880	0,013	146999,41	<0,001	0,008
Pohlaví žena vs. muž	0,575	0,005	13191,52	<0,001	1,777
Dosažené vzdělání základní vs. vysokoškolské	2,222	0,013	31710,98	<0,001	9,223
vyučení vs. vysokoškolské	1,788	0,012	21784,04	<0,001	5,975
střední vs. vysokoškolské	1,129	0,012	8340,23	<0,001	3,093
Rodinný stav svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,771	0,010	73381,04	<0,001	15,971
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,545	0,006	162419,54	<0,001	12,736
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,850	0,006	112434,98	<0,001	6,363

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 11 – Statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 4	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	1826620,2	1441337,3
Schwarzovo kritérium	1826626,8	1441422,8

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 12 – Testovací statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 4	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	385306,94	12	<0,001
Skórový test	359724,54	12	<0,001
Waldův test	267055,49	12	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 13 – Odhad parametrů 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 4	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,976	0,013	142207,79	<0,001	0,007
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69	0,037	0,006	40,29	<0,001	1,037
75–79 vs. 65–69	0,190	0,006	876,85	<0,001	1,209
80–84 vs. 65–69	0,260	0,007	1284,13	<0,001	1,297
85–89 vs. 65–69	0,397	0,009	2150,52	<0,001	1,488
90+ vs. 65–69	-0,307	0,013	582,30	<0,001	0,736
Pohlaví					
žena vs. muž	0,576	0,005	13215,32	<0,001	1,778
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,226	0,013	31696,93	<0,001	9,258
vyučení vs. vysokoškolské	1,807	0,012	22167,24	<0,001	6,092
střední vs. vysokoškolské	1,148	0,012	8590,62	<0,001	3,151
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,786	0,010	73742,13	<0,001	16,215
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,567	0,006	163976,35	<0,001	13,023
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,792	0,006	97442,42	<0,001	6,000

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 14 – Hosmer-Lemeshowův test 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Hosmer-Lemeshowův test	4,889	9	0,769

Poznámky: tučné zvýraznění označuje nesignifikantní hodnoty na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 15 – ROC model 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
ROC MODEL	Velikost plochy	Std. Chyba	95% interval spolehlivosti	
			Dolní hranice	Horní hranice
Model	0,824	0,008	0,810	0,839
Věkové skupiny	0,577	0,105	0,556	0,598
Pohlaví	0,623	0,008	0,607	0,638
Dosažené vzdělání	0,657	0,009	0,638	0,675
Rodinný stav	0,768	0,008	0,752	0,783

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 16 – Statistika 1. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 1	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	2618118,2	2341249,4
Schwarzovo kritérium	2618124,8	2341275,7

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 17 – Testovací statistika 1. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 1	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	276874,85	3	<0,001
Skórový test	273994,52	3	<0,001
Waldův test	255192,04	3	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 18 – Odhad parametrů 1. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 1	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-1,436	0,002	368358,69	<0,001	0,238
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,059	0,009	50089,02	<0,001	7,840
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,642	0,005	121127,19	<0,001	5,163
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,545	0,004	191559,56	<0,001	4,687

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 19 – Statistika 2. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 2	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	2618118,2	2255377,2
Schwarzovo kritérium	2618124,8	2255423,2

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 20 – Testovací statistika 2. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 2	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	362753,08	6	<0,001
Skórový test	342972,49	6	<0,001
Waldův test	300297,99	6	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 21 – Odhad parametrů 2. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 2	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-2,697	0,007	146208,34	<0,001	0,067
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	1,790	0,008	53047,31	<0,001	5,987
vyučení vs. vysokoškolské	1,538	0,007	45600,91	<0,001	4,653
střední vs. vysokoškolské	0,974	0,007	17554,33	<0,001	2,648
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,136	0,010	49324,75	<0,001	8,469
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,712	0,005	123126,76	<0,001	5,532
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,460	0,004	161355,03	<0,001	4,305

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 22 – Statistika 3. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 3	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	2618118,2	2225807,2
Schwarzovo kritérium	2618124,8	2225886,1

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 23 – Testovací statistika 3. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 3	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	392333,05	11	<0,001
Skórový test	368012,68	11	<0,001
Waldův test	316385,01	11	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 24 – Odhad parametrů 3. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 3	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-3,035	0,008	158788,56	<0,001	0,048
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69	0,277	0,004	4104,45	<0,001	1,320
75–79 vs. 65–69	0,587	0,005	14615,75	<0,001	1,799
80–84 vs. 65–69	0,825	0,006	20570,69	<0,001	2,282
85–89 vs. 65–69	0,709	0,007	10004,22	<0,001	2,031
90+ vs. 65–69	0,142	0,010	191,74	<0,001	1,152
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	1,788	0,008	52119,80	<0,001	5,976
vyučení vs. vysokoškolské	1,587	0,007	47785,19	<0,001	4,889
střední vs. vysokoškolské	1,012	0,007	18681,81	<0,001	2,751
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,210	0,010	52090,56	<0,001	9,114
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,775	0,005	129188,27	<0,001	5,903
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,311	0,004	118751,78	<0,001	3,711

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 25 – Statistika 4. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 4	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	2618118,2	2217633,7
Schwarzovo kritérium	2618124,8	2217719,2

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 26 – Testovací statistika 4. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 4	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	400508,57	12	<0,001
Skórový test	374328,96	12	<0,001
Waldův test	319901,78	12	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 27 – Odhad parametrů 4. modelu 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 4	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-3,167	0,008	163757,02	<0,001	0,042
Pohlaví žena vs. muž	0,326	0,004	8162,59	<0,001	1,386
Věkové skupiny 70–74 vs. 65–69	0,276	0,004	4063,32	<0,001	1,318
75–79 vs. 65–69	0,599	0,005	15105,63	<0,001	1,819
80–84 vs. 65–69	0,837	0,006	21009,36	<0,001	2,310
85–89 vs. 65–69	0,727	0,007	10393,20	<0,001	2,069
90+ vs. 65–69	0,147	0,010	204,71	<0,001	1,159
Dosažené vzdělání základní vs. vysokoškolské	1,697	0,008	46008,01	<0,001	5,457
vyučení vs. vysokoškolské	1,583	0,007	47072,44	<0,001	4,869
střední vs. vysokoškolské	0,975	0,007	17115,46	<0,001	2,650
Rodinný stav svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,257	0,010	54169,83	<0,001	9,556
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,733	0,005	121893,83	<0,001	5,659
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,213	0,004	94304,22	<0,001	3,363

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 28 – Hosmer-Lemeshowův test 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Hosmer-Lemeshowův test	20,274	8	0,009

Poznámky: hodnota je signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 29 – ROC model 70 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+), 2019

70 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
ROC MODEL	Velikost plochy	Std. Chyba	95% interval spolehlivosti	
			Dolní hranice	Horní hranice
Model	0,764	0,007	0,751	0,778
Pohlaví	0,587	0,007	0,573	0,600
Věkové skupiny	0,602	0,008	0,587	0,618
Dosažené vzdělání	0,635	0,007	0,620	0,649
Rodinný stav	0,694	0,007	0,680	0,707

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 30 – Statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 1	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	861062,3	806705,2
Schwarzovo kritérium	861068,9	806731,5

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 31 – Testovací statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 1	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	54363,10	3	<0,001
Skórový test	65153,82	3	<0,001
Waldův test	54156,15	3	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 32 – Odhad parametrů 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 1	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-3,605	0,006	385438,56	<0,001	0,027
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,217	0,012	33661,51	<0,001	9,182
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,654	0,008	38285,73	<0,001	5,229
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	0,968	0,008	15344,37	<0,001	2,634

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 33 – Statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 2	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	861062,3	780314,0
Schwarzovo kritérium	861068,9	780360,0

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 34 – Testovací statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 2	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	80760,32	6	<0,001
Skórový test	90653,80	6	<0,001
Waldův test	74573,84	6	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 35 – Odhad parametrů 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 2	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,950	0,019	67734,69	<0,001	0,007
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,068	0,019	11318,66	<0,001	7,905
vyučení vs. vysokoškolské	1,557	0,019	6682,09	<0,001	4,742
střední vs. vysokoškolské	0,931	0,020	2245,31	<0,001	2,537
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,163	0,012	30631,25	<0,001	8,696
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,663	0,009	37930,77	<0,001	5,274
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	0,786	0,008	9702,81	<0,001	2,194

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 36 – Statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 3	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	861062,3	778321,6
Schwarzovo kritérium	861068,9	778400,5

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 37 – Testovací statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 3	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	82762,67	11	<0,001
Skórový test	92776,79	11	<0,001
Waldův test	76341,99	11	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 38 – Odhad parametrů 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 3	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,789	0,019	60698,12	<0,001	0,008
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69	-0,247	0,008	918,74	<0,001	0,781
75–79 vs. 65–69	-0,292	0,010	894,84	<0,001	0,747
80–84 vs. 65–69	-0,288	0,011	613,89	<0,001	0,750
85–89 vs. 65–69	-0,349	0,015	580,41	<0,001	0,705
90+ vs. 65–69	0,130	0,017	57,38	<0,001	1,139
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,068	0,020	11306,25	<0,001	7,910
vyučení vs. vysokoškolské	1,545	0,019	6573,50	<0,001	4,686
střední vs. vysokoškolské	0,925	0,020	2214,97	<0,001	2,522
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,147	0,012	29989,08	<0,001	8,557
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,650	0,009	37203,34	<0,001	5,208
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	0,837	0,008	9911,21	<0,001	2,310

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 39 – Statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 4	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	861062,3	778247,1
Schwarzovo kritérium	861068,9	778332,6

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 40 – Testovací statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 4	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	82839,19	11	<0,001
Skórový test	92777,52	11	<0,001
Waldův test	76288,34	11	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 41 – Odhad parametrů 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 4	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,812	0,019	60038,30	<0,001	0,008
Pohlaví žena vs. muž	0,063	0,007	76,29	<0,001	1,065
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69	-0,247	0,008	921,96	<0,001	0,781
75–79 vs. 65–69	-0,292	0,010	895,88	<0,001	0,747
80–84 vs. 65–69	-0,289	0,011	638,32	<0,001	0,749
85–89 vs. 65–69	-0,352	0,015	587,41	<0,001	0,704
90+ vs. 65–69	0,127	0,017	55,15	<0,001	1,136
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,051	0,020	11017,71	<0,001	7,778
vyučení vs. vysokoškolské	1,543	0,019	6556,67	<0,001	4,678
střední vs. vysokoškolské	0,916	0,020	2165,96	<0,001	2,500
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,158	0,012	30007,57	<0,001	8,651
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,641	0,009	36350,26	<0,001	5,164
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	0,819	0,008	8965,04	<0,001	2,269

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 42 – Hosmer-Lemeshowův test materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Hosmer-Lemeshowův test	6,955	8	0,542

Poznámky: tučné zvýraznění označuje nesignifikantní hodnoty na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 43 – ROC model materiální deprivace českých seniorů (věk 65+), 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE				
ROC MODEL	Velikost plochy	Std. Chyba	95% interval spolehlivosti	
			Dolní hranice	Horní hranice
Model	0,734	0,016	0,703	0,765
Pohlaví	0,549	0,015	0,520	0,579
Věkové skupiny	0,523	0,018	0,489	0,558
Dosažené vzdělání	0,648	0,016	0,617	0,678
Rodinný stav	0,688	0,016	0,657	0,720

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 44 – Statistika 1. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 1	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	513525,46	464532,74
Schwarzovo kritérium	513532,04	464559,05

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 45 – Testovací statistika 1. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 1	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	48998,72	3	<0,001
Skórový test	60897,56	3	<0,001
Waldův test	43599,29	3	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 46 – Odhad parametrů 1. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 1	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,739	0,010	222451,06	<0,001	0,009
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,808	0,016	29909,24	<0,001	16,571
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,289	0,013	33293,34	<0,001	9,867
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,387	0,012	12545,59	<0,001	4,004

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 47 – Statistika 2. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 2	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	513525,46	439806,44
Schwarzovo kritérium	513532,04	439852,48

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 48 – Testovací statistika 2. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 2	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	73731,02	6	<0,001
Skórový test	85264,96	6	<0,001
Waldův test	61515,01	6	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 49 – Odhad parametrů 2. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 2	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-6,636	0,036	34749,15	<0,001	0,001
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,805	0,035	6293,96	<0,001	16,532
vyučení vs. vysokoškolské	2,165	0,035	3804,32	<0,001	8,711
střední vs. vysokoškolské	1,137	0,036	980,85	<0,001	3,116
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,710	0,017	26716,21	<0,001	8,696
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,303	0,013	33133,56	<0,001	5,274
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,144	0,013	8265,09	<0,001	2,194

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 50 – Statistika 3. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 3	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	513525,46	437385,55
Schwarzovo kritérium	513532,04	437464,47

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 51 – Testovací statistika 3. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 3	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	76161,91	11	<0,001
Skórový test	87842,28	11	<0,001
Waldův test	63571,12	11	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 52 – Odhad parametrů 3. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 3	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-6,412	0,036	31742,98	<0,001	0,002
Věkové skupiny					
70–74 vs. 65–69	-0,408	0,011	1272,91	<0,001	0,665
75–79 vs. 65–69	-0,301	0,013	512,62	<0,001	0,739
80–84 vs. 65–69	-0,574	0,017	1168,30	<0,001	0,564
85–89 vs. 65–69	-0,442	0,020	484,77	<0,001	0,643
90+ vs. 65–69	0,145	0,022	40,96	<0,001	1,154
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,813	0,035	6323,71	<0,001	16,667
vyučení vs. vysokoškolské	2,156	0,035	3769,42	<0,001	8,633
střední vs. vysokoškolské	1,132	0,036	972,08	<0,001	3,101
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,688	0,017	26075,35	<0,001	14,707
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,292	0,013	32665,49	<0,001	9,892
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,221	0,013	8613,52	<0,001	3,391

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 53 – Statistika 4. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 4	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	513525,46	436457,74
Schwarzovo kritérium	513532,04	436543,23

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 54 – Testovací statistika 4. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 4	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	77091,72	12	<0,001
Skórový test	88156,11	12	<0,001
Waldův test	63719,03	12	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 55 – Odhad parametrů 4. modelu materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 4	β	Std. Chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-6,542	0,036	32393,72	<0,001	0,001
Pohlaví žena vs. muž	0,314	0,010	908,45	<0,001	1,369
Věkové skupiny 70–74 vs. 65–69	-0,411	0,011	1294,11	<0,001	0,663
75–79 vs. 65–69	-0,311	0,013	540,08	<0,001	0,733
80–84 vs. 65–69	-0,591	0,017	1237,56	<0,001	0,554
85–89 vs. 65–69	-0,465	0,020	536,55	<0,001	0,628
90+ vs. 65–69	0,120	0,022	29,06	<0,001	1,128
Dosažené vzdělání základní vs. vysokoškolské	2,739	0,036	5967,16	<0,001	15,470
vyučení vs. vysokoškolské	2,189	0,035	3741,64	<0,001	8,572
střední vs. vysokoškolské	1,085	0,036	891,04	<0,001	2,959
Rodinný stav svobodný/á vs. ženatý/vdaná	2,755	0,017	26915,88	<0,001	15,728
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	2,254	0,013	31325,42	<0,001	9,529
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,141	0,013	7249,39	<0,001	3,129

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 56 – Hosmer-Lemeshowův test materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Hosmer-Lemeshowův test	6,096	8	0,636

Poznámky: tučné zvýraznění označuje nesignifikantní hodnoty na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 57 – ROC model materiální deprivace chudých českých seniorů (věk 65+) na 60 % hranice příjmové chudoby, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE CHUDÝCH NA 60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
ROC MODEL	Velikost plochy	Std. chyba	95% interval spolehlivosti	
			Dolní hranice	Horní hranice
Model	0,817	0,018	0,782	0,852
Pohlaví	0,588	0,020	0,549	0,627
Věkové skupiny	0,537	0,025	0,487	0,586
Dosažené vzdělání	0,698	0,021	0,658	0,739
Rodinný stav	0,752	0,020	0,712	0,791

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 58 – Statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 1	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	5661434,2	5212562,5
Schwarzovo kritérium	5661441,9	5212593,3

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 59 – Testovací statistika 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 1	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	448877,71	3	<0,001
Skórový test	507860,76	3	<0,001
Waldův test	430823,21	3	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 60 – Odhad parametrů 1. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 1	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-3,046	0,002	1776768,84	<0,001	0,048
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	0,893	0,003	85224,09	<0,001	2,442
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,729	0,003	263715,41	<0,001	5,634
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	2,042	0,004	338292,75	<0,001	7,703

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 61 – Statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 2	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	5661434,2	4972676,3
Schwarzovo kritérium	5661441,9	4972730,1

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 62 – Testovací statistika 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 2	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	688769,94	6	<0,001
Skórový test	752366,34	6	<0,001
Waldův test	601534,17	6	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 63 – Odhad parametrů 2. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 2	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,127	0,005	604045,16	<0,001	0,016
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,089	0,006	139874,97	<0,001	8,072
vyučení vs. vysokoškolské	1,391	0,005	67222,65	<0,001	4,017
střední vs. vysokoškolské	0,837	0,006	23085,68	<0,001	2,310
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	0,644	0,003	40416,28	<0,001	1,905
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,672	0,003	239021,60	<0,001	5,325
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,756	0,004	235504,09	<0,001	5,784

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 64 – Statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 3	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	5661434,2	4939101,0
Schwarzovo kritérium	5661441,9	4939178,0

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 65 – Testovací statistika 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 3	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	722351,18	9	<0,001
Skórový test	780886,77	9	<0,001
Waldův test	619193,15	9	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 66 – Odhad parametrů 3. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 3	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,296	0,005	621208,45	<0,001	0,014
Věkové skupiny					
65–74 vs. 15–64	0,537	0,003	24009,60	<0,001	1,711
75–84 vs. 15–64	0,660	0,005	21249,20	<0,001	1,935
85+ vs. 15–64	0,650	0,007	9074,38	<0,001	1,915
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,013	0,006	129310,77	<0,001	7,487
vyučení vs. vysokoškolské	1,356	0,005	63591,86	<0,001	3,880
střední vs. vysokoškolské	0,816	0,006	21715,64	<0,001	2,256
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	0,846	0,003	60689,32	<0,001	2,331
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,715	0,003	246696,82	<0,001	5,559
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,450	0,004	127375,08	<0,001	4,262

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 67 – Statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY		
MODEL 4	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	5661434,2	4916275,2
Schwarzovo kritérium	5661441,9	4916359,9

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 68 – Testovací statistika 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
MODEL 4	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	745179,02	10	<0,001
Skórový test	801153,85	10	<0,001
Waldův test	634747,33	10	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 69 – Odhad parametrů 4. modelu 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY					
MODEL 4	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,524	0,006	629672,12	<0,001	0,011
Pohlaví žena vs. muž	0,382	0,003	22556,48	<0,001	1,470
Věkové skupiny 65–74 vs. 15–64	0,549	0,003	24919,94	<0,001	1,731
75–84 vs. 15–64	0,677	0,005	22137,36	<0,001	1,967
85+ vs. 15–64	0,662	0,007	9313,30	<0,001	1,938
Dosažené vzdělání základní vs. vysokoškolské	1,983	0,006	125410,20	<0,001	7,266
vyučení vs. vysokoškolské	1,400	0,005	67475,57	<0,001	4,057
střední vs. vysokoškolské	0,807	0,006	21333,48	<0,001	2,241
Rodinný stav svobodný/á vs. ženatý/vdaná	0,905	0,003	68551,57	<0,001	2,472
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,683	0,003	235743,71	<0,001	5,380
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	1,342	0,004	105663,22	<0,001	3,826

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 70 – Hosmer-Lemeshowův test 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY			
	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Hosmer-Lemeshowův test	28,267	8	0,000

Poznámky: hodnota je signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 71 – ROC model 60 % hranice příjmové chudoby českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

60 % HRANICE PŘÍJMOVÉ CHUDOBY				
ROC MODEL	Velikost plochy	Std. chyba	95% interval spolehlivosti	
			Dolní hranice	Horní hranice
Model	0,782	0,006	0,771	0,794
Pohlaví	0,587	0,006	0,576	0,599
Věkové skupiny	0,615	0,007	0,602	0,629
Dosažené vzdělání	0,674	0,006	0,660	0,685
Rodinný stav	0,725	0,006	0,713	0,738

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 72 – Statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 1	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	3522760,4	3278032,4
Schwarzovo kritérium	3522768,1	3278063,2

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 73 – Testovací statistika 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 1	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	244734,01	3	<0,001
Skórový test	247445,55	3	<0,001
Waldův test	196748,71	3	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 74 – Odhad parametrů 1. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 1	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,575	0,008	322011,49	<0,001	0,010
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,623	0,009	94276,64	<0,001	13,773
vyučení vs. vysokoškolské	2,011	0,008	57644,20	<0,001	7,469
střední vs. vysokoškolské	0,920	0,009	94276,64	<0,001	2,510

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 75 – Statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 2	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	3522760,4	3186743,1
Schwarzovo kritérium	3522768,1	3186797,0

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 76 – Testovací statistika 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 2	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	336029,28	6	<0,001
Skórový test	343846,72	6	<0,001
Waldův test	276837,26	6	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 77 – Odhad parametrů 2. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 2	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-4,976	0,008	355846,12	<0,001	0,007
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	0,593	0,004	21061,15	<0,001	1,809
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,359	0,004	94124,52	<0,001	3,894
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	0,725	0,005	18031,80	<0,001	2,065
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,446	0,009	80031,36	<0,001	11,536
vyučený vs. vysokoškolské	1,921	0,008	52232,21	<0,001	6,824
střední vs. vysokoškolské	0,825	0,009	8673,23	<0,001	2,282

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 78 – Statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 3	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	3522760,4	3175493,2
Schwarzovo kritérium	3522768,1	3175554,8

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 79 – Testovací statistika 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 3	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	347281,14	7	<0,001
Skórový test	353448,31	7	<0,001
Waldův test	285650,51	7	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 80 – Odhad parametrů 3. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 3	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-5,188	0,009	361667,91	<0,001	0,006
Pohlaví žena vs. muž	0,354	0,003	11133,41	<0,001	1,425
Rodinný stav svobodný/á vs. ženatý/vdaná	0,646	0,004	24713,61	<0,001	1,909
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,328	0,004	89252,95	<0,001	3,773
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	0,629	0,005	13221,43	<0,001	1,875
Dosažené vzdělání základní vs. vysokoškolské	2,423	0,009	78617,76	<0,001	11,280
vyučení vs. vysokoškolské	1,967	0,008	54578,01	<0,001	7,148
střední vs. vysokoškolské	0,826	0,009	8598,56	<0,001	2,274

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 81 – Statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE		
MODEL 4	KONSTANTA	
	Nulový model	Model s nezávislými prom.
Akaikeho informační kritérium	3522760,4	3172704,8
Schwarzovo kritérium	3522768,1	3172789,5

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 82 – Testovací statistika 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
MODEL 4	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Test poměrem věrohodnosti	350075,55	10	<0,001
Skórový test	356453,29	10	<0,001
Waldův test	288288,77	10	<0,001

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 83 – Odhad parametrů 4. modelu materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE					
MODEL 4	β	Std. chyba	Wald	Signifikance	Exp (β)
Konstanta	-5,161	0,009	353257,15	<0,001	0,006
Věkové skupiny					
65–74 vs. 15–64	-0,026	0,005	28,40	<0,001	0,975
75–84 vs. 15–64	-0,347	0,007	2272,70	<0,001	0,707
85+ vs. 15–64	-0,307	0,011	766,42	<0,001	0,735
Pohlaví					
žena vs. muž	0,353	0,003	11061,94	<0,001	1,423
Rodinný stav					
svobodný/á vs. ženatý/vdaná	0,609	0,004	19862,89	<0,001	1,838
rozvedený/á vs. ženatý/vdaná	1,319	0,004	87897,11	<0,001	3,740
ovdovělý/á vs. ženatý/vdaná	0,768	0,006	15480,87	<0,001	2,156
Dosažené vzdělání					
základní vs. vysokoškolské	2,445	0,009	79655,92	<0,001	11,562
vyučení vs. vysokoškolské	1,971	0,008	54686,53	<0,001	7,181
střední vs. vysokoškolské	0,824	0,009	8646,76	<0,001	2,281

Poznámky: všechny hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 84 – Hosmer-Lemeshowův test materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE			
	Test dobré shody	Stupeň volnosti	Signifikance
Hosmer-Lemeshowův test	16,190	8	0,040

Poznámky: hodnota je signifikantní na hladině významnosti α (0,05)

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování

Příloha 85 – ROC model materiální deprivace českých seniorů (věk 65+) a produktivní složky, 2019

MATERIÁLNÍ DEPRIVACE				
ROC MODEL	Velikost plochy	Std. chyba	95% interval spolehlivosti	
			Dolní hranice	Horní hranice
Model	0,745	0,009	0,728	0,762
Pohlaví	0,552	0,009	0,534	0,570
Věkové skupiny	0,509	0,009	0,491	0,527
Rodinný stav	0,656	0,010	0,638	0,675
Dosažené vzdělání	0,692	0,009	0,675	0,709

Zdroj: Životní podmínky (EU-SILC) 2019, vlastní zpracování